

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Μουσειακές Σπουδές»

Διπλωματική Εργασία

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Η Σάκα του Παρελθόντος Ταξιδεύει»

Φοιτητής: Γεώργιος Παπαδήμας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δρ Φέρμελη Γεωργία

Αθήνα, Ιανουάριος 2019

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1. ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ	9
2. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ	15
3. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΙ ΣΧΟΛΕΙΟΥ	20
4. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑ	24
5. ΜΟΥΣΕΙΟΣΚΕΥΗ	28

Β΄ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

«Η ΣΑΚΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ»

1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	30
1.1. Σκοπός	30
1.2. Στόχοι	31
2. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	32
3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	37
4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	38

4.1. Υποστηρικτικό και εποπτικό υλικό δραστηριοτήτων	39
4.2. Στάδια του εκπαιδευτικού προγράμματος	39
5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	59
5.1. Δειγματοληψία	61
5.2. Ερευνητικά Εργαλεία	61
5.3. Ζητήματα Δεοντολογίας	63
6. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	63
Τα βήματα υλοποίησης της έρευνας	64
7. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	72
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	84
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ	90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	91

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, Δρ Φέρμελη Γεωργία, η οποία πίστεψε στην ιδέα της διπλωματικής αυτής εργασίας, με βοήθησε στην υλοποίησή της, υποστήριξε την εργασία ως έχει και είχαμε μια άψογη συνεργασία.

Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του τμήματος Μουσειακών Σπουδών σε όλα τα χρόνια των σπουδών μου για τις εμπειρίες και γνώσεις που μου μετέδωσαν και ιδιαίτερως την κα Δοξανάκη Αναστασία, η οποία με τις εύστοχες παρατηρήσεις της βοήθησε σημαντικά στη βελτίωση και εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Φουντοπούλου Μαρίζα, διευθύντρια του Μουσείου Παιδείας, η οποία ενστερνίστηκε την ιδέα του προγράμματος, με προθυμία δέχτηκε το Μουσείο να συνεργαστεί μαζί μου, όπως επίσης και για τις πληροφορίες που μου προσέφερε όσον αφορά την ιστορία του Μουσείου καθώς και για το υλικό που μου διέθεσε προκειμένου να κατασκευαστεί η μουσειοσκευή.

Δεν θα μπορούσα να παραλείψω την πολύτιμη βοήθεια που είχα από την κα Ντίνου Μαγδαλινή Μπουμπουλίνα, υπεύθυνη του Μουσείου Παιδείας, καθ' όλη τη διάρκεια της κατασκευής και εκπόνησης του εκπαιδευτικού προγράμματος, καθώς και την άρτια συνεργασία που είχαμε κατά την εφαρμογή του προγράμματος σε μαθητικές τάξεις, χωρίς να υπολογίζει τον προσωπικό χρόνο που χρειάστηκε να διαθέσει.

Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω το 3ο Δημοτικό Σχολείο Ζωγράφου και ιδιαίτερα την κυρία Κωστοπούλου Βίκη που με έφερε σε επαφή με αυτό, το οποίο όχι μόνο άνοιξε τις πόρτες του διάπλατα στο Μουσείο Παιδείας και στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα της διπλωματικής μου εργασίας, αλλά βοήθησε στην εφαρμογή του προσφέροντας απλόχερα την εθελοντική στήριξη μαθητών και εκπαιδευτικών, οι οποίοι εφάρμοσαν τα στάδια του προγράμματος και τα αξιολόγησαν.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια και τους φίλους μου που μου στάθηκαν στο ταξίδι αυτό των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θέμα της διπλωματικής εργασίας «Η Σάκα του Παρελθόντος Ταξιδεύει» αφορά τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού προγράμματος-μουσειοσκευής για το Μουσείο Παιδείας, με αντικείμενό του το παλιό σχολείο, τον τρόπο διδασκαλίας τότε και τα παραδοσιακά παιχνίδια που έπαιζαν οι μαθητές στην αυλή του σχολείου. Η μουσειοσκευή αυτή θα μπορεί να δανείζεται σε σχολεία που δεν έχουν τη δυνατότητα να επισκεφτούν το Μουσείο.

Αρχικά, θα γίνει μια σύντομη γενική αναφορά στο τι είναι μουσείο, εστιάζοντας κατόπιν στο Μουσείο Παιδείας του ΕΚΠΑ, καθώς και στον τρόπο που μπορεί να συνδεθεί το μουσείο με το σχολείο σήμερα. Επιπροσθέτως, θα παρατεθεί ο σκοπός και οι στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος και θα επισημανθούν αναλυτικά τα στάδια και η εφαρμογή του σε τάξεις σχολείων που το υποδέχτηκαν.

Τέλος, θα ακολουθήσει αξιολόγηση του προγράμματος βασισμένη στις απόψεις εκπαιδευτικών και μαθητών στους οποίους εφαρμόστηκε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ενώ σε παράρτημα θα μπορεί κανείς να δει σε τελική μορφή τμήματα της μουσειοσκευής.

Συμπερασματικά, η εργασία επικεντρώνεται στην ανάδειξη της δημιουργίας και εξέλιξης ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, τονίζοντας τη σημαντικότητα σχέσεων μεταξύ σχολείου-μουσείου με απώτερο σκοπό να επωφεληθούν οι μαθητές.

ABSTRACT

The theme of the diploma thesis "The Schoolbag of the Past Travels" is about the creation of a museum educational program-museum kit for the Museum of Education, focusing on the old school, the way of teaching and the traditional games that the students used to play. This museum kit can be lent to schools that are unable to visit the Museum.

Initially, a brief general reference will be made to what is a museum, focusing later on the Museum of Education, as well as on how the museum can connect with school today. In addition, the aim and objectives of the educational program will be mentioned on the basis of museum education and its stages and implementation in the classrooms of the schools that welcomed it, will be analytically explained.

Finally, an evaluation of the program will be made, based on the answers of teachers and pupils in which the educational program has been implemented, and in appendix pieces of the museum kit in their final form are displayed.

In conclusion, this thesis focuses on the creation and development of an educational program, that emphasizes on the importance of relationships between school and museum in order to benefit the common denominator, which are the students.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία με τίτλο: «Η Σάκα του Παρελθόντος Ταξιδεύει» έχει ως αντικείμενο τον σχεδιασμό και την εκπόνηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος για το Μουσείο Παιδείας του ΕΚΠΑ, το οποίο θα υλοποιείται σε σχολικές τάξεις. Το εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα σχετίζεται με το σχολείο του παρελθόντος.

Πιο συγκεκριμένα η εργασία αναφέρεται στην ιστορία του παλιού σχολείου και ειδικότερα στα σχολικά αντικείμενα αλλά και τις συνήθειες των μαθητών. Έμπνευση για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτέλεσε η συνεργασία μου με το Μουσείο Παιδείας, μέσω του οποίου γνώρισα το παλιό σχολείο.

Η εργασία διακρίνεται σε δύο ενότητες. Στην *πρώτη ενότητα* γίνεται μια γενική αναφορά στον ορισμό του μουσείου, τη λειτουργία του, τις κατηγορίες που κατατάσσουμε τα μουσεία και τον ρόλο τους διαχρονικά στον πολιτισμό και τη διασφάλιση της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε τόπου, εστιάζοντας στο Μουσείο Παιδείας και κάνοντας μια σύντομη αναφορά στις δράσεις και τους στόχους του.

Κατόπιν γίνεται λόγος για τη σύνδεση μεταξύ μουσείου και σχολείου και το πόσο απαραίτητη είναι η συνεργασία μεταξύ τους μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των μουσείων, προκειμένου κάθε μαθητής μέσω της εξερεύνησης και των ερεθισμάτων που προσφέρει ένα μουσείο να μπορέσει να αναπτύξει πρωτοβουλία, δεξιότητες, περιέργεια, κριτική σκέψη, επινόηση ιδεών κ.ά.

Γίνεται λόγος για τη Μουσειοπαιδαγωγική, έναν κλάδο που αναφέρεται τόσο στο πεδίο της Μουσειολογίας όσο και των Παιδαγωγικών Σπουδών, καθώς επίσης και για τους Μουσειοπαιδαγωγούς, τις επαγγελματικές δεξιότητες που πρέπει να διαθέτουν και τον ρόλο που διαδραματίζουν στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Τέλος γίνεται αναφορά στις Μουσειοσκευές, τα πλεονεκτήματα και τους στόχους τους, προκειμένου να διευκολυνθεί η επαφή των σχολείων με τα μουσεία.

Στη *δεύτερη ενότητα* της εργασίας γίνεται εκτενής ανάλυση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Η Σάκα του Παρελθόντος Ταξιδεύει».

Ειδικότερα αναφέρεται ο σκοπός του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος καθώς και οι στόχοι (Γνωστικοί, Συναισθηματικοί, Κοινωνικοί και Ψυχοκινητικοί) που επιδιώκει να επιτύχει και εν συνεχεία περιγράφονται τα πέντε στάδια του εκπαιδευτικού προγράμματος και οι μέθοδοι πάνω στις οποίες είναι δομημένα. Βασισμένο στη «μαθητοκεντρική μέθοδο διδασκαλίας» επικεντρώνεται στην ομαδοσυνεργατική και την ανακαλυπτική μέθοδο.

Ακολουθεί λεπτομερής περιγραφή των πέντε σταδίων του προγράμματος και γίνεται ανάλυση της διαδικασίας στο σχολείο που εφαρμόστηκε. Επιπλέον, παρατίθεται η στατιστική επεξεργασία των φυλλαδίων αξιολόγησης με ερωτήσεις που σκοπό έχουν την ανάδειξη της κατανόησης ή όχι καθώς και της αποδοχής του προγράμματος από την πλευρά των μαθητών, όπως επίσης και τις προτάσεις για τυχόν βελτιώσεις του από την πλευρά των δασκάλων που συμμετέχουν και, τέλος, ακολουθεί η παρουσίαση των αποτελεσμάτων.

Σκοπός της εργασίας εν κατακλείδι είναι να αναδειχθεί η ιστορία του παλιού σχολείου και οι συνήθειες των μαθητών εκείνης της εποχής και απευθύνεται σε μαθητές και μαθήτριες των Α' και Β' τάξεων του Δημοτικού σχολείου, οι οποίοι δεν έχουν την δυνατότητα να επισκεφτούν από μόνοι τους ή με την τάξη τους το Μουσείο Παιδείας. Για τον σκοπό αυτό προτείνεται η δημιουργία μιας μουσειοσκευής, η οποία θα δανείζεται σε σχολεία όλης της χώρας. Μαθητές και εκπαιδευτικοί θα έχουν τη δυνατότητα να ανακαλύψουν όλα όσα προσφέρει το Μουσείο Παιδείας και παράλληλα να αξιολογήσουν την εκπαιδευτική δραστηριότητα και να προτείνουν τυχόν βελτιώσεις του εκπαιδευτικού υλικού.

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1. ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

Η εκπαίδευση με την ευρεία έννοια περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες που έχουν σκοπό την επίδραση με συγκεκριμένο τρόπο στη σκέψη, τον χαρακτήρα και τη σωματική αγωγή του ατόμου, η οποία σε συνδυασμό με την παιδεία μπορεί να βοηθήσει ένα άτομο να κατανοήσει τα επιτεύγματα και τις αξίες του παρελθόντος, να καθορίσει την εξέλιξη του παρόντος και να συμβάλει στη διαμόρφωση του μέλλοντος. Σημαντικός παράγοντας σε αυτή την παιδευτική εργασία μπορεί να θεωρηθεί και το σύγχρονο μουσείο, μέσα από προγράμματα για παιδιά με σκοπό την επίτευξη μιας διαφορετικής διαδικασίας μάθησης, της Μουσειοπαιδαγωγικής. Σύμφωνα με τη Γεωργούλη (2015), Μουσειοπαιδαγωγική είναι ότι αφορά «την πράξη και τη θεωρία στον τομέα της Παιδαγωγικής, στον οποίο πραγματοποιείται παιδαγωγική πράξη στον χώρο του Μουσείου».¹ Από αυτό προκύπτει ότι αυτός ο κλάδος αναφέρεται τόσο στο πεδίο της Μουσειολογίας,² όσο και στο πεδίο των Παιδαγωγικών Σπουδών, γεγονός που υποδηλώνει την ανάγκη συνεργασίας των δύο τομέων. Η Βαϊνά,³ επιπλέον, υποστηρίζει ότι «Μουσειοπαιδαγωγική είναι η μορφωτική διαδικασία που προκύπτει από την επικοινωνία του ανθρώπου κάθε ηλικίας με τα πάσης φύσεως μουσειακά εκθέματα».

Είναι λοιπόν φανερό ότι η Μουσειοπαιδαγωγική είναι μια επιστήμη η οποία συνεχώς εξελίσσεται και προσαρμόζεται στις ανάγκες της σύγχρονης πολυπολιτιστικής πραγματικότητας, με ιδιαίτερη τακτική και αναζητήσεις, που στόχο έχουν μια εναλλακτική

¹ Ανάρτηση στο διαδίκτυο για τη Διεθνή Μέρα Μουσείων 2015.

² Σύμφωνα με το ICOM (1981): «Μουσειολογία είναι μια εφαρμοσμένη επιστήμη, η επιστήμη του μουσείου. Μελετά την ιστορία και τον ρόλο του στην κοινωνία, τους ειδικούς τρόπους έρευνας και φυσικής συντήρησης των εκθεμάτων, της παρουσίασης και του ξαναζωντανέματός τους, της μετάδοσης των γνώσεων γι' αυτά, της οργάνωσης και της λειτουργίας, της νέας ή μουσειακής αρχιτεκτονικής, των θέσεων που αποκτώνται ή επιλέγονται, της τυπολογίας και της δεοντολογίας».

³ Βλ. *Θεωρητικό Πλαίσιο Διδακτικής της Τοπικής Ιστορίας για τον Εικοστό Πρώτο Αιώνα*, Gutenberg, Αθήνα, 1997, σ. 143

μορφή επικοινωνίας και μάθησης ανάλογη προς το κοινό που απευθύνεται, τον χώρο και τον χρόνο στον οποίο ασκείται.

Πρόθεση της Μουσειοπαιδαγωγικής είναι να λειτουργήσει ως διαμεσολαβητής μεταξύ των επισκεπτών και του εκάστοτε μουσείου, και κυρίως των μουσειακών αντικειμένων, με στόχο τη γνωστική, συναισθηματική και ψυχοκινητική επαφή του επισκέπτη, ο οποίος σταδιακά θα έχει ολοένα και λιγότερο την ανάγκη της Μουσειοπαιδαγωγικής. Μετατοπίζει το ενδιαφέρον των επισκεπτών από την ύλη στη μαθησιακή διαδικασία, παρέχοντας γνώση μέσα από την ενεργό συμμετοχή τους. Χρησιμοποιώντας το χώρο του μουσείου ως βασικό συντελεστή μάθησης, επειδή περιέχει ερεθίσματα-πληροφορίες για δραστηριότητες, προσφέρει στον επισκέπτη πεδίο έκφρασης και επικοινωνίας με τους άλλους.

Ο Δεληγιάννης (1999) αναφέρει ότι, η Μουσειοπαιδαγωγική Εκπαίδευση στηρίζεται στα δεδομένα της τέχνης, της αισθητικής και του πολιτισμού και μελετά, ερευνά και προάγει την επικοινωνία μέσα από ένα εμπλουτισμένο εκπαιδευτικό περιβάλλον του μουσείου. Σύμφωνα με την Νικονάνου (2010), η εκπαίδευση στο μουσείο εστιάζεται στις ανάγκες των ατόμων, στους τρόπους που θα οργανωθούν επικοινωνιακές διαδικασίες ανάμεσα στους επισκέπτες και τις συλλογές και στις δεξιότητες και γνώσεις που θα αποκτήσουν τα άτομα που συμμετέχουν σε αυτές τις επικοινωνιακές διαδικασίες, ώστε να μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν σε άλλες καταστάσεις και περιβάλλοντα. Ο ρόλος της Μουσειοπαιδαγωγικής εκπαίδευσης, λοιπόν, είναι να διευκολύνει τη μαθησιακή διαδικασία διαμορφώνοντας κατάλληλες εκπαιδευτικές συνθήκες οι οποίες να ωθούν το άτομο ή την ομάδα να εκφράζουν τις σκέψεις και τις αντιλήψεις τους για τον πολιτισμό.

Η Βέμη (2006) υποστηρίζει ότι, τις τελευταίες δεκαετίες, οι άνθρωποι των μουσείων, και γενικότερα όσοι ευθύνονται για τη διαχείριση και τη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς, έχουν προχωρήσει σε έρευνες, δράσεις και ευρύτατο διάλογο, με σκοπό το άνοιγμά της σε όσο το δυνατόν ευρύτερο κοινό, με όρους δημοκρατίας και ισότητας στην πρόσβαση, αναγνωρίζοντας τόσο το δικαίωμα των ανθρώπων στη γνώση και την πληροφόρηση όσο και τη δύναμη που προσκομίζει η γνώση αυτή στην κοινωνία των πληροφοριών. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω των πολιτιστικών αυτών χώρων, δηλαδή των

μουσείων, τα οποία ασκούν εκπαιδευτική, πολιτιστική και επικοινωνιακή πολιτική που υπερασπίζεται το δικαίωμα όλων στον πολιτισμό και την αξιοποίηση των πολιτισμικών αγαθών.

Η βασική ιδέα της Μουσειοπαιδαγωγικής είναι ότι τα μουσεία δεν πρέπει να απευθύνονται μόνο σε ενήλικους. Η νοητική ανάπτυξη των παιδιών επηρεάζεται από το κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο στο οποίο μεγαλώνουν. Κάθε μαθητής που συμμετέχει σε κάποιο μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα και επισκέπτεται ένα μουσείο έχει μεγάλες πιθανότητες να το επισκεφτεί και με την οικογένειά του, και αργότερα θα μπορεί να οδηγήσει στο συγκεκριμένο ή σε κάποιο άλλο μουσείο τα δικά του παιδιά. Σύμφωνα με τον Οικονομίδη (2011), η βασική παραδοχή που προκύπτει είναι ότι η θετική στάση απέναντι στην πολιτισμική κληρονομιά είναι αποτέλεσμα καλλιέργειας και εκπαίδευσης που μπορεί να ξεκινήσει από την παιδική ηλικία και κυρίως από την προσχολική. Κύριοι φορείς αυτής της εκπαίδευσης είναι το σχολείο και το μουσείο. Η Βούρη (2002: 65), εύστοχα επισημαίνει: *«οι νέες δυνατότητες του μουσείου προϋποθέτουν και επιβάλλουν συνάμα την ανανέωση του παραδοσιακού ρόλου του σχολείου στην προοπτική της συνεργασίας του με το μουσείο και της οργανικής σύνδεσης της σχολικής με τη μουσειακή εκπαίδευση»*.

Η μάθηση στο μουσείο είναι πολύ διαφορετική από τη μάθηση στο σχολείο. Έχει χαρακτήρα προαιρετικό και επηρεάζεται από την κοινωνική ομάδα που το επισκέπτεται. Τα μουσεία δεν μπορούν να επιβάλλουν την προσέλευση των ενηλίκων και των παιδιών σε αυτά. Θα πρέπει να προσελκύσουν το κοινό τους και αυτό γίνεται με την παροχή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων ειδικά σχεδιασμένων για αυτές τις ομάδες. Δύο από τα πιο σύγχρονα και χαρακτηριστικά παραδείγματα που θα μπορούσαν ίσως να αναφερθούν εδώ είναι η «Θόλος»,⁴ ένα μουσείο εικονικής πραγματικότητας το οποίο καθιστά προσβάσιμες στο κοινό τις ψηφιακές συλλογές του ΙΜΕ, συλλογές που αποτελούν μια οπτικοποίηση της ιστορικής και αρχαιολογικής πληροφορίας μέσα από τη δημιουργία μιας φωτορεαλιστικής αναπαραγωγής τόπων, κτηρίων, μνημείων, ακόμα και ανθρώπων, καθώς και το «Μουσείο των Ψευδαισθήσεων», το οποίο αποτελεί μια μοναδική εμπειρία για τους μαθητές

⁴ Πηγή: <http://www.tholos254.gr/gr/tecnologia.html> (τελευταία επίσκεψη 23/05/2019)

μαθαίνοντάς τους πολλά για την όραση, την αντίληψη, τον ανθρώπινο εγκέφαλο και την επιστήμη μέσα από τη διασκέδαση.⁵

Σύμφωνα με την Αργυριάδη (2000), η μουσειοπαιδαγωγική ως επιστημονικός τομέας με ιδιαίτερες ερευνητικές αναζητήσεις δεν είχε αναπτυχθεί ιδιαίτερα στον Ελλαδικό χώρο, γι' αυτό και συνήθως ο σχεδιασμός και η εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε μουσειακούς χώρους δεν στηριζόταν σε μουσειοπαιδαγωγική βάση, αλλά σε μία ομάδα μουσειολόγων, εκπαιδευτικών, αρχαιολόγων και άλλων ειδικών επιστημόνων. Από το 2000 όμως και μετά τα πράγματα αλλάζουν. Τα μουσεία και η τέχνη έπαψαν να θεωρούνται χώροι αποκλειστικά και μόνο για μορφωμένους ανθρώπους και είναι πλέον ανοιχτά στο ευρύ κοινό. Ολοένα και περισσότερα μουσεία εντάσσουν εκπαιδευτικά προγράμματα στην καθημερινότητά τους που απευθύνονται όχι μόνο σε μαθητές αλλά και σε άλλες κοινωνικές ομάδες, προσπαθώντας με τον τρόπο αυτό το μουσείο να αποκτήσει ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα. Οι πολιτισμικοί αυτοί χώροι δεν είναι πλέον απλώς ένα θέαμα για τον επισκέπτη αλλά ένα βίωμα που καθένας το βιώνει διαφορετικά.

Τη σωστή επιμέλεια οργάνωσης των δραστηριοτήτων μέσα σε ένα μουσείο αναλαμβάνουν οι μουσειοπαιδαγωγοί. Μουσειοπαιδαγωγοί είναι το εξειδικευμένο προσωπικό των μουσείων και συνεργάτες της μουσειακής εκπαίδευσης (Δαμαλά, 2011). Οι μουσειοπαιδαγωγοί σχεδιάζουν και υλοποιούν εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που επισκέπτονται το μουσείο, αλλά και για μεμονωμένα παιδιά που επισκέπτονται το χώρο με τους γονείς τους. Σύμφωνα με την Hooper-Greenhill (1999), ο μουσειοπαιδαγωγός θα πρέπει να επιλέξει ένα θέμα που να βρίσκεται κοντά στα ενδιαφέροντα των παιδιών της συγκεκριμένης ηλικίας στα οποία απευθύνεται, αλλά και να μεταδώσει αυτήν τη γνώση με την καλύτερη δυνατή μέθοδο.

Η προσέγγιση ενός θέματος γίνεται με διάφορους τρόπους. Το ίδιο αντικείμενο μπορεί να παρουσιαστεί από διαφορετική βάση και να ερμηνευθεί διαφορετικά. Μπορεί για παράδειγμα να δοθεί έμφαση στην παροχή πληροφοριών και στην εξελικτική πορεία του αντικειμένου μέσα στο χρόνο. Ακόμα μπορεί να προσεγγίσει κάποιος ένα αντικείμενο ή έναν πολιτισμικό χώρο αισθητικά και να εξηγηθεί η σημασία του από την πλευρά του στυλ.

⁵ Πηγή: <https://www.museumofillusions.gr/el/schools/> (τελευταία επίσκεψη 23/05/2019)

Μπορεί επίσης να εξεταστεί σε σχέση με τον άνθρωπο, το περιβάλλον και την ιστορική του διαδρομή.

Η ανάπτυξη της προσωπικότητας κάθε παιδιού και η καλλιέργεια της αίσθησης ότι κάθε άτομο ανήκει σε μια ομάδα είναι πολύ σημαντικός στόχος της παιδείας αλλά και μια ανάγκη του ίδιου του παιδιού. Ο μουσειοπαιδαγωγός θα πρέπει να προσπαθήσει να δημιουργήσει αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης στο χώρο του μουσείου ενθαρρύνοντας την κοινωνικότητα και την αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών, χρησιμοποιώντας κατάλληλα εκπαιδευτικά εργαλεία και τεχνικές ώστε να τα εμπλέξει γνωστικά και συναισθηματικά. Ακόμα θα πρέπει να μιλάει με λόγια απλά για πράγματα οικεία αλλά να χρησιμοποιεί και καινούργιες έννοιες, κάνοντας ερωτήσεις που να ενεργοποιούν τη σκέψη, τη φαντασία και το συναίσθημά τους.

Ο Bailey (2006) πιστεύει ότι οι μουσειοπαιδαγωγοί πρέπει να:

- διαθέτουν ένα ισχυρό σύστημα αξιών,
- απολαμβάνουν την επαφή και τη συνεργασία με τον κόσμο και τη συγκρότηση σχέσεων,
- είναι ικανοί να ανταποκρίνονται στο «χαοτικό» περιβάλλον του μουσείου,
- «αισθάνονται εκπαιδευτικοί», αγαπούν τη μάθηση και νιώθουν ικανοποίηση προσφέροντας μαθησιακή διαδικασία,
- απολαμβάνουν τις άτυπες μορφές μάθησης και τη μετάδοση θετικών συναισθημάτων.

Με τις επισκέψεις σε μουσειακούς χώρους επιδιώκεται η άμεση επαφή του παιδιού με το μουσείο καθώς και η σύνδεση μουσείου και σχολείου, η επαφή του δασκάλου με το μουσείο και η επαφή του μουσειοπαιδαγωγού με το παιδί. Ο μουσειοπαιδαγωγός θα πρέπει να συνδέσει την επίσκεψη στο μουσείο με την καθημερινή ζωή και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Να δείχνει ευελιξία στα ερωτήματα και τις αντιδράσεις τους, να τους αναθέτει πρωτοβουλίες, να φροντίζει να είναι οι πρωταγωνιστές και εκείνος απλά ο συντονιστής. Να ενθαρρύνει την εμπλοκή του σώματος και να τα βοηθάει να εκφραστούν λεκτικά.

Σύμφωνα με την Κουβέλη (2000), μουσειοπαιδαγωγός σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα μπορεί να γίνει:

- ο διευθυντής του μουσείου ή της έκθεσης,
- ο ιστορικός τέχνης,
- το εποχιακό προσωπικό,
- ο εκπαιδευτικός.

Ο μουσειοπαιδαγωγός πρέπει να έχει γνώση των συλλογών με τις οποίες θα ασχοληθεί. Κάποιες φορές θα πρέπει να δουλέψει με ποικιλία συλλογών χωρίς την απαιτούμενη γνώση. Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να δίνεται χρόνος έτσι ώστε μέσα από την εμπειρία του θα αποκτηθεί και η εξειδίκευση των γνώσεων. Κάθε μουσειοπαιδαγωγός, σύμφωνα με τους Prince & Hein (1991), οφείλει να έχει επίγνωση όλων των δραστηριοτήτων, του χρόνου που απαιτείται ώστε να πραγματοποιηθούν όλες οι δραστηριότητες ενός προγράμματος, την αντίδραση (θετική ή αρνητική) των μαθητών σε κάθε δραστηριότητα την ώρα που τη βιώνουν, καθώς και τον αριθμό φυλλαδίων εργασίας. Οι παιδαγωγικές δεξιότητες που πρέπει να διαθέτει κάθε μουσειοπαιδαγωγός, όπως αναφέρει η Μυρογιάννη (1999), θα τον βοηθήσουν:

- να χτίσει σχέσεις εμπιστοσύνης με τα παιδιά,
- να τους μεταδώσει γνώσεις και πληροφορίες,
- να κινητοποιήσει το ενδιαφέρον τους,
- να ενισχύσει την ελευθερία έκφρασης,
- να συντονίσει την συμμετοχή τους στο πρόγραμμα.

Ο μουσειοπαιδαγωγός θα πρέπει να είναι σε θέση να σχετίζεται με παιδιά και δασκάλους αλλά και σε πολλές περιπτώσεις να είναι σε θέση να εργάζεται με ομάδες οικογενειών και ενηλίκων επίσης. Είναι αρκετά σαφές ότι η προσέγγιση σε ένα μουσείο είναι διαφορετική για τους ενήλικες σε σχέση με τα παιδιά. Υπάρχει λοιπόν, επιτακτική ανάγκη για έναν μουσειοπαιδαγωγό να χωρίσει την εργασία του και να πλησιάσει διαφορετικά τους νέους και διαφορετικά τους ενήλικες. Όπως αναφέρουν οι Tal & Morag (2007), ένας

μουσειοπαιδαγωγός πρέπει να είναι προσεκτικός και να μην μεταμορφώσει τον εαυτό του σε ένα άτομο που απλά μεταδίδει πληροφορίες, αλλά να κάνει πάντα επίκληση στον συναισθηματικό κόσμο των μαθητών, προκειμένου αυτοί να προσπαθούν να ανακαλύψουν από μόνοι τους ουσιαστικά το μουσείο και όσα αυτό έχει να τους πει. Απώτερος σκοπός του μουσειοπαιδαγωγού είναι η άρτια μάθηση όλων των μαθητών μέσω του εκπαιδευτικού προγράμματος. Τέλος, ο Black (2009), υποστηρίζει ότι η μάθηση είναι «μια ενεργητική διαδικασία κατά την οποία οι μαθητές κατασκευάζουν νέες ιδέες ή έννοιες βασισμένες στην τωρινή και προηγούμενη γνώση τους».

2. ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

Η πολιτισμική κληρονομιά αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής και της κοινωνίας των ανθρώπων από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα. Μέσα από την πορεία και την εξέλιξη της κοινωνίας που ο άνθρωπος έχει οικοδομήσει, διαφαίνεται η ανάγκη διάσωσης των πτυχών της πολιτισμικής κληρονομιάς διαχρονικά. Ο χώρος στον οποίο φυλάσσεται σημαντικό μέρος της κληρονομιάς είναι το Μουσείο. Η ετυμολογία της λέξης *μουσείο* παραπέμπει στις Μούσες.⁶ Συγκεκριμένα η λέξη μουσείο στην αρχαία Ελλάδα σήμαινε «Ναός των Μουσών» και αποτελούσε ένα χώρο διαλογισμού σχεδιασμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να εμπνεύσει φιλοσοφικές συζητήσεις.

Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων ιδρύθηκε το 1946 από ορισμένους αρχαιολόγους, εθνολόγους, αρχιτέκτονες, ιστορικούς τέχνης και συντηρητές, με αφορμή τις καταστροφές που προκλήθηκαν στα μνημεία κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και σκοπό την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το 1983 ιδρύεται το Ελληνικό Τμήμα του ICOM, που από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ίδρυσής του δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για

⁶ Οι Μούσες, κόρες του Δία και της Μνημοσύνης, θεωρούνταν ότι ενέπνεαν τους ανθρώπους στο δημιουργικό έργο τους, στην «Ποίηση» και στην «Τέχνη». Σύμφωνα, λοιπόν, με την αρχαία ελληνική μυθολογία, οι Μούσες ανάγονται σε δυνάμεις έμπνευσης για τη δημιουργία του πολιτισμού, η Μνημοσύνη σε μήτρα του πολιτισμού και το Μουσείο, ως έδρα των Μουσών, σε κατεχοχόν χώρο πολιτισμού· σε χώρο έμπνευσης και δημιουργίας, σε χώρο ποίησης, τέχνης, γνώσης και μνήμης.

τη Μουσειοπαιδαγωγική και την εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους (Ζάχου-Καλκούνου).⁷

Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) «μουσείο είναι ένα μόνιμο ίδρυμα, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοικτό στο κοινό, που έχει ως έργο του τη συλλογή, τη μελέτη, τη διατήρηση, τη γνωστοποίηση και την έκθεση τεκμηρίων του ανθρώπινου πολιτισμού και περιβάλλοντος, με στόχο τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία».⁸ Όπως αναφέρει η Ορφανίδη (2003), τα μουσεία είναι οι χώροι στους οποίους διατηρείται η πολιτιστική κληρονομιά μιας χώρας, ενός λαού. Επιπλέον, όπως εξηγεί και η Οικονόμου (2003: 15-23), μέσα από τον ορισμό του ICOM υπογραμμίζονται οι κύριες λειτουργίες των μουσείων οι οποίες είναι η απόκτηση νέων αντικειμένων με διαφορετικούς τρόπους, η συντήρηση των συλλογών που μπορεί να γίνει μέσα στο ίδιο το μουσείο ή από εξωτερικές υπηρεσίες, η μελέτη και χρονολόγηση των αντικειμένων, η έκθεση των συλλογών, και η επικοινωνία του μουσείου προς τα έξω.

Είναι γνωστό ότι ο άνθρωπος μαθαίνει μέσα από την αλληλεπίδρασή του με το περιβάλλον. Είναι επίσης γνωστό ότι η μάθηση των παιδιών διευκολύνεται όταν το περιβάλλον προσφέρει τη δυνατότητα εξερεύνησης με τρόπο ενεργητικό. Το μουσείο παρέχει μόνιμο υλικό στη διάθεση του κοινού του. Μπορεί κάποιος να επισκεφθεί επανειλημμένα τις συλλογές και τα εκθέματά του επιτυγχάνοντας μια γόνιμη σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ ανθρώπων και άγνωστων ή γνωστών θεμάτων και αντικειμένων. Είναι ένας χώρος που προσφέρεται για συνεργασία μικρών και μεγάλων, για δράση και ψυχαγωγία, χωρίς άγχος και χωρίς χρονικούς περιορισμούς.

Σύμφωνα με την Κοντογιάννη (1996: 18), «μουσείο είναι ένα ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας που έχει ως έργο του να συγκεντρώνει, να διατηρεί και να παρουσιάζει στο κοινό τις δημιουργίες του ανθρώπου ή/και της φύσης, με σκοπό τη γνώση, τη διάσωση και αξιοποίηση της πολιτιστικής παράδοσης, καθώς επίσης την ενίσχυση της παιδείας και του πολιτισμού γενικότερα». Όπως αναφέρει και η Elena Delgado [Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα με

⁷ Πηγή: <http://www.edc.uoc.gr/~didgram/PDF/kalkounou.pdf> (τελευταία επίσκεψη 11/05/2019)

⁸ Πηγή: http://network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/icom-greece/Ekdoseis/code-of-ethics_GR_01.pdf (τελευταία επίσκεψη 10/05/2019)

τον τίτλο “MAP for ID” («Museums as Places for Intercultural Dialogue: Τα μουσεία ως χώροι διαπολιτισμικού διαλόγου») που υλοποιήθηκε από το Δεκέμβριο του 2007 ως το Νοέμβριο του 2009], τα μουσεία θεωρούνται εμβληματικοί χώροι για την εγκαθίδρυση των αξιών και της ταυτότητας των κοινωνιών που τα δημιούργησαν και δεν μπορούν να τεθούν σε αμφισβήτηση.

Σύμφωνα με τη Βουτσά (2013), κατά τη διάρκεια του 15ου αιώνα η λέξη μουσείο χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει την προσωπική συλλογή του Λορέντζο των Μεδίκων στην Ιταλία. Ωστόσο, η χρήση της λέξης έχει περισσότερο εννοιολογικό χαρακτήρα αφού περιγράφει τη συλλογή και όχι το κτήριο στο οποίο στεγάζονταν.

Φτάνοντας στις αρχές του 17ου αιώνα χρησιμοποιείται ο λατινικός όρος *musaeum* για να περιγράψει τις περίφημες cabinet de curiosities (συλλογές με περίεργα αντικείμενα), τις πρώτες μορφές μουσείων που θυμίζουν το μουσείο όπως το ξέρουμε σήμερα. Μιλάμε για έναν υποτυπώδη μουσειακό-εκθεσιακό χώρο με εκθέματα ποικίλων θεματικών ενοτήτων χωρίς όμως κάποιο εκπαιδευτικό σκοπό. Κατά την περίοδο της Αναγέννησης ο όρος παραπέμπει σε ιδιωτικές συλλογές. Πρόκειται για αντικείμενα από διάφορα μέρη του κόσμου συλλεκτών της αριστοκρατίας του Ευρωπαϊκού χώρου, με στόχο να επιδείξουν το κοινωνικό τους στάτους. Η πρώτη αυτή μορφή μουσείου, δεν καθιστούσε εφικτή την πρόσβαση στο ευρύ κοινό αλλά αντίθετα, απευθύνονταν σε μια κλειστή ελιτίστικη κοινωνία.⁹

Το 1675 ο Elias Ashmole ξεκίνησε διαπραγματεύσεις, με σκοπό την ίδρυση ενός Μουσείου στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, για να στεγαστούν οι συλλογές του Tradescan και οι δικές του. Το Πανεπιστήμιο αποδέχτηκε την πρόταση και κατασκευάστηκε ένα όμορφο κτίριο (1679-1683), που σήμερα ονομάζεται Old Ashmolean Building και ήταν πρωτίστως ένα επιστημονικό ινστιτούτο και όχι το μουσείο τέχνης και αρχαιολογίας που είναι σήμερα.¹⁰ Αυτή είναι η πρώτη επίσημη αναφορά ενός μουσείου με δημόσιο χαρακτήρα που επιτρέπει την πρόσβαση στο κοινό.

⁹ Πηγή: http://www.artsantiquescr.gr/2013/02/blog-post_12.html (τελευταία επίσκεψη 23/05/2019)

¹⁰ Πηγή: <http://www.grandlodge.gr/elias-ashmole-o-protos-apodedegenos-tekton-n-31.html> (τελευταία επίσκεψη 24/05/2019)

Τα Επιστημονικά και Τεχνολογικά Μουσεία στον κόσμο εξελίσσονται για περισσότερο από 200 χρόνια. Η πρώτη γενιά δημιουργήθηκε για να συνδέσει τις ανάγκες του Πανεπιστημίου με τη Βιομηχανία. Το 1794 ιδρύθηκε το Conservatoire National des Arts et Metiers στο Παρίσι. Η σημαντικότερη λειτουργία του ήταν η εκπαίδευση νέων τεχνητών και σχεδιαστών με χρήση των συλλογών ως εκπαιδευτικά βοηθήματα.¹¹

Η Ορφανίδη (2003), διαπιστώνει ότι σημαντική ανάπτυξη των Μουσείων σημειώθηκε στα μέσα του 17ου αιώνα και μπορεί κανείς να τα κατατάξει σε τρεις γενικές κατηγορίες:

- Τα μουσεία τέχνης και αρχαιολογίας
- Τα μουσεία φυσικής ιστορίας
- Τα ιστορικά μουσεία

Ο 19ος αιώνας θα φέρει στα μουσεία όχι μόνο την ανάγκη για προσπάθεια οργάνωσης των συλλογών με συστηματικό τρόπο, αλλά και την επιρροή των πολιτικών και ιδεολογικών εξελίξεων που σχετίζονται με τη δημιουργία εθνικής ταυτότητας σε διαφορετικές περιοχές της Ευρώπης. Κατά το 19ο αιώνα, τα περισσότερα ευρωπαϊκά μουσεία είναι εθνικά μουσεία. Προστατεύουν την εθνική κληρονομιά, την εθνική ιστορία και γνώση (Νάκου 2001). Στις παραπάνω κατηγορίες, λοιπόν, προστίθενται και τα εθνολογικά ή ανθρωπολογικά μουσεία αλλά και τα τεχνικά μουσεία προηγμένης τεχνολογίας.

Στις αρχές του 20ού αιώνα οι ιδέες του σοβαρού και έγκυρου Μουσείου Τεχνολογίας, σε συνδυασμό με τις δημοφιλείς βιομηχανικές εκθέσεις που παρουσιάζονταν τότε, δημιούργησαν τη δεύτερη γενιά Μουσείων Επιστήμης και Τεχνολογίας, με κύριο εκφραστή το Deutsches Museum στο Μόναχο. Σαν κύριο στόχο είχαν την εκπαίδευση του ευρύτερου κοινού, μέσα από τις συλλογές και τα εκθέματα, που μετατρέπονταν έτσι ώστε να μπορεί να επιδειχθεί η λειτουργία τους.¹² Τα μουσεία αποκτούν μεγάλη ποικιλία γνωστικών αντικειμένων με τον τοπικό χαρακτήρα να υπάρχει σε μεγαλύτερο βαθμό.

¹¹ Βλ. περισσότερα: <https://www.noesis.edu.gr/%CF%84%CE%B9-%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF/> (τελευταία επίσκεψη 22/05/2019)

¹² Ο.π., υπ. 11.

Σήμερα μπορεί κανείς να διακρίνει τρεις διαφορετικούς τύπους μουσείων, τόσο στην Ευρώπη όσο και στον υπόλοιπο κόσμο, που προσδιορίζονται από την ανάλογη μουσειολογική εκθεσιακή λογική: τα παραδοσιακά (object oriented), τα μοντέρνα (object and people oriented) και τα μεταμοντέρνα (people oriented) μουσεία.¹³

Στην Ελλάδα η εξέλιξη των μουσείων ακολούθησε, σε ορισμένο βαθμό, διαφορετική πορεία από αυτή της υπόλοιπης Ευρώπης. Αρχικά τα μουσεία είχαν το ρόλο της προστασίας και της φύλαξης των αρχαιοτήτων. Είχαν δημόσιο χαρακτήρα και απευθύνονταν σε όλα τα μέλη της κοινωνίας. Το πρώτο μουσείο του ελληνικού κράτους, το Ορφανοτροφείο της Αίγινας το 1829, είχε περισσότερο τη μορφή αποθήκης. Τα ελληνικά μουσεία συνδέθηκαν άμεσα με την ενίσχυση της εθνικής ταυτότητα και την άμεση σχέση με την αρχαία Ελλάδα (Avgouli, 1994).

Σημαντικός παράγοντας στην ύπαρξη και τη λειτουργία ενός μουσειακού οργανισμού είναι το ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο παρέχει τη διοικητική οργάνωση και επικοινωνία του μουσείου με το κοινό. Ειδικοί μουσειολόγοι, σε συνεργασία με επιμελητές των μουσείων, μουσειοπαιδαγωγούς και σχεδιαστές, φροντίζουν για την παρουσίαση των εκθεμάτων με τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορούν να γίνονται κατανοητά από όλους τους επισκέπτες, ανεξαρτήτως ηλικίας ή άλλων ιδιαιτεροτήτων. Βέβαια, ένα μουσείο δεν υφίσταται δίχως οικονομική επιχορήγηση είτε από κρατικούς είτε από ιδιωτικούς φορείς και για να μπορεί να είναι εν ενεργεία και επομένως εν ζωή, χρειάζεται να υπάρχει η σωστή επικοινωνία με το κοινό. Σύμφωνα με τις Μούλιου και Μπούνια (1999), η επικοινωνία είναι μια από τις πιο θεμελιώδεις λειτουργίες των μουσείων αφού μπορεί όχι μόνο να βοηθήσει στη μετάδοση πληροφοριών, μηνυμάτων και εμπειριών ευχάριστα, αλλά και να ορίσει την εικόνα ενός μουσείου προς τα έξω επηρεάζοντας έτσι τις αντιλήψεις καθώς και την στάση των εν δυνάμει επισκεπτών προς αυτό.

Σήμερα, σύμφωνα με την Σκαλτσά (2014-2015), ένα μουσείο με τους διάφορους επιθετικούς προσδιορισμούς του αποτελεί ένα πολύ δυναμικό κοινωνικό και εκπαιδευτικό πεδίο, όπου δημιουργούνται συνεχώς νέες ευκαιρίες για επανερμηνείες τόσο του υλικού

¹³ Για αυτήν την κατηγοριοποίηση και τη γενική αποδοχή της βλ. Hooper-Greenhill, E. (1987). «Museums in Education: towards the end of the century». Στο T. Ambrose (ed). Education in Museums – Museums in Education. Edinburgh: Scottish Museums Council – HMSO: 39-40.

όσο και του άυλου πολιτισμού, καθώς και ένα ανοικτό πεδίο διαλόγου, ανταλλαγής απόψεων και επίτευξης επαφών μεταξύ των ανθρώπων αποκτώντας με τον τρόπο αυτό έναν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα. Όπως παρατηρεί ο Δεληβοριάς (1993), *«όλα τα μουσεία, καθώς υπερασπίζονται εθνικές παραδόσεις, πολύ λίγο ενδιαφέρονται να επισημάνουν τα πολιτιστικά εκείνα στοιχεία που θα παρέπεμπαν τους επισκέπτες τους σε άλλους “χώρους”, σε άλλες δηλαδή γεωγραφικές περιοχές και άλλους πολιτισμούς»*. Η Hooper (1999) αναφέρει ότι, ένα μουσείο μπορεί να στεγάζεται σε αγρόκτημα, σε πλοιάριο, σε ανθρακωρυχείο, σε αποθήκη, σε φυλακή, σε φρούριο, σε εξοχική κατοικία. Πλέον, η εμπειρία της επίσκεψης σε μουσείο θυμίζει συχνά αντίστοιχες εμπειρίες από θεματικά πάρκα ή λαϊκά πανηγύρια μάλλον, παρά επίσκεψη στα παλαιού τύπου, αυστηρά μουσεία, που προκαλούσαν δέος στο κοινό τους.

3. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΙ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Σήμερα τα περισσότερα μουσεία προσπαθούν να αποκτήσουν έναν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα, δηλαδή να δώσουν περισσότερη αξία στον επισκέπτη και όχι στα αντικείμενα που περιβάλλονται γύρω από αυτόν. Μερίδα επισκεπτών σε μουσειακούς χώρους αποτελούν και οι μαθητές, κάτι που σημαίνει ότι απαραίτητη είναι η σωστή συνεργασία μεταξύ μουσείου-σχολείου με κοινό στόχο τη γνώση που θα λάβουν οι μαθητές μέσα από ένα περιβάλλον γεμάτο νέες πληροφορίες. Είναι σημαντικό να προσφέρεται σε κάθε μαθητή η ανάλογη ελευθερία, πρωτοβουλία καθώς και ερεθίσματα ώστε να μπορέσει αυτός με τη σειρά του να τα βιώσει όσο το δυνατόν καλύτερα. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσει να αναπτύξει δεξιότητες, όπως τον αυθορμητισμό, την περιέργεια, την κριτική σκέψη, την παρατήρηση, την επινόηση ιδεών, τη συσχέτιση και τη σύγκριση πραγμάτων. Ακόμη, σύμφωνα με την Κοντογιάννη (1996), η αίσθηση της αυτονομίας θα βοηθήσει όλους τους μαθητές να εμπιστευτούν και να συνεργαστούν όχι μόνο με τον μουσειοπαιδαγωγό αλλά και με τον δάσκαλό τους, μιας και πλέον ανήκουν όλοι στην ίδια ομάδα.

Όπως αναφέρουν και οι Κανάρη και Μουσουλή (2006), η σύνδεση μεταξύ αυτών των δύο φορέων δίνει το δικαίωμα σε κάθε άτομο (όποιας ηλικίας), αρχικά να έχει πρόσβαση στην πολιτισμική κληρονομιά και έπειτα να διαμορφώνει τον εαυτό του βάσει συζητήσεων που θα μπορεί να κάνει με άλλα άτομα σε σχέση με όσα έμαθε τόσο για το παρελθόν όσο και για το παρόν και το μέλλον. Ακόμη, όπως υποστηρίζει η Hooper-Greenhill (1999), ο επισκέπτης (μαθητής ή εκπαιδευτικός), θα πρέπει να αντιλαμβάνεται τα μουσειακά αντικείμενα σε σχέση με κάποιο πρότυπο, να κάνει συνδέσεις ανάμεσα σε αυτά και στην καθημερινότητά του, τις εμπειρίες καθώς και την υπάρχουσα γνώση του.

Σύμφωνα με τη Μούλιου (2005) *«ο εκπαιδευτικός φορέας που διαθέτουν οι σύγχρονες κοινωνίες (δηλαδή το σχολείο), δεν φαίνεται να προσεγγίζει τη μάθηση ως μια μακρά διαδικασία με στόχο την πραγματική κατανόηση του κόσμου»*. Ωστόσο, τα μουσεία μπορεί να είναι εκπαιδευτικά συστήματα ανοιχτά για όλους, όπως υποστηρίζει ο Frank Orpenheimer, ιδρυτής και διευθυντής του ερευνητικού κέντρου Exploratorium στο Σαν Φρανσίσκο, μπορεί όμως και να αποτελούν έναν καλό συνεργάτη του σχολείου. Ο μαθητής βρίσκεται σ' ένα νέο περιβάλλον, δελεαστικό, με ποικίλα οπτικοακουστικά μέσα. Μαζί με τους συμμαθητές του, με τους εμπυχωτές και με τη βοήθεια εντύπων ή παιχνιδιών, οδηγείται σε εξερεύνηση του χώρου και των αντικειμένων.

Για την καλύτερη σχέση των δύο αυτών φορέων, ως συνδεδετικός κρίκος χρησιμοποιείται η μουσειοπαιδαγωγική και συγκεκριμένα τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Το μουσείο λειτουργεί ως συμπληρωματικό μέσο διδασκαλίας της Ιστορίας. Με τα εκπαιδευτικά προγράμματα που οργανώνει δεν επιδιώκει να υποκαταστήσει τη σχολική εκπαιδευτική διαδικασία και τον εκπαιδευτικό. Απλά του δίνει τη δυνατότητα να εκμεταλλεύεται και να αξιοποιεί τα μουσειακά εκθέματα για μαθησιακούς σκοπούς.

Όπως αναφέρει και ο Δάλκος (2000: 10): *«Τα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων φαίνεται ότι κυρίως στοχεύουν να κάνουν το μουσείο χώρο ελκυστικό για τα παιδιά και επιδιώκουν να ενισχυθεί ο κοινωνικός και εκπαιδευτικός του ρόλος»*. Επιπλέον, κάθε εκπαιδευτικό πρόγραμμα πρέπει να βασίζεται σε *«μια μαθητοκεντρική προσέγγιση, μέσω της οποίας οι μαθητές βρίσκουν απαντήσεις σε δικές τους ερωτήσεις και όχι σε ερωτήσεις του δασκάλου ή του μουσειοπαιδαγωγού»* (Griffin & Symington, 1997: 15).

Όταν μια ομάδα μαθητών επισκεφτεί έναν μουσειακό χώρο και αρχίσει να συμμετέχει ενεργά στα εκπαιδευτικά προγράμματα καλείται να ερευνήσει από μόνη της τα εκθέματα καθώς και τις θεματικές που αυτά αντιπροσωπεύουν. Η ομάδα χρειάζεται να λάβει και να χρησιμοποιήσει ερεθίσματα που της προσφέρει το μουσείο και ο μουσειοπαιδαγωγός, ούτως ώστε να οδηγείται στη γνώση. Για τον λόγο αυτό, υπάρχουν και κάποιες δραστηριότητες, οι οποίες ενισχύουν τη συγκεκριμένη διαδικασία, όπως είναι η περιγραφή των μουσειακών αντικειμένων, η κατασκευή εκθεμάτων, η αξιοποίηση των μουσειοσκευών, τα φύλλα εργασίας και τέλος η ανάπτυξη αφηγήσεων (Κόκκινος, 2002).

Όπως επισημαίνουν οι Csikszentmihalyi (2000), Dissanayake (1988) και McLaughlin (2000), η ψυχαγωγική αξία του μουσείου δεν είναι μόνο θεμέλιος λίθος για την εκπαίδευση αλλά και προστάδιο της αυθεντικής μάθησης που θα ακολουθήσει. Αυτή η συναισθηματική αντίδραση, αν και παραγνωρίζεται στα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων, αποτελεί σημαντικό στοιχείο στην ανάπτυξη της ιστορικής φαντασίας των μαθητών και των μαθητριών, καθώς τους δίνει την ευκαιρία να σκεφτούν για το παρελθόν, έξω από την παραδοσιακή έννοια του χώρου και του χρόνου.

Κάθε εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο μουσείο στηρίζεται σε μία ή περισσότερες θεωρίες μάθησης. Πιο συγκεκριμένα, οι θεωρίες μάθησης αποτελούν την κύρια βάση για την παρουσίαση των μουσειακών αντικειμένων μέσα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Έτσι οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να προσαρμοστούν άμεσα στον χώρο του μουσείου καθώς το σχολείο τον έχει ήδη προετοιμάσει. Οι θεωρίες μάθησης αξιοποιούνται κατά περίπτωση και στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων των μουσείων. Οι βασικές θεωρίες μάθησης είναι οι ακόλουθες:

- η κονστрукτιβιστική
- η κοινωνικοπολιτισμική
- η εμπειρική ή αλλιώς βιωματική
- η ανακαλυπτική
- η ομαδοσυνεργατική
- η θεωρία των πολλαπλών τύπων νοημοσύνης

Όπως υποστηρίζει η Καραβιώτου (2013), πρέπει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα να αφυπνίζει και να ενεργοποιεί όσες δεξιότητες έχουν οι μαθητές, όπως είναι ο διάλογος, η παρατηρητικότητα, ο αλληλοσεβασμός στις ιδέες και αντιλήψεις των συμμαθητών τους, καθώς και η δυνατότητα να προσαρμοστεί κάθε μαθητής, τόσο χρονικά όσο και δραστικά, σε κάθε δραστηριότητα. Με τον τρόπο αυτό, όλη η ομάδα των μαθητών αλλά και κάθε μαθητής ξεχωριστά, μπορεί να λάβει όσα ερεθίσματα μπορεί να του προσφέρει ο μουσειακός χώρος. Ωστόσο, σύμφωνα με την Τρούλη (2008), καθοριστικό ρόλο σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα παίζει και ο εκπαιδευτικός. Πιο συγκεκριμένα, ο εκπαιδευτικός πρέπει να:

- φέρει σε επαφή τους μαθητές με τον πολιτισμό,
- διαμορφώσει τη συμπεριφορά τους και την προσωπικότητά τους,
- ενθαρρύνει τους μαθητές του χωρίς όμως να παρεμβαίνει στο έργο του μουσειοπαιδαγωγού,
- δημιουργήσει ευχάριστη ατμόσφαιρα μέσα στην οποία θα εκφραστούν ελεύθερα.

Όπως επισημαίνει ο Heijn (1999), στόχος κάθε εκπαιδευτικού προγράμματος είναι «οι επισκέπτες να παράγουν γνώση βασιζόμενοι στις νέες εμπειρίες και στον τρόπο που αυτές ταιριάζουν με όσα ήδη γνωρίζουν», κάτι που μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την πληθώρα ερωτήσεων και διαλόγων προς τους μαθητές κατά το εκπαιδευτικό πρόγραμμα από τον μουσειοπαιδαγωγό, τη διαδραστικότητα με τα αντικείμενα και την κατάθεση των προσωπικών τους απόψεων ή προβληματισμών. Σύμφωνα με την Κοντογιάννη (1995), ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα συναρτάται με:

- θεματική προσέγγιση,
- την προσαρμογή στις ανάγκες και δυνατότητες του κοινού,
- τη σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα,
- τις δυνατότητες και τους περιορισμούς του χώρου.

4. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑ

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται σε ένα πανεπιστημιακό μουσείο και πιο συγκεκριμένα στο Μουσείο Παιδείας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, το οποίο σχετίζεται με το σχολείο του παρελθόντος.

Το μουσείο δεν είναι πια αποκλειστικά ένας χώρος διάσωσης και φύλαξης της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, αλλά και ένα εργαστήριο ιδεών, όπου προτάσσεται η επικοινωνιακή διάσταση και συγχρόνως αναπτύσσεται και αναθεωρείται η Ιστορία μαζί με τη θεωρία της. Εκεί αναπτύσσονται δραστηριότητες οι οποίες δεν εξαντλούνται στην παράθεση εγκυκλοπαιδικών πληροφοριών μέσα από ανιαρά μακροσκελή κείμενα (Καφέτση, 1994). Ωστόσο, όπως όλοι οι κοινωνικοί θεσμοί, τα μουσεία αυτού του τύπου μπορούν να ευδοκιμήσουν μόνο εφόσον εξυπηρετούν συγκεκριμένα κοινωνικά ζητούμενα.

Εικόνα 1. Άποψη από τη μόνιμη συλλογή του Μουσείου Παιδείας.

(Πηγή: Μουσείο Παιδείας, http://politistikabathinas.blogspot.com/2014/09/blog-post_10.html, ανακτήθηκε 4 Δεκεμβρίου 2018)

Τα πανεπιστημιακά μουσεία παρότι παρέμειναν πιστά στο ελληνικό μοντέλο, και δεν ακολούθησαν τα μη πανεπιστημιακά μουσεία τα οποία υιοθέτησαν ένα νέο θεσμικό και

οργανωτικό παράδειγμα τον 18ο αιώνα, εξακολουθούν να αποτελούν έναν ενδιαφέροντα θεσμό που υποστηρίζεται από πολλά πανεπιστημιακά ιδρύματα (Lewis, 1984).

Όπως αναφέρει και η Συκκά (2017), τα πανεπιστημιακά μουσεία είναι τόποι εκπαίδευσης και έρευνας μαζί με τις συλλογές τους, στις οποίες έχουν πρόσβαση κυρίως οι φοιτητές, η επιστημονική κοινότητα και τα σχολεία. Τα πρώτα πανεπιστημιακά μουσεία της Ελλάδος ιδρύονται στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και ο αριθμός τους σήμερα φτάνει τα 18, με διαφορετικές θεματικές το καθένα. Τέλος, όπως αναφέρει η Γελαδάκη (2007), κάθε πανεπιστημιακό μουσείο περιλαμβάνει, συλλογές τεκμηρίων, όπως και τα υπόλοιπα μουσεία, ωστόσο τα τεκμήριά του, τα οποία έχουν να κάνουν με τη διαχρονική θεώρηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας αναφέρονται σε μια γνωστή σε όλους ανθρώπινη δραστηριότητα και έχουν ως κύριους αποδέκτες μια ειδική κατηγορία κοινού, αυτή των φοιτητών.

Σήμερα τα πανεπιστήμια παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη (και ίσως και την παλαιότερη) ποικιλομορφία των μουσειολογικών θεσμών στις σύγχρονες κοινωνίες. Σε αντίθεση με τα γενικά μουσεία και τους προγόνους τους, η προϊστορία των πανεπιστημιακών μουσείων και συλλογών δεν έχει μελετηθεί πλήρως. Το έργο είναι κολοσσιαίο επειδή απαιτεί τον συνδυασμό της ιστορίας των πανεπιστημίων με την ιστορία των συλλογών και την ιστορία των κλάδων που εκπροσωπούνται στις συλλογές. Όσο η ιστορία και η μοναδικότητά τους παραμένουν υπό μελέτη, οι επιστημονικοί και κοινωνικοί ρόλοι των πανεπιστημιακών μουσείων και συλλογών θα παραμένουν υποτιμημένοι, η ταυτότητά τους σε κρίση και η κληρονομιά τους θα είναι πάντοτε σε κίνδυνο (Lourenço, 2002).

Σύμφωνα και με την επίσημη ιστοσελίδα του, το Μουσείο Παιδείας ιδρύθηκε στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών το 1993 και ανήκει στα 18 πανεπιστημιακά μουσεία του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Διασώζει και εκθέτει όλο το φάσμα της Παιδαγωγικής, χρονικά και θεματικά, με πλούσιο πρωτογενές υλικό, όπως σχολικά αντικείμενα των μαθητών, εποπτικά μέσα του δασκάλου, παλιά σχολικά εγχειρίδια αλλά και δευτερογενές υλικό, όπως φωτογραφίες, χάρτες, κείμενα και μακέτες. Η πρώτη έκθεση

διαρκείας εγκαινιάστηκε το 2000. Από το 2004 το Μουσείο Παιδείας έχει μια μόνιμη έκθεση με θέμα την εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Εικόνα 2. Πρόσοψη της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών που στεγάζεται το Μουσείο Παιδείας.

(Πηγή:https://www.google.com/search?q=%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CF%83%CE%BF%CF%86%CE%B9%CE%BA%CE%B7+%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B7&client=firefox-b-d&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwj95CanOjgAhVlalAKHYDBAxkQ_AUIDigB&biw=1162&bih=712%23imgdii=2grMUErt62q23M:&imgsrc=NvukZwIKTSPX9M: http://www.psych.uoa.gr/to-tmima.html, ανακτήθηκε 4 Δεκεμβρίου 2018)

Από το 2013 λειτουργεί καθημερινά απευθυνόμενο σε σχολεία της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης με εκπαιδευτικά προγράμματα και δραστηριότητες, τα οποία έχουν σχεδιαστεί ανάλογα με την ηλικία και τις μαθησιακές ανάγκες των εκάστοτε μαθητών-επισκεπτών. Οι μαθητές σχολείων αποτελούν για το μουσείο μια ομάδα ειδικού ενδιαφέροντος για δυο κυρίως λόγους: πρώτον γιατί αποτελούν την πολυπληθέστερη κατηγορία επισκεπτών σε οργανωμένες ομάδες και δεύτερον γιατί οι εκπαιδευτικοί που τους συνοδεύουν ενδιαφέρονται για την εκπαιδευτική αξιοποίηση της μουσειακής επίσκεψης.

Επιπροσθέτως, το μουσείο είναι ανοιχτό και για φοιτητές. Περιοδικά πραγματοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται και σε άλλες ομάδες, όπως οικογένειες και άτομα τρίτης ηλικίας. Όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα εκπονούνται παράλληλα με την έκθεση.

Οι γενικότεροι στόχοι του Μουσείου Παιδείας, όπως αναφέρει η Λαμπράκη-Παγανού (2005), αφορούν:

- τη διάσωση, καταγραφή και συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς στον τομέα της παιδείας/εκπαίδευσης μέσω της καταγραφής και συντήρησης του υλικού που υπάρχει στα σχολεία και το οποίο με την πάροδο του χρόνου κινδυνεύει να καταστραφεί,
- την έρευνα και μελέτη σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο της ιστορίας της παιδείας, παιδαγωγικής, αγωγής και εκπαίδευσης στον ελληνικό χώρο από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας σε σχέση και με τα Βαλκάνια, την Ευρώπη και ολόκληρο τον κόσμο,
- την ευαισθητοποίηση τόσο της εκπαιδευτικής κοινότητας όσο και εξωσχολικών φορέων στα παραπάνω θέματα,
- τη συμμετοχή σε προγράμματα για την κατάρτιση αποφοίτων ΑΕΙ σε ζητήματα Μουσειακής Παιδαγωγικής.

Το Μουσείο Παιδείας μέχρι σήμερα εκπονεί όλα τα εκπαιδευτικά του προγράμματα εντός του μουσειακού χώρου. Σύμφωνα με την Κουβέλη (2000), μέσω των ατομικών ή ομαδικών επισκέψεων των παιδιών όλων των ηλικιών στους μουσειακούς χώρους δίνεται η δυνατότητα όχι μόνο να αντισταθμιστούν ελλείμματα εμπειρίας και γνώσεων του σχολείου αλλά και να ενισχυθεί η προσωπικότητα του κάθε παιδιού, αφού αυτό μπορεί να ενταχθεί ατομικά σε μια ομάδα διαμορφώνοντας τις δικές του αντιλήψεις και σκέψεις.

Διαπιστώνοντας όμως ότι πολλά σχολεία είτε για οικονομικούς λόγους είτε λόγω απόστασης, αδυνατούσαν να προσέλθουν στο Μουσείο Παιδείας του ΕΚΠΑ και να παρακολουθήσουν κάποιο πρόγραμμά του, ως εκ τούτου προτείνεται η δημιουργία μιας μουσειοσκευής (που αποτελεί πρόταση και της παρούσας διπλωματικής εργασίας), η οποία θα «ταξιδεύει» στα σχολεία αυτά και θα προσφέρει την αντίστοιχη μουσειακή εμπειρία.

5. ΜΟΥΣΕΙΟΣΚΕΥΗ

Μουσειοσκευή είναι ένα φορητό εκπαιδευτικό υλικό που αναφέρεται σε κάποιο μουσείο. Σύμφωνα με την Χατζηασλάνη (2002), με τον όρο εκπαιδευτική μουσειοσκευή ονομάζουμε μια «βαλίτσα» που περιέχει ένα σύνολο από ποικίλα υλικά, τα οποία έχουν επιλεγθεί, σχεδιαστεί και κατασκευαστεί γύρω από ένα θέμα. Διακινείται εκτός Μουσείου και διευκολύνει την επαφή και τη συνεργασία του με τα σχολεία αλλά και άλλους φορείς και σκοπός της είναι η μάθηση νέων πραγμάτων σε μαθητές.

Μία μουσειοσκευή περιλαμβάνει, όπως αναφέρει η Πλατή (2010), ένα πλούσιο εποπτικό υλικό: έντυπα, οπτικοακουστικό υλικό, αντίγραφα εκθεμάτων, παιχνίδια, κατασκευές κ.ά. Σύμφωνα με τους Roopnarine & Johnson (2009), οι δραστηριότητες προωθούν τη μάθηση μέσα από το παιχνίδι, δημιουργώντας ένα ευχάριστο μαθησιακό περιβάλλον και αποδίδοντας στα παιδιά κεντρικό ρόλο. Δανείζεται στα ενδιαφερόμενα σχολεία (σε όλη την επικράτεια) που εκδηλώνουν ενδιαφέρον για συμμετοχή τους στο πρόγραμμα για διάστημα δύο εβδομάδων περίπου και υποστηρίζει τον εκπαιδευτικό να πραγματοποιήσει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στην τάξη του. Κάθε εκπαιδευτική μουσειοσκευή είναι αυτοτελής και μπορεί να απευθύνεται είτε σε μαθητές συγκεκριμένης ηλικίας είτε να προσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε τάξης, για να ανταποκριθεί σε μαθητές διαφόρων ηλικιών ή αναγκών. Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τη μουσειοσκευή όπως οποιοδήποτε άλλο υποστηρικτικό εκπαιδευτικό υλικό και να εμβαθύνει στο θέμα ανάλογα με τις προτεραιότητες της διδασκαλίας του και τις ανάγκες των μαθητών του. Η μουσειοσκευή περιλαμβάνει και τον «Οδηγό του εκπαιδευτικού» με βασικές κατευθύνσεις για την αξιοποίησή της.

Γενικοί στόχοι των μουσειοσκευών, σύμφωνα με το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο,¹⁴ είναι:

- να μπορούν τα παιδιά να εξοικειώνονται με την έννοια «μουσείο»,
- να συμβάλλουν στην ισχυροποίηση των δεσμών σχολείου-μουσείου,
- να προωθήσουν τη συνεργατική μάθηση με την ενεργό συμμετοχή των παιδιών,
- να εμπλουτίσουν το πρόγραμμα του σχολείου αναλυτικά,

¹⁴ Βλέπε περισσότερα στο: https://www.hcm.gr/museum_on_the_go/

- να υποστηρίξουν όσα άτομα δεν έχουν εύκολη πρόσβαση σε ένα μουσείο,
- να δώσουν την ευκαιρία στα παιδιά να ασχοληθούν περισσότερο με ένα θέμα και για μεγαλύτερη χρονική διάρκεια.

Τα πλεονεκτήματα μιας μουσειοσκευής, όπως αναφέρει το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Απολιθωμένου Δάσους Λέσβου,¹⁵ είναι:

- η δυνατότητα μεταφοράς μουσειακού εκπαιδευτικού υλικού στο σχολείο,
- περισσότερος χρόνος εμπλοκής των μαθητών με το εκπαιδευτικό υλικό και τις δραστηριότητες,
- η δυνατότητα αξιοποίησης από περισσότερα από ένα τμήματα,
- διαφοροποιημένη διδασκαλία από τον εκπαιδευτικό, προσαρμοσμένη στο γνωστικό υπόβαθρο και τα ενδιαφέροντα των μαθητών,
- η επαφή με τα μουσειακά αντικείμενα μέσα από διαφορετικές αισθήσεις.

Για να θεωρηθεί αποτελεσματική ή μη μια μουσειοσκευή συγκεκριμένου παιδαγωγικού υλικού, χρειάζεται να διενεργηθεί έρευνα δράσης με ποιοτικά ή ποσοτικά ερωτήματα, τόσο σε μαθητές όσο και σε εκπαιδευτικούς. Με τον τρόπο αυτό, ο στόχος των ερωτήσεων είναι να διερευνηθεί η ανταπόκριση παιδιών μαθητικής ηλικίας και εκπαιδευτικών στο εκπαιδευτικό υλικό της μουσειοσκευής (Καλογιάννη & Σπανοπούλου, 2007-2008). Τέλος, το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών Και Μελετών «ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ»¹⁶ αναφέρει ότι, για την ορθότερη εφαρμογή του υλικού της μουσειοσκευής, καλό είναι να προηγείται εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, πριν το εφαρμόσουν στην τάξη, προκειμένου να επιτευχθεί η όσο το δυνατόν καλύτερη αξιοποίηση του προγράμματος, με την εφαρμογή σύγχρονων παιδαγωγικών μεθόδων.

¹⁵ Βλέπε περισσότερα στο:

http://www.lesvosmuseum.gr/site/home/ws/primary+menu/education/ekpedeftiko_iliko/musioskeves.csp;jessionid=C8167A9F7DC2079FDD9C5EB75E66B63D?mode=print

¹⁶ Βλέπε περισσότερα στο: <http://www.venizelos-foundation.gr/el/mouseioskeui/>

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

«Η ΣΑΚΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ»

1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1.1. Σκοπός

Σκοπός του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος με τίτλο: «Η Σάκα του Παρελθόντος Ταξιδεύει», είναι οι μαθητές και μαθήτριες της Α' και Β' τάξης του Δημοτικού σχολείου να κατανοήσουν πώς λειτουργούσε το εκπαιδευτικό σύστημα του παρελθόντος.

Ο Roberts (1997: 40) εξηγεί ότι είναι σημαντικό να μάθουν οι μαθητές και οι μαθήτριες να παίζουν με το παρελθόν επειδή *«μέσω του παιχνιδιού τρέφεται η δημιουργικότητα, στηρίζεται η ατομική ανάπτυξη και διατηρείται η νοητική ευελιξία... το παιχνίδι μεγαλώνει τις ευκαιρίες επίλυσης προβλημάτων και καλλιεργεί την ιστορική φαντασία»*. Η ιστορική φαντασία είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη της ιστορικής κατανόησης¹⁷ γιατί, σύμφωνα με τον Wineburg (2001), κάποιος που σκέφτεται ιστορικά σημαίνει ότι σκέφτεται για τους ανθρώπους στο παρελθόν, σύμφωνα με τα δεδομένα τους αλλά και με τα δεδομένα της εποχής του.

Ο Holt (1990), επίσης, συνδέει την ιστορική φαντασία με την ιστορική κατανόηση εξηγώντας ότι η ιστορική κατανόηση προκύπτει όταν οι μαθητές είναι ικανοί να φτιάξουν δικές τους αφηγήσεις σχετικές με το παρελθόν χρησιμοποιώντας τα δεδομένα που υπάρχουν. Μ' αυτόν τον τρόπο η δημιουργία μιας αφήγησης είναι μια δημιουργική ενέργεια. Τέλος, ο Egan (1986) σημειώνει ότι μέσω της φαντασίας και της ικανότητας των μαθητών και μαθητριών του δημοτικού σχολείου να εμπλέκουν ιστορίες και παιχνίδια, διαπιστώνεται ότι έχουν εκείνες τις εννοιολογικές προϋποθέσεις να κατανοήσουν την

¹⁷ Η «ιστορική κατανόηση» αποτελεί όρο στον οποίο έχουν αποδοθεί πολλές διαφορετικές σημασίες. Στην παρούσα εργασία, ο όρος ιστορική κατανόηση αναφέρεται στη διαδικασία των μαθητών να δημιουργήσουν αφηγήσεις για το παρελθόν στηριγμένοι στην ικανότητά τους να ερμηνεύουν τα αντικείμενα που συναντούν στο μουσειακό περιβάλλον.

ιστορία. Η ιστορική φαντασία τους παρέχει τα μέσα, προκειμένου να προσλάβουν μια τρισδιάστατη κατανόηση της ιστορίας που περιέχει το χρόνο, τον τόπο και την περίσταση.

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε μαθητές Α΄ και Β΄ τάξεων Δημοτικού, που η επαφή τους με το σχολείο είναι ακόμα σε πρώτο στάδιο, έτσι ώστε από ένα «παιχνίδι» εύκολα και διαδραστικά να ταξιδέψουν στο παρελθόν, να γνωρίσουν αντικείμενα και μεθόδους διδασκαλίας που δεν υπάρχουν σήμερα. Καλούνται με αυτό τον τρόπο να συγκρίνουν, βρίσκοντας διαφορές ή ομοιότητες, του σχολείου του χθες με το σχολείο του σήμερα.

1.2. Στόχοι

Μέσα από το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα επιδιώκεται τόσο η απόκτηση νέας γνώσης από τους μαθητές όσο και η συναισθηματική εμπλοκή τους και η ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. **Οι στόχοι** του προγράμματος διακρίνονται σε γνωστικούς, συναισθηματικούς, κοινωνικούς και ψυχοκινητικούς.

Ειδικότερα, οι γενικοί στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής:

Γνωστικοί

- Συγκέντρωση πληροφοριών και στοιχείων για την εξέλιξη του σχολείου από το 1970 έως σήμερα.
- Δημιουργία συσχετίσεων και αποκλίσεων ανάμεσα στο σχολείο του χθες και του σήμερα.
- Ανάπτυξη κριτικής σκέψης ως προς τα οφέλη του παλιού εκπαιδευτικού συστήματος αλλά και του σημερινού.
- Σύνδεση προηγούμενων πληροφοριών και εμπειριών για την παραγωγή νέων νοημάτων.
- Εξοικείωση με την Πολιτιστική Κληρονομιά της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης και Παιδείας.

Συναισθηματικοί

- Καλλιέργεια θετικών αντιλήψεων και στάσης απέναντι στο σημερινό σχολείο και όσα προσφέρει.

- Έκφραση και περιγραφή σκέψεων και συναισθημάτων που προκύπτουν από την επαφή με το πρόγραμμα.
- Διαχείριση αρνητικών συναισθημάτων που προϋπάρχουν γύρω από το σχολείο και τη συμμετοχή του σ' αυτό.
- Ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών βάσει των αντικειμένων.

Κοινωνικοί

- Αύξηση της επικοινωνίας ανάμεσα στις ομάδες του προγράμματος.
- Δημιουργία συνεργασίας και αποτελεσματικού περιβάλλοντος.
- Καλλιέργεια πνευματικής και ηθικής ενότητας.
- Αναγνώριση και αποδοχή της προσωπικότητας και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που μπορεί να προσφέρει ο καθένας στην ομάδα.

Ψυχοκινητικοί

- Ανάπτυξη ψυχοκινητικών δεξιοτήτων, αναπαράσταση, δραματοποίηση, καλλιτεχνική έκφραση.
- Αξιοποίηση της προσφοράς οπτικοακουστικών μέσων για την καλύτερη κατανόηση του προγράμματος.

2. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Ο καθορισμός του σεναρίου και των δραστηριοτήτων του εκπαιδευτικού προγράμματος αποτελεί το τελευταίο στάδιο όσον αφορά τον σχεδιασμό του. Οι παράγοντες που συνέβαλλαν στην τελική διαμόρφωση και υλοποίησή του είναι πολλοί. Η ολοκλήρωση του προγράμματος πραγματοποιήθηκε με γνώμονα τον σκοπό του, τους στόχους που θέτει, το εποπτικό υλικό του μουσείου που θα υποστηρίξει την εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και τις μουσειοπαιδαγωγικές μεθόδους στις οποίες θα στηριχθεί.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Η Σάκα του Παρελθόντος Ταξιδεύει», του Μουσείου Παιδείας, όπως έχει ήδη αναφερθεί απευθύνεται σε μαθητές Α' και Β' τάξεων Δημοτικού. Με βάση τη διαμόρφωση του σχολικού χώρου, την ηλικία των μαθητών και τον αριθμό των

εκπαιδευτικών που θα συμμετέχουν στο πρόγραμμα, η συνολική συμμετοχή των μαθητών δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τα 40 άτομα. Για την καλύτερη διεξαγωγή του προγράμματος, προτείνεται η συμμετοχή δύο εκπαιδευτικών.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι δομημένο σε **πέντε στάδια**.

Πιο συγκεκριμένα, το **πρώτο στάδιο** είναι η ενημέρωση των μαθητών και η εισαγωγή τους στο θέμα από τον εκπαιδευτικό. Ο εκπαιδευτικός κάνει αναφορά στο Μουσείο Παιδείας και τη θεματολογία του, με τη χρήση ενός ενημερωτικού φυλλαδίου που διανέμεται σε κάθε μαθητή που συμμετέχει, μέσω ενός διαλόγου με ερωταπαντήσεις που σκοπό έχουν την πρόκληση ενός **καταιγισμού ιδεών (brain-storming)** από τους μαθητές. Η τεχνική αυτή είναι ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο για τον εκπαιδευτικό και ταυτόχρονα εύκολα εφαρμόσιμο, αφού δεν απαιτεί από τους μαθητές να έχουν ειδικές γνώσεις για το προς μελέτη ζήτημα και δεν χρειάζεται ιδιαίτερη προετοιμασία. Εξασφαλίζει μεγάλη συμμετοχή, αξιοποιεί τη δημιουργικότητα και τα βιώματα των παιδιών, αναπτύσσει την ελεύθερη έκφραση, την κριτική σκέψη και τη συνεργασία όλων. Μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιαδήποτε φάση ενός προγράμματος. Είναι ιδανική για την επιλογή του θέματος και το χωρισμό του σε υποθέματα. Ο καταιγισμός ιδεών δεν απαιτεί από τους μαθητές να έχουν ειδικές γνώσεις ως προς το θέμα μελέτης, αλλά επιτρέπει στον κάθε μαθητή να εκφραστεί για το θέμα, χωρίς να αξιολογηθεί, ανακαλώντας ιδέες σχετικά με αυτό (Βασάλα και Φλογαΐτη, 2002). Στη συνέχεια κάνει μια περιγραφή του προγράμματος καθώς και των δυνατοτήτων, κανόνων ή τυχόν περιορισμών που υπάρχουν.

Το **δεύτερο στάδιο** σχετίζεται με την παρουσίαση της μουσειοσκευής και του εποπτικού υλικού που υπάρχει μέσα σε αυτή. Ο εκπαιδευτικός αρχίζει να αφαιρεί μέσα από τη σάκα ένα-ένα τα μουσειακά αντικείμενα με σκοπό την παρουσίαση και ταυτόχρονα τη σύγκριση των αντικειμένων αυτών με τα αντίστοιχα που υπάρχουν σε μια σχολική τάξη σήμερα. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται **εποπτική τεχνική**. Η νέα γνώση αποκτάται πιο εύκολα όταν ενεργοποιούνται περισσότερες από μία αισθήσεις (ανεξάρτητα ηλικίας), επομένως στο πρόγραμμα αξιοποιούνται εποπτικά μέσα (σχολικά αντικείμενα) που βοηθούν προς αυτή την κατεύθυνση. Οι μαθητές θα αντιληφθούν τα μουσειακά αντικείμενα μέσα από τον σχηματισμό εντυπώσεων των διαφόρων αισθήσεων και την

εσωτερική κατανόηση, που προκύπτει από τη νοητική επεξεργασία των δεδομένων αυτών των αισθήσεων και φυσικά, από τον συσχετισμό με την προϋπάρχουσα εμπειρία που έχουν στο σχολείο σήμερα. Η χρήση του εποπτικού υλικού γίνεται σκόπιμα, και αυτό διότι με τον τρόπο αυτό ο εκπαιδευτικός θα διασπά τη μονοτονία της ομιλίας και θα συγκεντρώσει καλύτερα την προσοχή των μαθητών καθώς εξασφαλίζει πληθώρα ερεθισμών και βοηθά στην κατανόηση των αντικειμένων (Ζευκίλης, 1989). Ταυτοχρόνως ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί και μια άλλη τεχνική. Αυτή της **μαιευτικής**. Ο διάλογος κατευθύνεται από τον εκπαιδευτικό με συζήτηση και ερωταποκρίσεις. Ο μαθητής δεν είναι «άγραφος πίνακας», η νέα γνώση βασίζεται σε πρότερες γνώσεις και εμπειρίες και ο δάσκαλος καλείται να ανακαλέσει όλες τις «εν δυνάμει» γνώσεις του μαθητή. Θα τον βοηθήσει να χρησιμοποιήσει τη λογική του για να κατακτήσει τη γνώση, η οποία θα γίνει κτήμα του και θα διαρκεί (Κοθάλη κ.ά., 1991). Στις ερωτήσεις-απαντήσεις δίνεται έμφαση στη διαδικασία της σκέψης των παιδιών και όχι μόνο στα προϊόντα της, δηλαδή τις απαντήσεις. Ο εκπαιδευτικός δεν θα ελέγχει τόσο την ορθότητα των απαντήσεων αλλά θα κατανοεί τις διαδικασίες που χρησιμοποιούν τα παιδιά για να φτάσουν στις απαντήσεις. Οι πληροφορίες που θα αντλούν οι μαθητές από τα ερεθίσματα εξαρτώνται από το πώς αυτές οι νέες πληροφορίες συνταιριάζονται με το σύνολο των πληροφοριών που το κάθε άτομο έχει, δηλαδή τι σχήματα, υποθέσεις, παραδοχές μπαίνουν σε ενέργεια. Η πιθανότητα να κερδηθεί αξιόλογη προγνωστική πληροφορία αυξάνεται αν τα θέματα που εξετάζονται συσχετιστούν «ελαστικά» μεταξύ τους, ώστε να μπορούν να γίνουν διάφοροι συνδυασμοί και η αποτελεσματικότητά τους να δοκιμαστεί αναφορικά με το μοντέλο του ερεθισμού (Abercrombie, 1986).

Το **τρίτο στάδιο** του εκπαιδευτικού προγράμματος έχει ψυχαγωγικό χαρακτήρα. Μέσω ενός επιτραπέζιου παιχνιδιού οι μαθητές καλούνται να ανακαλέσουν στη μνήμη τους όσα γνώσεις απόκτησαν από το προηγούμενο στάδιο απαντώντας στις ερωτήσεις που εμπεριέχονται στο επιτραπέζιο παιχνίδι. Διασκεδάζοντας, δημιουργούν δύο ομάδες που θα συνεργάζονται αρμονικά βοηθώντας η μία την άλλη, όχι μόνο σε ατομικό επίπεδο εντός της κάθε ομάδας αλλά και μεταξύ των δύο ομάδων. Νικητές θα είναι όλοι, γιατί ο στόχος δεν είναι ο ανταγωνισμός αλλά η κοινή συλλογή πόντων και από τις δύο ομάδες προκειμένου

να φτάσουν στον τερματισμό. Σε αυτό το στάδιο καλλιεργείται η **ανάπτυξη γλωσσικής, χωροταξικής και διαπροσωπικής νοημοσύνης** (Gardner, 1983).¹⁸ Ο χώρος μίας μουσειοσκευής (στην προκειμένη περίπτωση το επιτραπέζιο παιχνίδι) στο σχολείο, μπορεί να αποτελέσει ένα υποστηρικτικό περιβάλλον για την ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων εάν ο εκπαιδευτικός δημιουργήσει μια ήρεμη και θετική ατμόσφαιρα ώστε οι μαθητές να συζητούν και να ανταλλάσσουν ιδέες μέσα από ερωτήματα που ενθαρρύνουν τη συζήτηση και «προκαλούν» την σκέψη. Η συζήτηση αποτελεί μια καλή άσκηση για την ανάπτυξη δεξιοτήτων ομιλίας αλλά και ακρόασης. Η μετακίνηση στην αίθουσα αλλά και η παρατήρηση αντικειμένων θα οξύνουν την χωρική σκέψη, δηλαδή τα παιδιά θα απεικονίζουν μορφές στο μυαλό τους και θα μάθουν να σκέφτονται χωρικά σε πολλές καθημερινές καταστάσεις. Συνεχίζοντας ο Gardner (1983), υποστηρίζει ότι τα άτομα με ισχυρή οπτική/χωρική νοημοσύνη έχουν συχνά ισχυρή οπτική μνήμη και καλλιτεχνική ευαισθησία. Ο χωρισμός των μαθητών σε επιμέρους ομάδες συμβάλλει στην ανάπτυξη διαπροσωπικής νοημοσύνης, όπου οι μαθητές θα συζητούν, αλληλεπιδρούν και συνεργάζονται για ένα κοινό στόχο. Αυτό θα τους βοηθήσει ώστε να δημιουργούν σχέσεις κατανόησης και σεβασμού μεταξύ τους (η αποδοχή όπως αναφέρεται παραπάνω), καλλιεργώντας κοινωνικές δεξιότητες. Συγκεκριμένα θα μάθουν να σέβονται τις απόψεις των άλλων, τη διαφορετικότητα του κάθε ατόμου και με την ομαδική εργασία, οι μαθητές θα κατανοήσουν ότι χρειάζεται από τους ανθρώπους να συνεργάζονται με άλλους για έναν κοινό σκοπό (Campbell, Campbell & Dickinson, 1996).

Το **τέταρτο στάδιο** διαδραματίζεται στον προαύλιο χώρο και έχει να κάνει με παλιά παραδοσιακά παιχνίδια που παίζονταν στις αυλές των σχολείων. Οι μαθητές καλούνται για ακόμη μία φορά να χωριστούν σε ομάδες και όλοι μαζί να αναβιώσουν τα παιχνίδια που έπαιζαν οι παππούδες τους όταν ήταν παιδιά. Στο στάδιο αυτό ο εκπαιδευτικός οφείλει να υπενθυμίζει σε όλους, τους κανόνες όχι μόνο των παιχνιδιών αλλά και της καλής συμπεριφοράς και της ευγενούς άμιλλας μεταξύ των παιδιών και να τονίζει ότι όλοι οι

¹⁸ Ο Howard Gardner του Πανεπιστημίου του Harvard έχει διατυπώσει την θεωρία της Πολλαπλής Νοημοσύνης. Σύμφωνα με αυτόν η νοημοσύνη έχει επτά βασικά επίπεδα που είναι τα εξής: Γλωσσική Νοημοσύνη, Λογικο-μαθηματική Νοημοσύνη, Χωροταξική νοημοσύνη, Μουσική Νοημοσύνη, Σωματοκινητική Νοημοσύνη, Διαπροσωπική Νοημοσύνη, Ενδοπροσωπική Νοημοσύνη.

μαθητές είναι ίσοι (με ή χωρίς μαθησιακές ή κινητικές δυσκολίες) καλλιεργώντας την **αρχή της βιωματικότητας**. Με τον όρο αυτό, εννοείται η διαδικασία οικειοποίησης της γνώσης μέσω της εμπειρίας και της αναζήτησης προσωπικού νοήματος σε αυτή. Συνεπώς, προωθείται η προσωπική ανάπτυξη των μαθητών και η ευαισθητοποίησή τους σε κοινωνικά προβλήματα και θέματα ανθρωπίνων σχέσεων (Δεδούλη, 2003). Οι μαθητές έχουν καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα, όταν τα προβλήματα τα οποία θα διαπραγματευτούν θα είναι προβλήματα του μικρόκοσμού τους. Η γνώση θα εμπεδωθεί πιο γρήγορα όταν οι μαθητές διαπραγματεύονται προβλήματα που έχουν σχέση με την καθημερινότητά τους, παίζοντας και μαθαίνοντας ταυτόχρονα μέσω της **μάθησης διά της πράξης (learning by doing)**. Ο Dewey (1980) υποστηρίζει ότι τα παιδιά χρειάζονται βοήθεια από τους εκπαιδευτικούς για να αναπτύξουν μια συγκεκριμένη αντίληψη για τον κόσμο. Για να βοηθήσουν αποτελεσματικά τους μαθητές, οι εκπαιδευτικοί πρέπει πρώτα να παρατηρήσουν τα παιδιά και υπό αυτές τις παρατηρήσεις να καθορίσουν τους τύπους εμπειριών. Κριτήρια επιλογής του εμπειρικού συνεχούς είναι η αρχή της συνέχειας και η αρχή της αλληλεπίδρασης.

Το **πέμπτο και τελευταίο στάδιο** αφορά την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος τόσο από τους μαθητές όσο και από τους εκπαιδευτικούς. Με τον τρόπο αυτό το Μουσείο πληροφορείται το κατά πόσο είναι ευχάριστο και διασκεδαστικό ή όχι το πρόγραμμα στο κοινό που απευθύνθηκε καθώς και εάν οι στόχοι του προγράμματος επιτεύχθηκαν. Η αξιολόγηση επιπλέον βοηθά στη βελτίωση του προγράμματος και στη διόρθωση τυχόν αστοχιών ή ελλείψεων που ίσως εντοπίστηκαν. Τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται είναι δύο φυλλάδια αξιολόγησης (Φυλλάδιο Αξιολόγησης Εκπαιδευτικού / Φυλλάδιο Αξιολόγησης Μαθητή), τα οποία μοιράζονται σε όσους συμμετείχαν με το πέρας του προγράμματος.

3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Οι μέθοδοι διδασκαλίας χωρίζονται σε δασκαλοκεντρικές, οι οποίες έχουν ως κέντρο και άξονα τον δάσκαλο, μιας και αυτός είναι η αυθεντία μέσα στην τάξη που καθοδηγεί, και σε μαθητοκεντρικές, όπου βασική αρχή των νέων μεθόδων είναι η απόλυτη συμμετοχή του μαθητή σε όλη τη διαδικασία της διδασκαλίας.¹⁹ Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα εστιάζει στη δεύτερη μέθοδο διδασκαλίας και επικεντρώνεται σε δύο κατηγορίες, οι οποίες είναι:

- η **ομαδοσυνεργατική**: Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος εμφανίζεται στις αρχές του 20ού αιώνα και καθιερώνεται ως διδακτική επιλογή, η οποία δίνει έμφαση στα μέλη μίας ή περισσότερων ομάδων. Σε πλαίσια συνεργασίας και αλληλοβοήθειας το σχολείο αξιοποιεί τη συγκεκριμένη μέθοδο για να διδάξει τη νέα μάθηση και για να διεξάγει σειρά δραστηριοτήτων. Βασικό στοιχείο της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου αποτελεί ο διάλογος και η ποιοτική επικοινωνία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, αλλά και ανάμεσα στους συμμαθητές. Σκοπός της είναι η ενθάρρυνση των μαθητών για συμμετοχή μέσα στην ομάδα, η αποδοχή των προσωπικών χαρακτηριστικών κάθε ατόμου και η ανάπτυξη της ελεύθερης και δημιουργικής σκέψης του καθενός (Ματσαγγούρα, 1998).
- η **ανακαλυπτική**: Η κεντρική ιδέα της ανακαλυπτικής μεθόδου αφορά στη διατύπωση ερωτημάτων από τη μεριά των εκπαιδευτικών και στη διατύπωση απαντήσεων από τα παιδιά (Bruner, 1966). Ο εκπαιδευτικός καλείται να εντοπίζει τα ενδιαφέροντα των μαθητών, να τους καθοδηγεί στη διαδικασία αναζήτησης απαντήσεων και να τους ενθαρρύνει, ώστε να διατυπώνουν νέα ερωτήματα και να παράγουν γνώση. Σκοπός της συγκεκριμένης μεθόδου είναι οι μαθητές να χρησιμοποιούν τις δεξιότητές τους, να δημιουργούν στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων και να συνδέουν τις προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες τους με όσα εξερευνούν και ανακαλύπτουν. Η επιλογή της συγκεκριμένης μεθοδολογίας έχει ως στόχο να δοθεί η ευκαιρία σε όλους τους μαθητές να γίνουν πρωταγωνιστές

¹⁹ Πηγή: <http://www.unipi.gr/faculty/dghinis/ts/diaf14.pdf>

του προγράμματος συμμετέχοντας ενεργά σ' αυτό. Θέτοντας τον μαθητή στο επίκεντρο, παρέχει τη δυνατότητα να αναπτύξει τις γνώσεις και τις συναισθηματικές του δυνατότητες, να συνεργαστεί με τους υπόλοιπους συμμαθητές του αλλά και δασκάλους, να είναι υπεύθυνος και να αναλάβει πρωτοβουλίες. Μέσα από την επαφή με τα παιχνίδια του προγράμματος θα ασκηθεί, θα δημιουργήσει, θα εκφραστεί, θα προβληματιστεί. Όπως σημειώνει η Burnham (1994: 524), *«αυτό που ενθαρρύνουμε είναι η αξία της ανακάλυψης, το ενδιαφέρον στα πράγματα πίσω από την επιφάνεια, το παιχνίδι της παρατήρησης και της σκέψης»*.

Στο σημείο αυτό αξίζει να τονισθεί η σημασία του ρόλου του εκπαιδευτικού στην υλοποίηση του προγράμματος. Ο ρόλος του πρέπει να είναι καθοδηγητικός και συμβουλευτικός, ώστε να συντονίζει το πλαίσιο δράσης και τη ροή του προγράμματος, να ενισχύει την πρωτοβουλία, την εφευρετικότητα, τη συμμετοχή και την προσπάθεια των μαθητών, να υποστηρίζει τη συνεργασία ανάμεσά τους και να διαχειρίζεται τυχόν εντάσεις κατά τη διεξαγωγή του.

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

(συνολική διάρκεια 90 λεπτά)

Οι μουσειοπαιδαγωγοί σχεδιάζουν εκπαιδευτικά προγράμματα με στόχο την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης. Σε κάποια προγράμματα οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να αξιολογήσουν την ποιότητα και την αυθεντικότητα ενός έργου τέχνης, σε άλλα τη διακόσμηση του αντικειμένου ή να κάνουν το αντικείμενο το επίκεντρο μιας σειράς δραστηριοτήτων. Η Pearce (1992), διατυπώνει τους τέσσερις τρόπους ερμηνείας των αντικειμένων ως εξής: Ο πρώτος τρόπος ερμηνεύει το αντικείμενο ως υπόλειμμα, το οποίο ενεργεί ως ενθύμιο, μέρος όχι μιας σύντομης ζωής ενός ανθρώπου αλλά μέρος της μακράς ύπαρξης μιας κοινωνίας, ο δεύτερος τρόπος, εξετάζει το αντικείμενο ως τέχνη και θησαυρό, ο τρίτος τρόπος βλέπει τα αντικείμενα ως εικονογραφήσεις μιας αφήγησης του

παρελθόντος και στον τέταρτο τρόπο ερμηνείας τα αντικείμενα χρησιμεύουν για να αναδημιουργήσουν το παρελθόν, το οποίο η Pearce ονομάζει κληρονομιά κι όχι ιστορία.

4.1. Υποστηρικτικό και εποπτικό υλικό δραστηριοτήτων

Η πραγματοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Η Σάκα του Παρελθόντος Ταξιδεύει», γίνεται με τη βοήθεια υποστηρικτικού και εποπτικού υλικού. Πιο συγκεκριμένα, θα χρησιμοποιηθούν τα εξής υλικά:

- βαλίτσα η οποία περιέχει μουσειακά αντικείμενα του Μουσείου Παιδείας και συγκεκριμένα: Το «Αλφαβητάριο με τον Ήλιο», Γραφίδα, Πλάκα, Ποδιά, Σάκα, Πηλήκιο, Βέργα, Κουδούνι,
- εκπαιδευτικός οδηγός,
- ενημερωτικό φυλλάδιο μαθητή/μαθήτριας,
- φυλλάδιο αξιολόγησης μαθητή/μαθήτριας,
- φυλλάδιο αξιολόγησης εκπαιδευτικού,
- επιτραπέζιο παιχνίδι,
- μαντήλι,
- μπάλα,
- ξυλομπογιές.

4.2. Στάδια του εκπαιδευτικού προγράμματος

α' στάδιο: Προετοιμασία (μέση διάρκεια διαδικασίας: 5 λεπτά)

- Διανομή/Ανάγνωση φυλλαδίου μαθητή στο οποίο περιλαμβάνονται πληροφορίες για το Μουσείο και το Πρόγραμμα.
- Ενημέρωση των μαθητών για τον σκοπό του προγράμματος.

Εικόνα 3. Ενημερωτικό φυλλάδιο Μαθητή/Μαθήτριας.

(Πηγή: Παπαδήμας Γεώργιος)

Ο εκπαιδευτικός έχοντας παραλάβει τη μουσειοσκευή και αφού έχει μελετήσει τον «Οδηγό του εκπαιδευτικού», διανέμει σε κάθε έναν μαθητή από ένα ενημερωτικό φυλλάδιο στο οποίο δίνεται μία σύντομη περιγραφή του Μουσείου Παιδείας και του έργου του. Στο φυλλάδιο αυτό επίσης παρέχονται οι οδηγίες και οι κανόνες του επιτραπέζιου παιχνιδιού «Ωρα για Σχολείο», το οποίο θα αναλυθεί λεπτομερώς σε επόμενο στάδιο.

Η ανάγνωση γίνεται από τον εκπαιδευτικό προκειμένου να γίνει σύντομα και σωστά η κατανόηση των οδηγιών του φυλλαδίου, ειδικότερα στους μαθητές της Πρώτης Δημοτικού, που ίσως ακόμα δεν είναι σε θέση να το διαβάσουν μόνοι τους. Με το πέρασ

της ανάγνωσης ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να εκμαιεύσει από τους μαθητές γνώμες ως προς το τι θα επακολουθήσει στη συνέχεια.

Πιθανές ερωτήσεις εκπαιδευτικού:

- Τι αντικείμενα πιστεύετε ότι μπορεί να υπάρχουν στο Μουσείο Παιδείας;
- Ποια παιχνίδια θα μπορούσαν τα παιδιά να παίξουν μέσα σε ένα Μουσείο;
- Τι γνώσεις μπορούν να πάρουν τα παιδιά με την επίσκεψή τους σε ένα Μουσείο;

β' στάδιο: Μια σάκα από το παρελθόν (μέση διάρκεια διαδικασίας: 20 λεπτά)

Στόχος αυτού του σταδίου είναι η γνωριμία των μαθητών με τα αντικείμενα του παλιού σχολείου. Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να δημιουργήσουν μαζί του έναν κύκλο και να καθίσουν κάτω μέσα στην αίθουσα, ώστε να έχουν όλοι οπτική επαφή με εκείνον και με τη «βαλίτσα» που θα τους παρουσιάσει. Αυτό γίνεται εφικτό με την μετακίνηση των θρανίων περιμετρικά της αιθούσης. Στη συνέχεια, παρουσιάζει με σειρά τα μουσειακά αντικείμενα που βρίσκονται μέσα στη βαλίτσα ενώ παράλληλα, περιγράφει το κάθε αντικείμενο χρησιμοποιώντας τις πληροφορίες που αναγράφονται εντός της μουσειοσκευής. Οι μαθητές καλούνται να ανακαλύψουν την ιστορία του κάθε αντικειμένου, να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές με το σχολείο του σήμερα και να ευαισθητοποιηθούν πάνω σε κοινωνικά θέματα (ενδοσχολική βία μέσω τιμωριών, οικονομική ανέχεια, περιορισμένα σχολικά υλικά), απαντώντας στις ερωτήσεις που θα θέσει ο εκπαιδευτικός κατά τη διάρκεια της παρουσίασης.

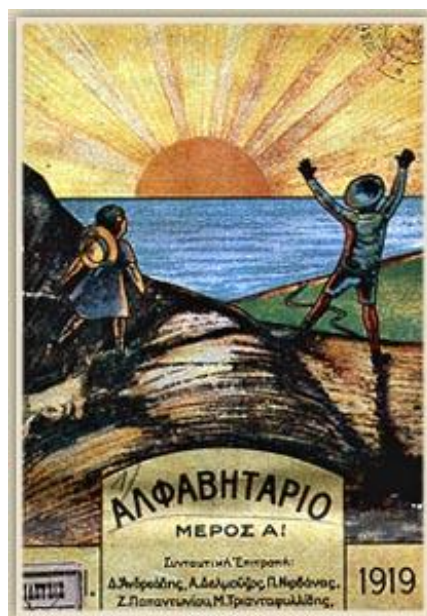
Τα αντικείμενα²⁰ που θα παρουσιάσει είναι:

Το «Αλφαβητάριο με τον Ήλιο». Το «Αλφαβητάριο με τον Ήλιο» αποτελεί το πρώτο ολοκληρωμένο αναγνωστικό γραμμένο στη δημοτική γλώσσα. Η γλωσσική του καινοτομία το κατέστησε από τα πιο σημαντικά αναγνωστικά που γράφτηκαν στη δημοτική γλώσσα και ορόσημο του εκπαιδευτικού δημοτικισμού. Την επιτροπή σύνταξής του (1918) αποτελούσαν οι Δημοσθένης Ανδρεάδης, Αλέξανδρος Δελμούζος, Μανώλης

²⁰ Πληροφορίες σχετικές με τα αντικείμενα που παρουσιάζονται στη μουσειοσκευή δόθηκαν προφορικά από το προσωπικό του Μουσείου Παιδείας του ΕΚΠΑ.

Τριανταφυλλίδης, Παύλος Νιρβάνας και Ζαχαρίας Παπαντωνίου, ενώ την εικονογράφιση επιμελήθηκε ο Κωνσταντίνος Μαλέας. Η ονομασία του δόθηκε από τους μικρούς μαθητές που το χρησιμοποιούσαν, λόγω του ήλιου που ήταν αποτυπωμένος στο εξώφυλλό του.

Σκοπός της δημιουργίας του συγκεκριμένου αναγνωστικού ήταν να διαδοθεί η ιδέα της δημοτικής γλώσσας και να προσαρμοστεί η εκπαίδευση στις νέες κοινωνικές συνθήκες της χώρας. Το εγχείρημα αυτό θεωρείται σπουδαίο, διότι εφαρμόστηκε σε μια περίοδο αντιμεταρρυθμίσεων και συγκρούσεων (1913-1921), κατά την οποία οι παραδοσιακές δυνάμεις δεν συμφωνούσαν με το άνοιγμα του σχολείου και τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου του λαού. Ως αποτέλεσμα, κρίθηκε ακατάλληλο και καταργήθηκε το 1921 έως το 1929, όταν και επανεκδόθηκε. Το «Αλφαβητάριο με τον Ήλιο» παραμένει το καλύτερο αναγνωστικό βιβλίο όχι μόνο γιατί ο παιδοκεντρικός χαρακτήρας του και το παιγνιώδες περιεχόμενό του έδωσε και δίνει τη δυνατότητα στους γονείς να βοηθούν τα παιδιά τους στα πρώτα τους αναγνωστικά βήματα, αλλά και επειδή μέχρι σήμερα προβάλλει και αναγνωρίζεται η ιστορική του σημασία, καθώς προσέφερε ένα αποτελεσματικό αντίβαρο στο γλωσσικό ζήτημα της εποχής.

Εικόνα 4. Το Αλφαβητάριο με τον Ήλιο.

(Πηγή: http://ozoirosmathitistisprotis.blogspot.com/2012/05/blog-post_21.html, ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2018)

Πιθανές ερωτήσεις εκπαιδευτικού:

- Τι είδος βιβλίου είναι αυτό;
- Σε τι γλώσσα είναι γραμμένο αυτό το βιβλίο;
- Τι γλώσσα μιλάμε εμείς σήμερα;
- Σας αρέσει αυτό το βιβλίο καλύτερα από τα δικά σας και γιατί;

Η Γραφίδα. Τα ειδικά κονδύλια γραφής χρησιμοποιούνταν στα παλιά χρόνια για να γράψουν επάνω στις ξύλινες πλάκες που ήταν αλειμμένες με στρώμα κεριού, αν χάραζαν δηλαδή τη γραφή επάνω στη λεπτή κέρινη επίστρωση. Ένα τέτοιο κονδύλι, η λεγόμενη γραφίς ή αλλιώς γραφίδα, είχε κάτω ένα μυτερό άκρο για το γράψιμο και επάνω ένα άκρο διαπλατυσμένο σε σχήμα σπάτουλας για να μπορούν σε περίπτωση λάθους να ισιάζουν εύκολα την επιφάνεια με το κεριό. Τέτοια κονδύλια απεικονίζονται σε πολλές αρχαίες παραστάσεις με μορφές που γράφουν επάνω σε ξύλινες πλάκες, ενώ το υλικό κατασκευής τους προέρχονταν από οστά, ορείχαλκο, ελεφαντόδοντο και μέταλλα. Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι κατασκεύαζαν τις γραφίδες τους από ορείχαλκο ή καλάμι, το οποίο έκοβαν με κονδυλομάχαιρο, στη μία του άκρη πλαγίως, σχίζοντας τη μύτη έτσι ώστε να λαμβάνει σχήμα παρόμοιο με της ατσάλινης γραφίδας.

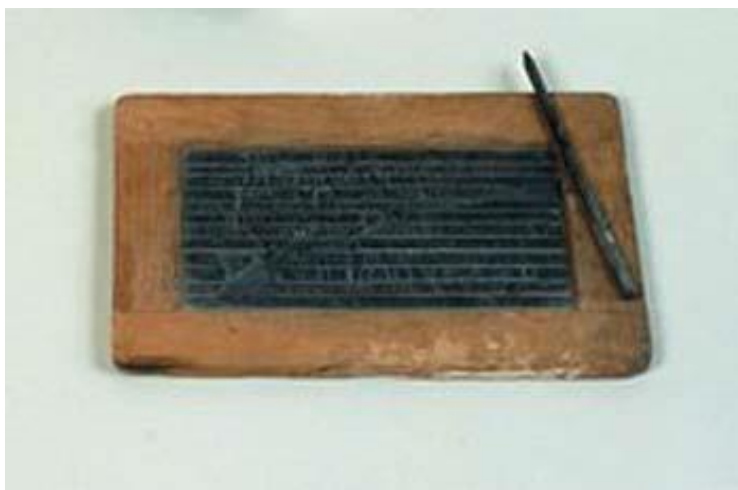
Η μελάνη, μέλαν, ή αλλιώς το σημερινό μελάνι, κατασκευάζονταν αφού διέβρεχαν στο νερό καπνιά και προσέθεταν αραβική γόμμα. Η μελάνη έπρεπε να καταναλωθεί αυθημερόν και διατηρούνταν μέσα σε μελανοδοχείο, το οποίο συχνά διαφυλάσσονταν μαζί με τις γραφίδες σε μία κοινή θήκη. Για το γράψιμο σε μαλακό υλικό, όπως ο πάπυρος, χρησιμοποιούνταν από κάτω μία στερεή βάση γραφής. Οι αρχαίοι κανονικά έγραφαν καθισμένοι στηρίζοντας τις ξύλινες πλάκες στους μηρούς τους. Καθώς οι πλάκες αυτές ήταν αλύγιστες, μπορούσαν επίσης να γράφουν σ' αυτές και όρθιοι. Επάνω στον πάπυρο και την περγαμηνή, αλλά και στο ασπρισμένο ξύλο έγραφαν με μελάνη ή φτερό γραφής.

Πιθανές ερωτήσεις εκπαιδευτικού:

- Πού χρησιμοποιούσαν αυτό το αντικείμενο;
- Με αυτό γράφετε κι εσείς σήμερα στα τετράδιά σας;

- Τι χρησιμοποιεί σήμερα ένας μαθητής για να γράψει στα τετράδιά του;

Η Πλάκα. Η πλάκα αποτελούσε ένα μικρό μαύρο πινακάκι και το κοντύλι λειτουργούσε σαν μία κιμωλία. Τα μικρά παιδιά έγραφαν πάνω στην πλάκα με το κοντύλι γράμματα και λέξεις και έκαναν πράξεις. Η πλάκα γύρω-γύρω είχε ένα ξύλινο πλαίσιο πάνω στο οποίο ήταν δεμένο με σκοινάκι ένα σφουγγάρι για να σβήνουν, ο λεγόμενος σπόγγος. Η πλάκα έχει δύο πλευρές και η επιφάνειά της είναι μαύρου χρώματος. Κάθε μαθητής είχε από μία πλάκα στην οποία έπρεπε να σημειώνει ανά μάθημά όσα του υπαγόρευε εκείνη τη στιγμή ο δάσκαλός του και επί τόπου να τα αποστηθίζει, μιας και την επόμενη ώρα χρειαζόταν να σημειώσει νέες πληροφορίες για κάποιο άλλο μάθημα.

Εικόνα 5. Κοντύλι και Πλάκα.

(Πηγή: <http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/epikaira/1821/photos/mouseio/pages/photo4.html>, ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2018)

Πιθανές ερωτήσεις εκπαιδευτικού:

- Με τι σας μοιάζει αυτό το αντικείμενο;
- Έτσι μοιάζουν σήμερα τα τετράδιά σας;
- Πόσες πλευρές έχει η πλάκα;
- Και στα δικά σας τετράδια σβήνετε ότι έχετε γράψει ή τα αφήνετε για να τα διαβάζετε και στο σπίτι;

Η Ποδιά. Η μπλε σχολική ποδιά με τον άσπρο γιακά, μαρτυρούσε την ιδιότητα του μαθητή και, κατά ορισμένες απόψεις, υπηρετούσε την ομοιομορφία των μελών της μαθητικής κοινότητας και τη συνοχή της. Στην αρχή κάθε σχολικής χρονιάς όλοι οι μαθητές, αγόρια και κορίτσια έπρεπε να προμηθευτούν τη σχολική τους ποδιά. Πολυκαταστήματα, βιοτεχνίες αλλά και σχεδιαστές μόδας στην αρχή κάθε σχολικής χρονιάς κυκλοφορούσαν διάφορα σχέδια, από απλά έως και πολύ ακριβά. «Αφοί Λαμπρόπουλοι», «Δραγώνας» και «Μινιόν» διοργάνωναν ειδικές εκδηλώσεις λίγες ημέρες πριν ανοίξουν τα σχολεία για να προσελκύσουν περισσότερους μαθητές. Οι ποδιές «Tseklenis» ήταν από τις πιο ακριβές και τα παιδιά που τις αποκτούσαν καμάρωναν για την αγορά τους. Βέβαια, δεν ήταν όλες οι ποδιές ίδιες. Υπήρχαν παραλλαγές σχεδίων: με κουκούλα ή χωρίς, με κρικάρια ή με θέση για ομπρελίτσα και με θέσεις για μολύβια, ζώνη ή σουρά στη μέση. Λόγω της ακριβής τιμής τους, φοριόντουσαν από ελάχιστες μαθήτριες στα δημόσια σχολεία.

Εικόνα 6. Δείγμα σχολικής ποδιάς.

(Πηγή: <http://repository.lemmth.gr/xmlui/handle/11533/10061>, ανακτήθηκε 15 Δεκεμβρίου 2018)

Από τις 6 Φεβρουαρίου 1982 η σχολική ποδιά έπαψε να είναι υποχρεωτική. Ήταν απόφαση του τότε Υπουργού Παιδείας, Λευτέρη Βερυβάκη, ως ένδειξη εκδημοκρατισμού, πλουραλισμού και απόδειξης ελευθερίας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας. Οι μαθητές, αλλά και πολλοί γονείς ανακουφίστηκαν και δέχτηκαν με χαρά την κατάργησή της, υποστηρίζοντας ότι η ποδιά καταπίεζε τους μαθητές που ασφυκτιούσαν μέσα στους γιακάδες, ενώ οι πιο προοδευτικοί συμφώνησαν με το μέτρο της κατάργησης, γιατί πίστευαν πως η ομοιομορφία στο ντύσιμο των μαθητών εμπόδιζε την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και έκανε τα σχολεία να μοιάζουν με στρατόπεδα. Αντίθετα, οι πιο παραδοσιακοί υποστήριξαν ότι με την κατάργηση της σχολικής ποδιάς θα χανόταν η ταυτότητα των μαθητών και θα επικρατούσε ασυδοσία στην εξωτερική εμφάνιση, ειδικά των κοριτσιών. Φυσικά, η ποδιά εξακολουθούσε να φοριέται για αρκετό διάστημα μετά την απόφαση της κυβέρνησης, καθώς η μετάβαση δεν έγινε για όλους τους μαθητές αυτόματα. Τον πρώτο καιρό δεν έβγαλαν όλοι οι μαθητές την ποδιά και συνέχισαν να τη φορούν. Ίσως και από συνήθεια... Έτσι, σε πολλές φωτογραφίες του 1982-1983 το ντύσιμο των μαθητών είναι «ανάμεικτο».

Πιθανές ερωτήσεις εκπαιδευτικού:

- Πώς ονομάζεται αυτή η ενδυμασία;
- Ποιοι φορούσαν αυτές τις ποδιές;
- Ποια χρώματα βλέπετε στην ποδιά;
- Εσείς σήμερα φοράτε ποδιά στο σχολείο;

Η Σάκα. Η καινούρια σάκα αποτελεί σημαντικό κομμάτι στην σχολική ζωή μας. Περί τις δεκαετίες του '60 και του '70, μια καινούρια τσάντα σηματοδοτούσε μια καινούρια αρχή σε μια μακριά σχολική πορεία. Συνήθως οι γονείς αγόραζαν από τα βιβλιοπωλεία μια καινούργια σάκα στα παιδιά, όταν θα πήγαιναν στην Πρώτη Δημοτικού, ύστερα στην Τρίτη γιατί η παλιά χάλασε και μετά στην Πρώτη Γυμνασίου γιατί αλλάζουν βαθμίδα εκπαίδευσης. Πολλές φορές οι μαθητές διαπραγματεύονταν τον βαθμό του απολυτηρίου με μια καινούργια σάκα. Το βασικό τους υλικό κατασκευής της ήταν το δέρμα χρώματος

καφέ. Υπήρχαν σάκες που τις κρατούσες από το χερούλι τους – ήταν και οι πιο συνηθισμένες και τσάντες που τις κουβαλούσες στην πλάτη ή έμπαιναν στον ώμο σαν του ταχυδρόμου και ήταν πιο πολύ αγορίστικες. Οι περισσότερες είχαν δύο θήκες, μια για τα βιβλία μια για τα τετράδια, και μια θήκη μπροστά που έμπαινε η κασετίνα και οι μπογιές. Κάποιες έκλειναν με κουμπάκι και μερικές κλείδωναν με ένα μικρό κλειδάκι. Μαθητές που δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν μια σχολική σάκα, είτε αναγκάζονταν να κουβαλήσουν όλα τους τα βιβλία με τα χέρια μέχρι το σχολείο, είτε να χρησιμοποιήσουν μια σάκα από πανιά, την οποία είχε φτιάξει η μητέρα τους. Όλοι οι μαθητές αλλά και ο ίδιος ο δάσκαλος έπρεπε να έχουν ίδια σάκα (καφέ χρώματος) ώστε να μην ξεχωρίζει κάποιος από τους υπόλοιπους. Στο εσωτερικό κάθε σάκας, προκειμένου να ξεχωρίζουν σε ποιον ανήκει η καθεμία, γραφόταν με μελάνι το όνομα του μαθητή που του ανήκε.

Εικόνα 7. Μαθητική δερμάτινη σάκα.

(Πηγή: http://ml-quasar.blogspot.com/2015/03/blog-post_15.html, ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2018)

Πιθανές ερωτήσεις εκπαιδευτικού:

- Με τι σας μοιάζει αυτό το αντικείμενο;
- Ξέρετε πώς λεγόταν παλιά η σχολική τσάντα;
- Από τι υλικό είναι κατασκευασμένη αυτή η σάκα;
- Εσείς σήμερα είστε αναγκασμένοι να έχετε όλοι την ίδια σχολική τσάντα ή ο καθένας επιλέγει αυτή που του αρέσει περισσότερο;

Το Πηλίκιο/Πηλήκιο. Το πηλήκιο είναι το καπέλο που φορούσαν οι μαθητές στο σχολείο. Χαρακτηριστικό σύμβολο πάνω στο πηλήκιο αποτελεί η κουκουβάγια, το πουλί της σοφίας και το σύμβολο της θεάς Αθηνάς. Ο μαθητής έπρεπε να το φοράει, πέραν από τις καθημερινές ώρες σχολείου, και τις Κυριακές, όταν πήγαινε στην εκκλησία με την οικογένειά του. Αρχικά, τα πηλήκια τα φορούσαν υποχρεωτικά οι μαθητές του Γυμνασίου και καμάρωναν, καθώς ήταν λιγοστοί. Βέβαια, το πηλήκιο λειτουργούσε και ως σύμβολο καλής διαγωγής του μαθητή, ο οποίος όφειλε να μην το ξεχνάει. Καταργήθηκε το 1964 μιας και θεωρήθηκε ότι οι συμβολισμοί του, δεν ταίριαζαν σε ένα δημοκρατικό σχολείο. Την ίδια περίοδο, καταργήθηκε και η μαύρη ποδιά των κοριτσιών που αντικαταστάθηκε με την μπλε.

Εικόνα 8. Μαθητικό πηλήκιο με την κουκουβάγια.

(Πηγή: <http://www.ekedisy.gr/mathitiko-pilikio-me-tin-koukouvagia/>, ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2018)

Πιθανές ερωτήσεις εκπαιδευτικού:

- Τι είδους καπέλο μπορεί αν είναι αυτό;
- Ποιοι τα φορούσαν αυτά τα καπέλα παλαιότερα;
- Αυτό το καπέλο το φορούσαν και οι μαθητές και οι μαθήτριες;
- Ποιο σύμβολο βλέπετε επάνω στο πηλήκιο και τι συμβολίζει αυτό;

Το Κουδούνι. Ο δάσκαλος είχε ένα μεταλλικό κουδούνι στην αίθουσα διδασκαλίας και κάθε φορά που θεωρούσε ότι χρειαζόταν να κάνουν οι μαθητές διάλλειμα το χτυπούσε τόσο για να βγουν όσο και για να επιστρέψουν πάλι στην τάξη. Μεταγενέστερα, όταν υπήρχαν πολλές αίθουσες διδασκαλίας, υπεύθυνος για το διάλλειμα και συνεπώς για το χτύπημα του κουδουνιού, ήταν ο επιστάτης του σχολείου. Χάρη σε αυτόν, υπήρχε συγχρονισμός διαλλείματος ανάμεσα στις τάξεις, χωρίς να επικρατεί σύγχυση και φασαρία.

Εικόνα 9. Τύπος σχολικού κουδουνιού.

(Πηγή: http://gikas-daskalos.blogspot.com/2016/03/blog-post_27.html, ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2018)

Πιθανές ερωτήσεις εκπαιδευτικού:

- Τι είναι αυτό το αντικείμενο;
- Έτσι είναι σήμερα και το δικό σας κουδούνι;
- Υπάρχει επιστάτης στο σχολείο σας σήμερα;
- Αν υπάρχει επιστάτης ποιος είναι ο ρόλος του στο σχολείο;
- Ποιος χτυπάει σήμερα το κουδούνι στο σχολείο σας;

Η Βέργα – Οι Τιμωρίες. Οι σκληρές σωματικές τιμωρίες στα ελληνικά σχολεία πραγματοποιούνταν καθ' όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα αλλά και στις αρχές του 20ού. Με το πέρασμα των χρόνων όμως η εφαρμογή τους άρχισε να περιορίζεται ολοένα και

περισσότερο. Παρόλα αυτά, η ρητή και οριστική τους απαγόρευση στο χώρο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης επήλθε μόλις το 1998, με το άρθρο 13 παρ. 8 του Προεδρικού Διατάγματος 201/1998. Θα περνούσαν άλλα επτά χρόνια για να καταργηθούν επίσημα και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, με το άρθρο 21 του νόμου 3328/2005.

Ένα παράδειγμα τιμωρίας αποτελούσε η στάση του 'πελαργού'. Αν ο μαθητής καθυστερούσε να προσέλθει, ο δάσκαλος τον ανάγκαζε να σταθεί για λίγο όρθιος στο ένα πόδι. Συνήθως, τον ανάγκαζε να κάτσει σε μια γωνία της τάξης και να έχει γυρισμένη την πλάτη του προς τους συμμαθητές του. Σε περίπτωση που ο μαθητής ακουμπούσε έστω και για λίγο το πόδι κάτω στο πάτωμα, η τιμωρία άρχιζε πάλι από την αρχή.

Ένα δεύτερο παράδειγμα τιμωρίας αποτελούσε η χρήση βέργας. Η βέργα αποτελείται από λεπτό κομμάτι ξύλου, συνήθως από ιτιά. Ο δάσκαλος χρησιμοποιούσε την βέργα όταν κάποιος μαθητής δεν ήταν επιμελής στις σχολικές του υποχρεώσεις ή ήταν άτακτος την ώρα του μαθήματος. Συνήθως ζητούσε από τον μαθητή να ανοίξει τις παλάμες του και τον χτυπούσε δυνατά με αυτήν προκειμένου να πονέσει ο μαθητής. Ορισμένες φορές ο δάσκαλος χτυπούσε τον μαθητή και σε άλλα σημεία, όπως το μπροστινό μέρος των χεριών όπου είναι τα κόκκαλα ή στην πλάτη.

Εικόνα 10. Δείγμα βέργας δασκάλου που χρησιμοποιούταν για τιμωρία.

(Πηγή: http://strimoniko.blogspot.com/2010/07/blog-post_1484.html, ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2018)

Η πιο σκληρή τιμωρία ήταν η λεγόμενη γονυκλισία (π.χ. στα χαλίκια). Ο δάσκαλος, εάν ήταν πολύ αυστηρός, ζητούσε από τον μαθητή να βγει στον προαύλιο χώρο και να συρθεί με τα γόνατά του πάνω στα χαλίκια μέχρι αυτά να ματώσουν. Για τον μαθητή αυτή ήταν η πιο βάνουση τιμωρία. (Προκειμένου να γίνουν πιο κατανοητές οι τιμωρίες που αναφέρθηκαν, ο εκπαιδευτικός καλείται να τις αναπαραστήσει, είτε ο ίδιος είτε ένας μαθητής της επιλογής του.)

Πιθανές ερωτήσεις εκπαιδευτικού:

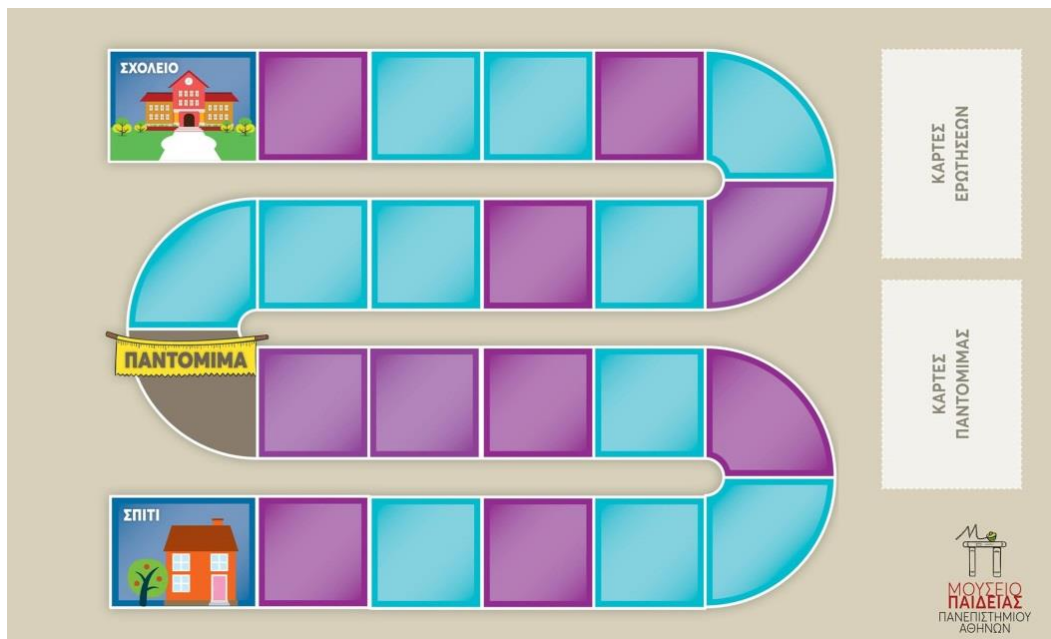
- Με τι σας μοιάζει αυτό το αντικείμενο;
- Από τι υλικό είναι φτιαγμένη μια βέργα;
- Εσείς σήμερα έχετε τιμωρίες στο σχολείο κι αν ναι τι είδους τιμωρία είναι;
- Γνωρίζετε κάποια τιμωρία από αφηγήσεις των γονέων ή των παππούδων σας;

γ' στάδιο: Επιτραπέζιο παιχνίδι «Ωρα για Σχολείο» (μέση διάρκεια διαδικασίας: 15 λεπτά)

Τελειώνοντας με την παρουσίαση των αντικειμένων της μουσειοσκευής, ο εκπαιδευτικός χωρίζει τους μαθητές σε ομάδες ανάλογα με τον σχολικό αριθμό της τάξης (προτεινόμενο νούμερο οι 2 ομάδες) και τις τοποθετεί τη μία απέναντι στην άλλη. Κάθε ομάδα πρέπει να αποτελείται και από τα δύο φύλα αλλά και από προσωπικότητες με διαφορετικά χαρακτηριστικά, ώστε να είναι ποικιλόμορφη η σύνθεσή της.

Στο κέντρο της αίθουσας τοποθετεί το επιτραπέζιο παιχνίδι²¹ της μουσειοσκευής και ζητά από τους μαθητές να ανατρέξουν στα ενημερωτικά φυλλάδια για να διαβάσουν την εισαγωγή και τους κανόνες του παιχνιδιού.

²¹ «Ωρα για Σχολείο»: Επιτραπέζιο παιχνίδι το οποίο έχει εμπνευστεί και κατασκευαστεί εξ ολοκλήρου από τον Παπαδήμα Γεώργιο. Περιλαμβάνει ένα ταμπλό, δύο φιγούρες, ένα ζάρι, είκοσι κάρτες με ερωτήσεις και δύο κάρτες παντομίμας, όλα πλήρως προσαρμοσμένα στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Μουσείου Παιδείας.

Εικόνα 11. Το ταμπλό του επιτραπέζιου παιχνιδιού «Ωρα για Σχολείο» της μουσειοσκευής.

(Πηγή: Παπαδήμας Γεώργιος)

Εικόνα 12. Οι φιγούρες του επιτραπέζιου παιχνιδιού «Ωρα για Σχολείο», Αγγελική και Νικόλας, οι οποίες έχουν ζωγραφιστεί με λαδομπογιές, προκειμένου να παραπέμπουν σε μαθητές του παλιού σχολείου.

(Πηγή: Παπαδήμας Γεώργιος)

Η εισαγωγή αναφέρει:

Ξημερώνει Δευτέρα και μία νέα εβδομάδα ξεκινάει. Ο Νικόλας και η Αγγελική μόλις ξύπνησαν. Φοράνε τις ποδιές τους, παίρνουν τη σάκα τους και ετοιμάζονται να φύγουν για το σχολείο. Μπορείς να τους βοηθήσεις να φτάσουν από το σπίτι τους στο σχολείο πριν χτυπήσει το κουδούνι;

Το παιχνίδι παίζεται ως εξής:

- Ρίχνουμε το ζάρι για τον καθορισμό της σειράς εκκίνησης κάθε ομάδας.
- Κάθε ομάδα αντιστοιχεί σε ένα προκαθορισμένο πιόνι.
- Κάθε φορά ρίχνει το ζάρι ένας μόνον από κάθε ομάδα.
- Στις ερωτήσεις καλούνται να απαντούν όλα τα μέλη της ομάδας (μέγιστος χρόνος προθεσμίας 20'').
- Στα γαλάζια κουτάκια η ομάδα σταματά να παίζει και περιμένει τον επόμενο γύρο. Στα μωβ κουτάκια η ομάδα καλείται να απαντήσει σε μια φράση την οποία διαβάζει ο εκπαιδευτικός. Η ερώτηση αναγράφεται στις κάρτες που βρίσκονται στο κέντρο του επιτραπέζιου και η απάντηση δίνεται στο κάτω μέρος της. Στα μέσα του παιχνιδιού υπάρχει η ένδειξη «Παντομίμα». Για να προχωρήσει κάθε ομάδα καλείται να εκτελέσει μια εντολή της. Σε περίπτωση που η ομάδα είναι τοποθετημένη στο συγκεκριμένο κουτάκι και εκτελέσει σωστά την παντομίμα, κερδίζει την κάρτα και περιμένει τον επόμενο γύρο για να συνεχίσει. Σε περίπτωση που η ομάδα έχει προσπεράσει την ένδειξη και βρίσκεται σε επόμενο κουτάκι, πρέπει πρώτα να κερδίσει την παντομίμα, άρα και την κάρτα και ύστερα να συνεχίσει.
- Κάθε σωστή απάντηση (στις μπλε και πορτοκαλί κάρτες) αντιστοιχεί στην απόκτηση της κάρτας. Όμως, η ομάδα δεν προχωράει αλλά περιμένει τον επόμενο γύρο για να συνεχίσει.
- Στόχος του επιτραπέζιου παιχνιδιού είναι α) και οι 2 ομάδες να φτάσουν στον τερματισμό, β) οι κάρτες που θα έχουν συγκεντρωθεί συνολικά και από τις 2 ομάδες να αριθμούνται σε 15. Πετυχαίνοντας τους παραπάνω στόχους είμαστε και οι 2 ομάδες νικήτριες.

Καθ' όλη τη διάρκεια του παιχνιδιού κάθε ομάδα οφείλει να σέβεται τα μέλη της αλλά και τις υπόλοιπες ομάδες και να ακολουθεί τις συμβουλές και υποδείξεις του εκπαιδευτικού. Στόχος του σταδίου αυτού είναι η καλλιέργεια δεξιοτήτων συνεργασίας, η σύσφιξη σχέσεων των μαθητών (ανεξαρτήτως φύλου, ικανοτήτων, γνώσεων και επιδόσεων) και η προσφορά όλων των μελών εξίσου και σύμφωνα με τη δυνατότητά τους, με σκοπό την κατάκτηση της κοινής επιδίωξης.

δ' στάδιο: Τα παραδοσιακά παιχνίδια της αυλής (μέση διάρκεια διαδικασίας: 25-40 λεπτά) Στο στάδιο αυτό ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να βγουν στον προαύλιο χώρο²² και να αναβιώσουν παλιά παραδοσιακά παιχνίδια που παίζονταν στις αυλές και τις αλάνες. Σύμφωνα με την Wiertsema (2009), τα παιχνίδια κίνησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέσο για την ανάπτυξη των προσωπικών, κοινωνικών και δημιουργικών ικανοτήτων.

Σημείο αναφοράς είναι το αυθόρμητο παίξιμο. Με αυτά τα παιχνίδια κάποιος έχει την ευκαιρία να μάθει τον κόσμο και να του δίνει σημασία. Παίζει κανείς με σκοπό να έρθει σε στενότερη επαφή με τη ζωή. Μέσα από το παιχνίδι μαθαίνει, ενεργώντας τόσο με τον εαυτό του όσο και με τους άλλους ανθρώπους, χρησιμοποιώντας το σώμα σαν μέσο έκφρασης, συμμετέχοντας με όλο το είναι, την καρδιά και την ψυχή. Αυτή είναι και η πραγματική αξία των παιχνιδιών κίνησης: η σκέψη, το συναίσθημα και η δράση είναι άμεσα συνδεδεμένα.

Τα παραδοσιακά παιχνίδια που επιλέχθηκαν σε αυτό το στάδιο είναι τα εξής:

- Αλάτι χοντρό / Αλάτι ψιλό
- Μαντήλι
- Περνά περνά η μέλισσα
- Τα μήλα

Ο εκπαιδευτικός για ακόμη μια φορά πρέπει να χωρίσει την τάξη σε ομάδες, να εξηγήσει τους κανόνες κάθε παιχνιδιού που θα παίξουν και να προσαρμόσει κάθε παιχνίδι σύμφωνα

²² Στην περίπτωση που ο καιρός δεν είναι ευνοϊκός, προτιμάται ο χώρος διδασκαλίας ή ακόμα καλύτερα μία μεγαλύτερη αίθουσα η οποία να επιτρέπει τη διεξαγωγή των παιχνιδιών.

με την ορολογία της μουσειοσκευής. Π.χ. στο παιχνίδι «Μαντήλι», αντί για αριθμούς να χρησιμοποιήσει λέξεις μουσειακών αντικειμένων που παρουσιάστηκαν ή στο παιχνίδι «Περνά περνά η μέλισσα», οι αρχηγοί των ομάδων να διαλέξουν λέξεις από το παλιό σχολείο. Παρακάτω αναλύονται οι κανόνες των παιχνιδιών που αναφέρθηκαν.

Αλάτι χοντρό / Αλάτι ψιλό

Τα παιδιά σχηματίζουν όλα μαζί ένα κύκλο και κάθονται κάτω σταυροπόδι με τα χέρια πίσω και τις παλάμες ανοιχτές. Ένα παιδί κάνει τη «μάννα» στέκεται έξω από τον κύκλο και γυρίζει γύρω γύρω τραγουδώντας:

*«Αλάτι ψιλό, αλάτι χοντρό,
έχασα τη μάννα μου και πάω να τη βρω
παπούτσια δεν μου πήρε να πάω στο χορό,
και αν δεν μου τα πάρει ο κούκος να την πάρει».*

Καθώς η μάννα τραγουδάει και τρέχει γύρω από τον κύκλο, ακουμπάει στο κεφάλι ένα παιδί. Το παιδί που έχει επιλέξει η μάννα σηκώνεται και την κυνηγάει γύρω γύρω από κύκλο (δεξιόστροφα). Σκοπός του παιδιού που κάνει τη μάννα είναι να προλάβει να κάτσει στη θέση του παιδιού που σηκώθηκε, πριν να προλάβει αυτό να την πιάσει. Αν όμως το παιδί προλάβει να την πιάσει, τότε το παιδί που την έπιασε ξανακάθεται στη θέση του και η «μάννα» συνεχίζει μέχρι να καταφέρει να κάτσει.

Εικόνα 13. Παιχνίδι «Αλάτι χοντρό/αλάτι ψιλό».

(Πηγή: <http://kalymedu.weebly.com/pialpharhoalphadeltaomicronsigmaiotaalphakappaalphanialphaiotachiniotadeltaiotaalpha.html>, ανακτήθηκε 2 Ιανουαρίου 2019)

Μαντήλι

Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ισάριθμες ομάδες και τοποθετούνται το ένα δίπλα στο άλλο σε δύο παράλληλες γραμμές που απέχουν μεταξύ τους περίπου 10 μέτρα. Οι παίχτες αριθμούνται —κάθε ομάδα χωριστά— από το 1,2,3, κ.ο.κ. μέχρι τον τελευταίο, έτσι ώστε το νούμερο 1 της μιας ομάδας να είναι απέναντι από το νούμερο 1 της άλλης ομάδας, το 2 απέναντι από το 2 κ.ο.κ. Στη μέση του χώρου και σε ίση απόσταση από τις δύο γραμμές (άρα και από τις δύο ομάδες) στέκεται ο «αρχηγός» του παιχνιδιού, ο οποίος κρατάει με τεντωμένο χέρι ένα μαντήλι.

Αρχίζοντας το παιχνίδι ο αρχηγός εκφωνεί έναν αριθμό και αμέσως τα παιδιά που έχουν αυτό τον αριθμό και από τις δύο ομάδες τρέχουν να πάρουν το μαντήλι. Καθένα από τα παιδιά, ενώ σχεδιάζει με το νου του πώς να πάρει το μαντήλι και να φύγει χωρίς να το πιάσει ο αντίπαλος, συγχρόνως φροντίζει να επιτηρεί τον αντίπαλό του ώστε να μην το πάρει εκείνος και του ξεφύγει. Όποιος αποφασίσει να πάρει το μαντήλι τρέχει προς την ομάδα του, ενώ ο αντίπαλός του τον κυνηγάει για να τον πιάσει. Αν καταφέρει να πάει το μαντήλι στην ομάδα του, τότε η ομάδα του κάνει μια «λούμπα». Κερδίζει δηλαδή έναν βαθμό. Αν όμως τον πιάσει ο αντίπαλος, τότε κάνει τη λούμπα η ομάδα του αντιπάλου. Ο αρχηγός συνήθως καλεί συγχρόνως περισσότερους από έναν αριθμούς. Οπότε δημιουργείται σύγχυση και ευκολότερα μπορεί κάποιος να αρπάξει το μαντήλι και να ξεφύγει.

Εικόνα 14. Παιχνίδι «Το μαντήλι».

(Πηγή: <http://kalymedu.weebly.com/pialpharhoalphadeltaomicronsigmaiotaalphakappaalpha-pialphaiotachinuiotadeltaiotaalpha.html>, ανακτήθηκε 2 Ιανουαρίου 2019)

Περνά περνά η μέλισσα

Τα παιδιά επιλέγουν δυο «μάνες», οι οποίες απομακρύνονται από τους υπόλοιπους και διαλέγουν η καθεμιά λέξεις από μια προκαθορισμένη θεματική, π.χ. «ήλιος-φεγγάρι», ή «φράουλα-κεράσι» κ.τ.λ. Τα δυο παιδιά-μάνες ενώνουν τα χέρια τους μπροστά και ψηλά, έτσι ώστε να σχηματίσουν από κάτω μια καμάρα, τα χτυπάνε και τραγουδούν:

«Περνά περνά η μέλισσα με τα μελισσόπουλα και με τα παιδόπουλα.

Ζουμ ζουμ ζουμ οι μέλισσες πετούν για να δούμε ποιον θα πιάσουμε».

Τα υπόλοιπα παιδιά κάνουν ουρά και περνάνε κάτω από την καμάρα. Όταν τελειώσει το τραγούδι, οι μάνες κατεβάζουν τα χέρια κι αιχμαλωτίζουν το παιδί που βρίσκεται τη στιγμή εκείνη κάτω από την καμάρα και το ρωτάνε χωρίς ν' ακούσουν τ' άλλα: «Τι θέλεις; Ήλιο ή φεγγάρι;» (ή φράουλα-κεράσι, ανάλογα με την παραλλαγή). Ανάλογα με την προτίμησή του, το παιδί πηγαίνει και στέκεται πίσω από τη μάνα που το κέρδισε. Η ουρά ξαναπερνάει και συνεχίζεται το παιχνίδι. Στο τέλος απομένει ένα παιδί, ο «κλέφτης». Ο κλέφτης παίρνει φόρα και περνάει δυο φορές ανάμεσα στις δυο μάνες, ενώ κάθε φορά όλα μαζί τα παιδιά φωνάζουν: «Μια του κλέφτη, δυο του κλέφτη». Τη στιγμή που ο κλέφτης επιχειρεί για τρίτη φορά να περάσει, οι μάνες κατεβάζουν τα χέρια και τον αιχμαλωτίζουν λέγοντας «Τρεις και τότε πιάσαμε». Φωναχτά τώρα πια οι δυο μάνες τον ρωτάνε τι προτιμάει, και το παιδί, ανάλογα με την προτίμησή του, πηγαίνει κι αυτό πίσω από τη μάνα που το κέρδισε. Στη συνέχεια, όλα τα παιδιά, πίσω από κάθε μάνα, πιάνονται το καθένα γερά από τη μέση του μπροστινού του, και οι δυο μάνες δίνουν τα χέρια και η κάθε ομάδα τραβάει την άλλη προσπαθώντας να ρίξει την άλλη κάτω (διελκυστίνδα).

Εικόνα 15. Παιχνίδι «Περνά περνά η μέλισσα».

(Πηγή: <http://kalymedu.weebly.com/pialpharhoalphadeltaomicronsigmaiotaalphakappaalphanialphaiotachiniotadeltaiotaalpha.html>, ανακτήθηκε 2 Ιανουαρίου 2019)

Τα μήλα

Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες και παίζουν «πέτρα-ψαλίδι-χαρτί» για να δουν ποια από τις δύο ομάδες θα είναι μέσα. Η ομάδα που βρίσκεται έξω πετάει την μπάλα με σκοπό να «κάψει» τα παιδιά που είναι μέσα. Τα παιδιά που είναι μέσα πρέπει να τρέξουν και να μετακινηθούν για να μην τους ακουμπήσει η μπάλα. Αν καεί κάποιο παιδί βγαίνει έξω, αν όμως πιάσει την μπάλα κερδίζει ένα μήλο. Ο σκοπός αυτού του παιχνιδιού είναι να πιάσει όσο περισσότερα μήλα μπορεί. Με κάθε μήλο έχει μια ζωή παραπάνω, δηλαδή αν καεί παίζει δεύτερη φορά, γιατί είχε πιάσει μήλο. Ο τελευταίος που θα μείνει πρέπει να δεχθεί δώδεκα συνεχή χτυπήματα χωρίς να τον κάψουν. Έτσι, κερδίζει η ομάδα του, αλλιώς κερδίζει η ομάδα που βρίσκεται έξω.

Εικόνα 16. Παιχνίδι «Τα μήλα».

(Πηγή: <http://kalymedu.weebly.com/pialpharhoalphadeltaomicronsigmaiotaalphakappaalphanialphaiotachiniotadeltaiotaalpha.html>, ανακτήθηκε 2 Ιανουαρίου 2019)

ε' στάδιο: Αξιολόγηση του προγράμματος

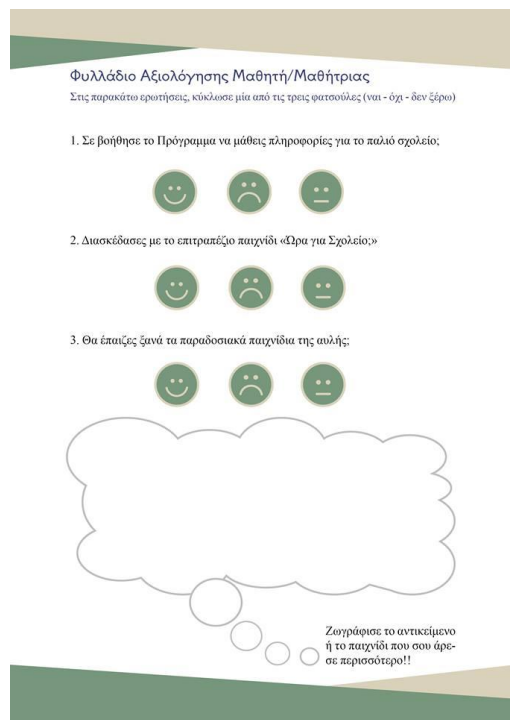
Σε αυτό το στάδιο, το οποίο είναι και το τελευταίο, ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν τα αντίστοιχα ερωτηματολόγια αξιολόγησης. Ο εκπαιδευτικός μοιράζει στους μαθητές ξυλομπογιές και αφού αρχικά τους διαβάσει τις ερωτήσεις και λύσει τυχόν απορίες τους, τους αφήνει να τα συμπληρώσουν. Τέλος, έχοντας κι εκείνος συμπληρώσει το δικό του ερωτηματολόγιο, τα συγκεντρώνει όλα στη

μουσειοσκευή, προκειμένου να γίνει ανατροφοδότηση στο Μουσείο με στόχο τη βελτίωση του προγράμματος. Τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια αποστέλλονται μαζί με τη «Μουσειοσκευή» πίσω στο Μουσείο (όπου γίνεται η σχετική επεξεργασία και αξιοποίησή τους).

Φυλλάδιο Αξιολόγησης Εκπαιδευτικού
 Το Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Η Σάκα του Παρελθόντος Ταξιδεύει»:

- Αναποκρίθηκε στους παιδαγωγικούς στόχους του Οδηγού.
 «Ναι» «Όχι»
 Γιατί: _____
- Αναποκρίθηκε στις ηλικιακές και μαθησιακές ανάγκες των μαθητών/τριών.
 «Ναι» «Όχι»
 Γιατί: _____
- Συνέβαλε στην ανάπτυξη ή ενίσχυση των δεξιοτήτων των μαθητών/τριών.
 «Ναι» «Όχι»
 Γιατί: _____
- Από τα τρία μέρη του Προγράμματος ποιο θεωρείτε προκάλει περισσότερο το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών αλλά και το δικό σας και γιατί.
 α. *Παρουσίαση μουσειακών αντικειμένων:* _____
 β. *Επιτραπέζιο παιχνίδι:* _____
 γ. *Παραδοσιακά παιχνίδια της αυλής:* _____
- Ποιο από τα τρία μέρη του Προγράμματος θα τροποποιούσατε/αφαιρούσατε/εμπλουτίζατε και με ποιον τρόπο;
 α. *Παρουσίαση μουσειακών αντικειμένων:* _____
 β. *Επιτραπέζιο παιχνίδι:* _____
 γ. *Παραδοσιακά παιχνίδια της αυλής:* _____
 δ. *Κατάνα:* _____

Φυλλάδιο Αξιολόγησης Μαθητή/Μαθήτριας
 Στις παρακάτω ερωτήσεις, κύκλωσε μία από τις τρεις φασιτσούλες (ναι - όχι - δεν ξέρω)

- Σε βοήθησε το Πρόγραμμα να μάθεις πληροφορίες για το παλιό σχολείο.
 ☺ ☹ ☐
- Διασκέδασες με το επιτραπέζιο παιχνίδι «Άρα για Σχολείο»
 ☺ ☹ ☐
- Θα έπαιζες ξανά τα παραδοσιακά παιχνίδια της αυλής;
 ☺ ☹ ☐

Ζογράφισε το αντικείμενο ή το παιχνίδι που σου άρεσε περισσότερο!!

☁

Εικόνες 17 & 18. Φυλλάδιο Αξιολόγησης Εκπαιδευτικού & Φυλλάδιο Αξιολόγησης Μαθητή/Μαθήτριας.
 (Πηγή: Παπαδήμας Γεώργιος)

5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιήθηκε η **έρευνα δράσης**, η οποία σαν όρος θεμελιώθηκε για πρώτη φορά το 1981 στο Πανεπιστήμιο Deakin της Αυστραλίας, και διαμόρφωσε τα βασικά χαρακτηριστικά της για να περιγράψει μια ομάδα δραστηριοτήτων με στόχο την ανάπτυξη Αναλυτικών Προγραμμάτων, την επαγγελματική εξέλιξη του εκπαιδευτικού, τα προγράμματα σχολικής βελτίωσης και τη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής. Τα χαρακτηριστικά της είναι:

- Ο συμμετοχικός και συνεργατικός της χαρακτήρας.
- Η ενοποίηση διδασκαλίας και έρευνας και η συνεπακόλουθη διασύνδεση θεωρίας και πράξης.
- Η ανοικτή κυκλική-σπειροειδής διαδικασία: οι συμμετέχοντες δρουν και στοχάζονται με σκοπό την κατανόηση, την αλλαγή και τη βελτίωση.
- Η στοχαστική και αναστοχαστική της διάσταση.
- Η σύνδεσή της με την επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού.²³

Σκοπός και στόχος της έρευνας αυτής της διπλωματικής εργασίας είναι να διαπιστωθεί αν οι μαθητές κατανόησαν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, αν τα στάδια του προγράμματος ήταν αρεστά ή όχι καθώς και ποιο από αυτά τους έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση.

Σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς το ζητούμενο είναι να αποτυπωθούν οι απόψεις τους σχετικά με το πόσο επιτεύχθηκαν οι στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος, εάν ανταποκρίθηκε στις ηλικιακές και μαθησιακές ανάγκες των μαθητών, αν συνέβαλλε στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους, ποιο από τα μέρη του προγράμματος κέντρισε περισσότερο τον ενδιαφέρον τους και τέλος αν θα τροποποιούσαν κάτι στο πρόγραμμα.

Η έρευνα αυτή είναι πιλοτική προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ένα τέτοιου είδους εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι εφικτό να πραγματοποιηθεί σε ένα σχολείο, από τον ίδιο τον εκπαιδευτικό, σε ορισμένο χρόνο και συγκεκριμένες ηλικίες. Ο μουσειοπαιδαγωγός-εκπαιδευτικός καλείται όχι μόνο να συντονίζει τις δραστηριότητες αλλά και να συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία της έρευνας, παρατηρώντας, αναλύοντας και καταγράφοντας τις αντιδράσεις των μαθητών. Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος συγκεντρώνει τα ερωτηματολόγια και τις παρατηρήσεις του και ανατροφοδοτεί (feedback) τον φορέα, ο οποίος επεξεργάζεται τα στοιχεία για να διαπιστώσει την επίτευξη ή όχι των στόχων του προγράμματος καθώς και την απήχησή του στο σύνολο της τάξεως.

²³ Πηγή:

<http://www.actionresearch.gr/system/files/%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%88%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1%20%CE%94%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf> (τελευταία επίσκεψη 23/5/2019).

5.1 Δειγματοληψία

Η δειγματοληψία που πραγματοποιήθηκε, όπως αναφέρει ο Παπαγεωργίου (2015), ήταν «δειγματοληψία μη πιθανοτήτων», καθώς η μέθοδος επιλογής των μονάδων του δείγματος δεν διέπεται από τους νόμους της πιθανότητας, αλλά βασίζεται σε άλλα κριτήρια. Αυτά ήταν η άμεση επικοινωνία με τη Διευθύντρια του σχολείου, η εύκολη πρόσβαση σε αυτό, η διαθεσιμότητα της ομάδας καθώς επίσης και ο διαθέσιμος χρόνος συλλογής των δεδομένων. Ο συνολικός αριθμός των μαθητών που πήρε μέρος στο πρόγραμμα ήταν για την Α΄ Τάξη Δημοτικού 28 παιδιά, για τη Β΄ Τάξη Δημοτικού 31 και οι δάσκαλοι 3. Όπου αυτά τα στοιχεία δεν υπήρχαν, λόγω παράλειψης των μαθητών, συμπληρώνονταν επιτόπου από ένα μέλος της ερευνητικής ομάδας. Επιλέχθηκαν οι δύο μικρότερες τάξεις του δημοτικού γιατί το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα απευθύνεται σε ηλικίες από 6-8 ετών. Το πρόγραμμα διεξήχθη στο χώρο του 3ου Δημοτικού Σχολείου τις ημέρες 8 και 9 Νοεμβρίου 2018.

5.2. Ερευνητικά Εργαλεία

Οι ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι εργασίας που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα εργασία (ερωτηματολόγια, παρατήρηση), επικεντρώνονται σε έναν περιορισμένο αριθμό μεταβλητών, κάτι το οποίο καθιστά ευκολότερη τη σύγκριση μεταξύ των δεδομένων. Με τον τρόπο αυτό, όπως αναφέρει η Μπούνια (2015), όταν μία ερευνητική ομάδα επεξεργαστεί τέτοιου είδους στοιχεία, μπορεί να γίνει ευκολότερα η αναγωγή σε ευρύτερες ομάδες από το ληφθέν δείγμα, δηλαδή του πληθυσμού που συμμετείχε στην έρευνα (στη δική μας περίπτωση μαθητές Δημοτικού).

Το ερωτηματολόγιο ως ερευνητικό εργαλείο θεωρείται η πιο διαδεδομένη τεχνική συλλογής δεδομένων για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου (Μαυρογιώργος, 2006). Ο Kirkpatrick (1998) επίσης αναφέρει ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν το ερωτηματολόγιο γιατί αποτελεί την πιο εύκολη και αποδοτική μέθοδο.

Τα συγκεκριμένα ερωτηματολόγια, τα οποία χρησιμοποιούνται ως κύρια μέθοδος έρευνας, κατασκευάστηκαν και προσαρμόστηκαν σύμφωνα με τις ηλικιακές ανάγκες των

μαθητών. Αποτελούνται από τρεις ερωτήσεις κλειστού τύπου (ποσοτική μέθοδος) σε κλίμακα απλής επιλογής τριών βαθμών και μία ερώτηση ανοιχτού τύπου (ποιοτική μέθοδος). Μιας και το ερωτηματολόγιο αποτελεί μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος και συμπληρώνεται εντός της σχολικής αίθουσας, κρίθηκε απαραίτητο να είναι σύντομο. Οι ερωτήσεις διατυπώθηκαν σε απλή και κατανοητή γλώσσα, χωρίς να έχουν δύο ή περισσότερα σκέλη (σύνθετη δομή), παρότι κλειστού τύπου ερωτήσεις δεν δίνουν τη δυνατότητα διευκρίνησης για την επιλογή μιας απάντησης, ενώ προκειμένου να γίνουν πιο ελκυστικά συμπεριλήφθηκε η ερώτηση στην οποία οι μαθητές κλήθηκαν να ζωγραφίσουν.

Επιπλέον χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της Παρατήρησης. Η παρατήρηση έχει χαρακτηριστεί ως η θεμελιώδης βάση όλων των ερευνητικών μεθόδων στις κοινωνικές επιστήμες καθώς και τις επιστήμες της συμπεριφοράς (Adler, A., Adler, P., 1994), ενώ υποστηρίζεται ότι *«αποσκοπεί στη σε βάθος εξερεύνηση και στη συστηματική ανάλυση της ζωής της συγκεκριμένης μονάδας, στον προσδιορισμό των αναγκών και πιο συγκεκριμένα των εκπαιδευτικών αναγκών της [...]»* (Βεργίδης, Καραλής, 1999:31).

Με την παρατήρηση μπορεί κανείς να κατανοήσει το πλαίσιο μέσα στο οποίο πραγματοποιούνται οι λειτουργίες και οι δραστηριότητες. Αυτό είναι πολύ ουσιαστικό στη διαμόρφωση μιας συνολικής αντίληψης. Ο παρατηρητής έχει τη δυνατότητα να εντοπίσει στοιχεία που συχνά διαφεύγουν την προσοχή των συμμετεχόντων ως αυτονόητα και δεδομένα. Επιπλέον, μπορεί να διακρίνει εκείνες τις λεπτές αλλά σημαντικές αποχρώσεις που συχνά οι συμμετέχοντες παραβλέπουν. Η θέση αυτή του επιτρέπει να πάρει πληροφορίες που, ενδεχομένως, οι άνθρωποι να είναι απρόθυμοι να δώσουν. Έτσι αποκτά πρόσβαση σε στοιχεία που αφορούν ευαίσθητες πτυχές και δε θα ήταν αλλιώς διαθέσιμα.

Η παρατήρηση γίνεται σε συνδυασμό με άλλες έρευνες. Αυτό εξάλλου αναφέρει και η Ν. Κυριαζή λέγοντας ότι *«θα πρέπει να διευκρινιστεί εξαρχής ότι πρόκειται για μέθοδο που σπανίως εφαρμόζεται μεμονωμένα, αντιθέτως χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με άλλες μεθόδους συγκέντρωσης στοιχείων –π.χ. συνεντεύξεις βάθους και ιστορικά αρχεία– ενώ δεν αποκλείεται η συμπληρωματική χρήση της τυποποιημένης συνέντευξης και του τυποποιημένου ερωτηματολογίου, όταν χρειάζονται περιγραφικά ποσοτικά στοιχεία»* (2002: 246).

5.3. Ζητήματα Δεοντολογίας

Επειδή το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα απευθύνεται σε ανήλικους μαθητές και μάλιστα σε τόσο μικρή ηλικία, κύριο μέλημα υπήρξε η λεπτομερής ενημέρωση των παιδιών και των εκπαιδευτικών για το τι ακριβώς θα απαιτείτο κατά τη διεξαγωγή του, καθιστώντας απόλυτα σαφές ότι αν κάποιος μαθητής οποιαδήποτε στιγμή αδυνατούσε να συνεχίσει τη συμμετοχή του θα μπορούσε να αποχωρήσει. Επιπλέον έγινε ξεκάθαρο ότι για το κομμάτι του προγράμματος που αφορά τα παραδοσιακά παιχνίδια της αυλής, αν οι καιρικές συνθήκες δεν το επέτρεπαν θα γινόντουσαν εντός της αίθουσας που είχε παραχωρηθεί, προκειμένου να διασφαλιστεί η ασφάλεια των μαθητών από τυχόν ατυχήματα.

Το ερωτηματολόγιο των μαθητών συμπληρώθηκε ανώνυμα προκειμένου να διασφαλιστούν τα προσωπικά τους δεδομένα. Τα μόνα δημογραφικά στοιχεία που ζητήθηκαν από τους μαθητές, ήταν η τάξη στην οποία φοιτούν (και όχι η ηλικία τους, καθώς ενδιέφεραν οι απαντήσεις ανά εκπαιδευτική βαθμίδα) και το φύλο τους (σύμφωνα με το μικρό όνομα που υπέγραφαν στο ερωτηματολόγιο).

Με αυτές τις διασφαλίσεις επιτεύχθηκε η εθελούσια συμμετοχή των μαθητών καθώς και των δασκάλων τους.

6. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Έπειτα από συνεννόηση με το 3ο Δημοτικό Σχολείο Ζωγράφου και το Μουσείο Παιδείας, δημιουργήθηκε μια ομάδα αποτελούμενη από την υπεύθυνη του μουσείου και τον γράφοντα, η οποία επισκέφτηκε το σχολείο και εφάρμοσε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στις Α΄ και Β΄ τάξεις Δημοτικού.

Η υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος ολοκληρώθηκε σε δύο ημέρες (8 και 9 Νοεμβρίου, 09.30 π.μ. έως 11.00 π.μ. περίπου). Την πρώτη ημέρα έγινε με τη συμμετοχή των μαθητών και εκπαιδευτικών δύο τμημάτων της Α΄ τάξης και τη δεύτερη μέρα με τη συμμετοχή των μαθητών και εκπαιδευτικών τριών τμημάτων της Β΄ τάξης (συνολικός αριθμός συμμετεχόντων 59 μαθητές και τρεις εκπαιδευτικοί). Το πρόγραμμα

παρακολούθησαν και εκπαιδευτικοί άλλων τάξεων του σχολείου οι οποίοι εξεδήλωσαν ενδιαφέρον για την υλοποίησή του και στις δικές τους τάξεις.

Ο συνολικός χρόνος ολοκλήρωσης του προγράμματος ήταν περίπου 90 λεπτά, συμπεριλαμβανομένου του χρόνου της συζήτησης που πραγματοποιήθηκε στην έναρξη καθώς και στη λήξη του. Η διαμορφωτική αξιολόγηση έγινε με τη μέθοδο της παρατήρησης. Ο γράφων διεξήγαγε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα σε συνεργασία με τον εκάστοτε δάσκαλο του τμήματος, ενώ η υπεύθυνη του Μουσείου, είχε υποστηρικτικό ρόλο σε όλη τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος, παρατηρώντας με κριτικό μάτι και καταγράφοντας σε χαρτί²⁴ κάποιες παρατηρήσεις, που θα χρησιμοποιούνταν αργότερα μαζί με τα ερωτηματολόγια για τη συλλογή των δεδομένων προκειμένου να γίνει η έρευνα, όπως η ημερομηνία που διεξήχθη το πρόγραμμα, η χρονική του διάρκεια, ο αριθμός των συμμετεχόντων κάθε τάξης, οι αντιδράσεις²⁵ και οι εντυπώσεις των μαθητών καθ' όλη τη διάρκεια και μετά την ολοκλήρωσή του και τέλος κάποια σχόλιά της, με σκοπό την εν δυνάμει βελτίωσή του.

Στα στάδια με τις δραστηριότητες η βοήθεια της υπεύθυνης του Μουσείου ήταν απαραίτητη, όχι μόνο ως παρατηρήτριας αλλά και συμμετέχοντας σε αυτές, καθώς οι μαθητές χρειάστηκε να χωριστούν σε δύο ομάδες. Επικεφαλής στη μία ομάδα μπήκε εκείνη και στην άλλη ο εκπονητής του προγράμματος.

Τα βήματα υλοποίησης της έρευνας

Αρχικά, σε αίθουσα που παραχωρήθηκε από το σχολείο για την εκπόνηση του προγράμματος, πραγματοποιήθηκε καλωσόρισμα στους μαθητές και εκπαιδευτικούς από την ομάδα και μοιράστηκε σε αυτούς το ενημερωτικό φυλλάδιο Μαθητή-Μαθήτριας.

Οι μαθητές είχαν μια σύντομη γνωριμία με το Μουσείο Παιδείας του Πανεπιστημίου Αθηνών, την τοποθεσία του, τα αντικείμενα που εκθέτει καθώς και για τις δραστηριότητες και τα εκπαιδευτικά του προγράμματα. Στη συνέχεια ενημερώθηκαν για

²⁴ Βλέπε Παράρτημα, σσ. 110, 111.

²⁵ Οι αντιδράσεις των μαθητών αναφέρονται αναλυτικά παρακάτω στην παρουσίαση κάθε σταδίου του προγράμματος.

την ομάδα που ήταν εκεί με σκοπό τη διεξαγωγή διαμορφωτικής αξιολόγησης ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, το οποίο απευθύνεται σε μαθητές Α΄ και Β΄ τάξεων Δημοτικού και ότι εκείνοι θα ήταν οι πρώτοι που θα συμμετείχαν σε αυτό.

Εικόνα 19. Διανομή του ενημερωτικού φυλλαδίου στους μαθητές.

(Πηγή: Παπαδήμας Γεώργιος)

Μετά τη σύντομη αυτή εισαγωγή, οι μαθητές παροτρύνθηκαν να σχηματίσουν έναν κύκλο μαζί με τον εκπαιδευτικό και τον εκπονητή του προγράμματος και να καθίσουν κάτω. Ο μουσειοπαιδαγωγός παρουσίασε τη μουσειοσκευή και άρχισε να δείχνει ένα ένα τα μουσειακά αντικείμενα που υπήρχαν μέσα σε αυτή.

Τα παιδιά κλήθηκαν να αναγνωρίσουν τα αντικείμενα αυτά μέσα από ερωτήσεις και διάλογο εν είδη μαθήματος. Χωρίς φωνές και χωρίς ο ένας να μιλά πάνω στον άλλο, αλλά με την ανάταση του χεριού τους, συμμετείχαν ενεργά.

Εικόνες 20 & 21. Παρουσίαση των μουσειακών αντικειμένων της μουσειοσκευής στους μαθητές.

(Πηγή: Παπαδήμας Γεώργιος)

Εικόνες 22 & 23. Αναπαράσταση της τιμωρίας με τη βέργα και της τιμωρίας της γονυκλισίας.

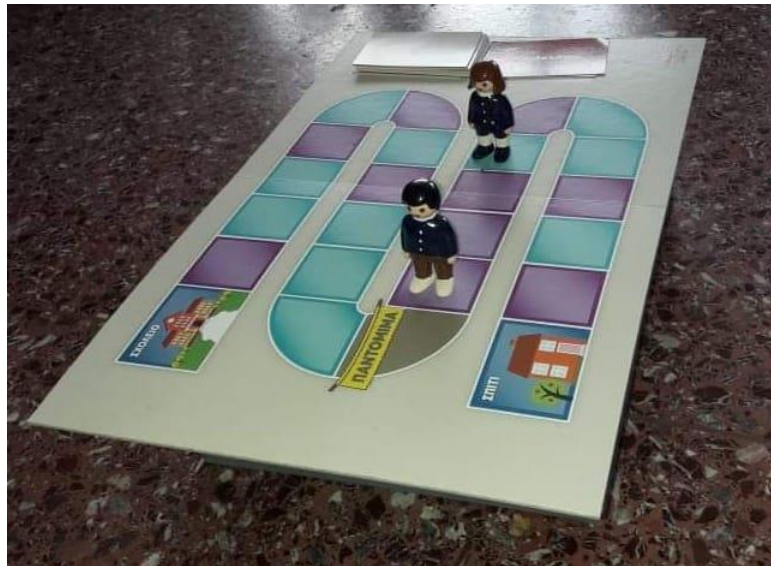
(Πηγή: Παπαδήμας Γεώργιος)

Αντιδράσεις των μαθητών

- Ενεργή συμμετοχή των παιδιών στην αναγνώριση των αντικειμένων, σηκώνοντας το χέρι προκειμένου να πάρουν το λόγο, όπως κάνουν και εν ώρα μαθήματος
- Σεβασμός στους συμμαθητές, μη διακόπτοντας, περιμένοντας τη σειρά τους
- Ενθουσιασμός σε κάθε σωστή απάντηση
- Εξιστόρηση προσωπικών ιστοριών βάσει των μουσειακών αντικειμένων
- Προσπάθεια ταύτισης δικής τους σε σχέση με τους μαθητές του παρελθόντος, ενίοτε σε σημείο υπερβολής και μυθοπλασίας (π.χ. κάποιος μαθητής ανέφερε ότι ο δάσκαλός του προκειμένου να τον τιμωρήσει τον κλείδωσε στην τουαλέτα), προκαλώντας έτσι άφθονο γέλιο στην αίθουσα

Με το πέρας αυτής της διαδικασίας, ο μουσειοπαιδαγωγός σε συνεργασία με την υπεύθυνη του Μουσείου χώρισαν τα τμήματα σε υποομάδες και στο κέντρο της αίθουσας τοποθέτησαν το επιτραπέζιο παιχνίδι. Ο μουσειοπαιδαγωγός, αφού πρώτα διάβασε την εισαγωγή, εξήγησε τους κανόνες του παιχνιδιού και το παιχνίδι άρχισε. Σε κάθε γύρο, ένας μαθητής από την ομάδα που έπαιζε έριχνε το ζάρι και ένας άλλος κινούσε το πιόνι. Αυτό γινόταν εναλλάξ προκειμένου διαδοχικά να προλάβουν να παίξουν όλοι οι μαθητές κάθε ομάδας. Όταν καλούνταν να απαντήσουν σε μια ερώτηση, σχημάτιζαν κύκλο και από

κοινού αποφάσιζαν για την απάντηση που θα δινόταν. Η ομάδα που έφτασε πρώτη στον τερματισμό, περίμενε καρτερικά και τον τερματισμό της δεύτερης, ώστε να συμπληρωθεί ο απαραίτητος αριθμός καρτών που χρειαζόταν για τη νίκη.

Εικόνες 24 & 25. Παίζοντας το επιτραπέζιο παιχνίδι «Ωρα για Σχολείο» της μουσειοσκευής.

(Πηγή: Παπαδήμας Γεώργιος)

Αντιδράσεις των μαθητών

- Φωνές ενθουσιασμού για την έναρξη του επιτραπέζιου παιχνιδιού
- Ανυπομονησία για το πότε θα έρθει η σειρά τους
- Άγχος για τη δυσκολία κάποιας ερώτησης
- Χειροκροτήματα για κάθε σωστή απάντηση και από τις δύο ομάδες
- Ενθουσιασμός στο στάδιο της ομαδικής παντομίμας
- Αγωνία για την καταμέτρηση του συνολικού αριθμού καρτών που θα σήμαινε τη νίκη

Με τη λήξη του επιτραπέζιου παιχνιδιού ξεκίνησε η παρουσίαση των παραδοσιακών παιχνιδιών του παλιού σχολείου. Έγινε από τον μουσειοπαιδαγωγό μια σύντομη αναφορά στα παιχνίδια που παίζονταν στο παρελθόν και μέσω διαλόγου έγινε σύγκριση με αυτά που παίζονται σήμερα. Κάποια από τα παιχνίδια ήταν γνώριμα στους μαθητές κάτι που τους ενθουσίασε ιδιαίτερα.

Ιδανικά τα παιχνίδια αυτά πρέπει να παίζονται στο προαύλιο του σχολείου, όμως τις ημέρες που διεξήχθη το πρόγραμμα, εξαιτίας των καιρικών συνθηκών, αυτό στάθηκε αδύνατο. Λόγω έλλειψης χώρου λοιπόν και κατόπιν συνεννοήσεως με τους εκπαιδευτικούς, επιλέχθηκαν δύο μόνο από τα παιχνίδια που προτείνει ο εκπαιδευτικός οδηγός και συγκεκριμένα *Το μαντήλι* και το *Οι μέλισσες περνούν*.

Πριν την έναρξη των παιχνιδιών, ο μουσειοπαιδαγωγός εστίασε στη σημαντικότητα της συνεργασίας μεταξύ όλων των μαθητών ανεξαρτήτως φύλου, δύναμης και δυνατοτήτων, στη διατήρηση κόσμιας συμπεριφοράς από όλους, γεγονός που αποκλείει ειρωνικά σχόλια και χαρακτηρισμούς, διαπληκτισμούς και υποδείξεις και στη σημασία της διασκέδασης μέσα από το παιχνίδι και όχι μόνο την επιδίωξη της νίκης.

Οι μαθητές χωρίστηκαν πάλι σε ομάδες, ο μουσειοπαιδαγωγός εξήγησε τους κανόνες του κάθε παιχνιδιού, οι οποίοι είναι ελαφρώς τροποποιημένοι και προσαρμοσμένοι σύμφωνα με τις ανάγκες του εκπαιδευτικού προγράμματος, αφού και στα δύο παιχνίδια χρησιμοποιήθηκαν ονόματα από τα μουσειακά αντικείμενα που είχαν ήδη παρουσιασθεί από τη μουσειοσκευή, και το παιχνίδι άρχισε.

Εικόνες 26 & 27. Παίζοντας τα παραδοσιακά παιχνίδια «Το μαντήλι» και «Περνά περνά η μέλισσα».

(Πηγή: Παπαδήμας Γεώργιος)

Αντιδράσεις των μαθητών

- Χαρά που η όλη διαδικασία περιλάμβανε περισσότερο παιχνίδι
- Πλήρης αποδοχή της αλλαγής των κανόνων και της χρησιμοποίησης λέξεων από τα μουσειακά αντικείμενα που είχαν γνωρίσει λίγο πιο πριν
- Επιλογή αντικειμένων, λίγο πιο γνώριμα σε αυτά (π.χ. βέργα, ποδιά), όταν κλήθηκαν να διαλέξουν μόνοι τους κάποια από τα μουσειακά αντικείμενα
- Συμμόρφωση στους κανόνες συμπεριφοράς που συζητήθηκαν
- Παράκληση στον δάσκαλο της γυμναστικής να εντάξει και αυτά τα παιχνίδια στο πρόγραμμά του

Τελειώνοντας και αυτό το στάδιο ο μουσειοπαιδαγωγός συγκέντρωσε την ομάδα και μοίρασε τα Φυλλάδια Αξιολόγησης σε μαθητές και εκπαιδευτικούς, καθώς και ξυλομπογιές προκειμένου αυτά να συμπληρωθούν. Ταυτόχρονα τους ενημέρωσε πως τα φυλλάδια αυτά αποτελούν μέρος της έρευνας, δεν θα μπορούσαν να τα κρατήσουν οι ίδιοι, γιατί

αποτελούν οδηγό για το Μουσείο προκειμένου να βελτιωθεί το πρόγραμμα έτσι ώστε μαθητές άλλων σχολείων να μπορέσουν να συμμετάσχουν σε αυτό.

Εικόνα 28. Μαθητές κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης του Φυλλαδίου Αξιολόγησης Μαθητών.

(Πηγή: Παπαδήμας Γεώργιος)

Εικόνα 29. Μαθητές που ζωγραφίζουν στην ερώτηση ανοιχτού τύπου αυτό που τους εντυπώσιασε περισσότερο.

(Πηγή: Παπαδήμας Γεώργιος)

Αντιδράσεις των μαθητών

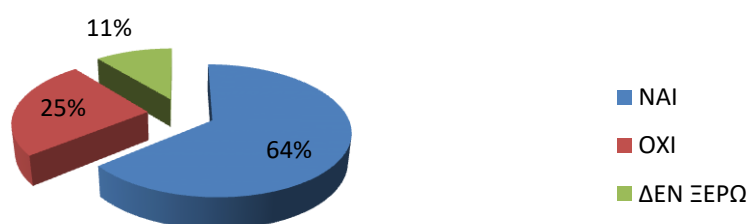
- Προθυμία για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου από μαθητές και εκπαιδευτικούς
- Δεν υπήρξε δυσκολία κατανόησης των ερωτήσεων από την πλευρά των μαθητών
- Δεν φάνηκε να υπήρχε κούραση ή έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά των μαθητών
- Η προσοχή των μαθητών επικεντρώθηκε περισσότερο στην ερώτηση ανοιχτού τύπου όπου και κλήθηκαν να ζωγραφίσουν αυτό που τους εντυπωσίασε περισσότερο από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα
- Όλα τα μουσειακά αντικείμενα απεικονίζονται στις ζωγραφιές των μαθητών, ενώ κάποιοι από αυτούς ζωγράφισαν περισσότερα από ένα αντικείμενα και κάποιοι άλλοι εστίασαν στα παιχνίδια
- Υπήρξε μία μόνο μαθήτρια που εστίασε στις τιμωρίες
- Είναι εξαιρετικά σημαντικό ότι όλα τα στάδια του προγράμματος είναι αποτυπωμένα στις ζωγραφιές των παιδιών

7. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Ολοκληρώνοντας το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, που πραγματοποιήθηκε τμηματικά σε δύο ημέρες, την πρώτη ημέρα στην Α΄ τάξη Δημοτικού και την δεύτερη στη Β΄ τάξη Δημοτικού, συλλέχθηκαν τα φυλλάδια με τις απαντήσεις των μαθητών και των εκπαιδευτικών στα ερωτηματολόγια που τους δόθηκαν. Οι μαθητές της Α΄ τάξης που συμμετείχαν ήταν και από τα δύο τμήματα του σχολείου και αριθμούν τους 28. Οι μαθητές της Β΄ τάξης που συμμετείχαν ήταν και από τα τρία τμήματα του σχολείου και αριθμούν τους 31. Ο συνολικός αριθμός των εκπαιδευτικών ήταν 3. Ακολούθησε η στατιστική επεξεργασία τους από τον εκπονητή του προγράμματος και παρακάτω παρατίθενται τα αποτελέσματα. Οι

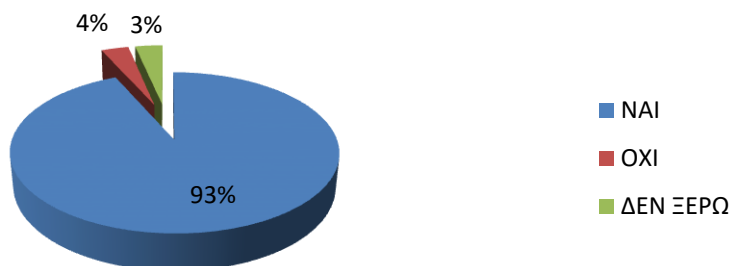
εκπαιδευτικοί ενημερώθηκαν ότι μπορούν να αιτηθούν ενημέρωση των αποτελεσμάτων του προγράμματος και της έρευνας.

Σε βοήθησε το Πρόγραμμα να μάθεις πληροφορίες για το παλιό σχολείο;

Απαντήσεις των μαθητών της Α' τάξης στην πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου

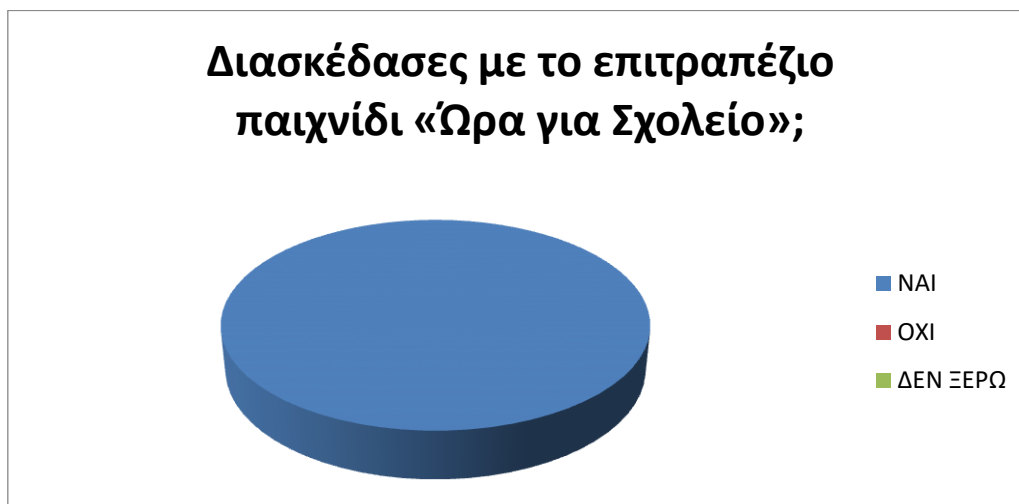
Σε βοήθησε το Πρόγραμμα να μάθεις πληροφορίες για το παλιό σχολείο;

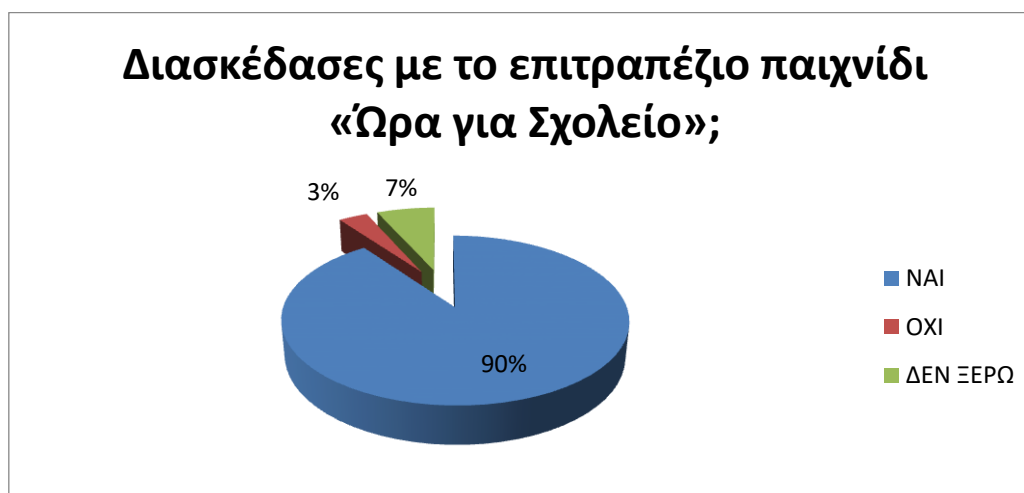
Απαντήσεις των μαθητών της Β' τάξης στην πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου

Στην πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου οι μαθητές κλήθηκαν να απαντήσουν εάν πιστεύουν ότι το εκπαιδευτικό αυτό πρόγραμμα τους βοήθησε να μάθουν πληροφορίες για το παλιό σχολείο. Η πλειοψηφία των μαθητών και των δύο τμημάτων απάντησε θετικά (64% και 93% αντίστοιχα). Παρατηρήθηκε ότι ένα ποσοστό της τάξης του 25% των μαθητών της Α' τάξης υποστήριξε ότι δεν βοηθήθηκε από το πρόγραμμα, σε αντίθεση με τη Β' τάξη

που το ποσοστό αυτό ήταν μόλις 4%. Τέλος, ένα πολύ μικρό ποσοστό (11% και 3% αντίστοιχα) δεν ήταν σίγουρο για το πώς έπρεπε να απαντήσει.

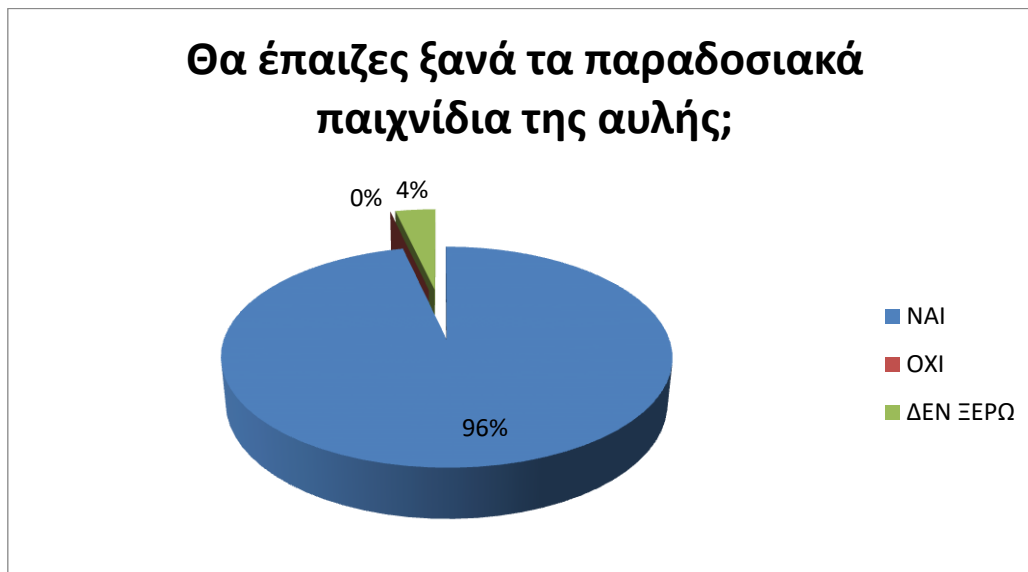

Απαντήσεις των μαθητών της Α' τάξης στη δεύτερη ερώτηση του ερωτηματολογίου

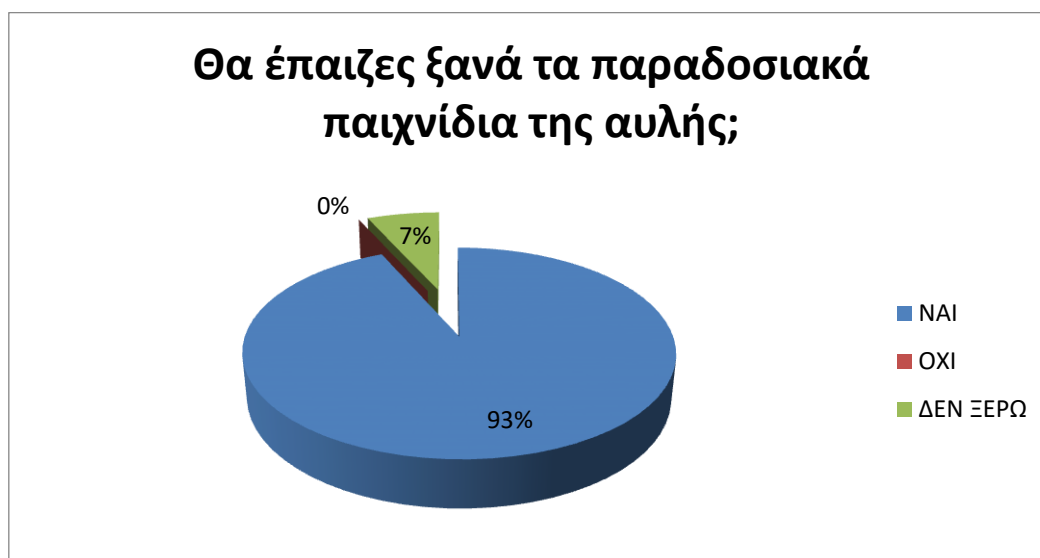

Απαντήσεις των μαθητών της Β' τάξης στη δεύτερη ερώτηση του ερωτηματολογίου

Στη δεύτερη ερώτηση του ερωτηματολογίου οι μαθητές κλήθηκαν να απαντήσουν εάν διασκέδασαν με το επιτραπέζιο παιχνίδι. Εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι οι μαθητές της Α' τάξης απάντησαν με ποσοστό 100% θετικά για το παιχνίδι, ενώ οι μαθητές της Β' τάξης απάντησαν θετικά με ποσοστό 96%, 3% Όχι και 7% Δεν ξέρω.

Απαντήσεις των μαθητών της Α' τάξης στην τρίτη ερώτηση του ερωτηματολογίου

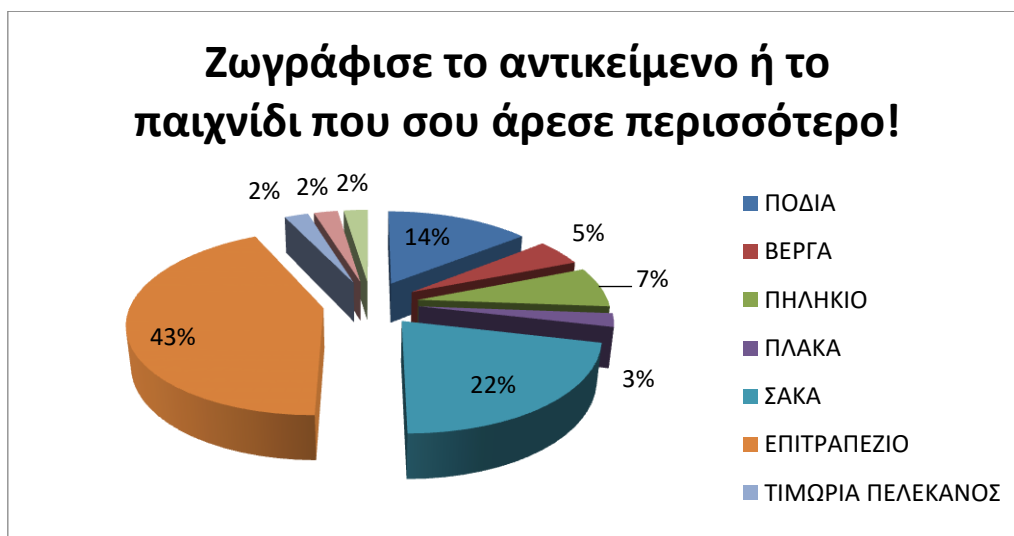
Απαντήσεις των μαθητών της Β' τάξης στην τρίτη ερώτηση του ερωτηματολογίου

Στην τρίτη ερώτηση του ερωτηματολογίου οι μαθητές κλήθηκαν να απαντήσουν εάν θα έπαιζαν ξανά τα παραδοσιακά παιχνίδια της αυλής. Για ακόμη μία φορά υπερισχύει η θετική απάντηση. Αυτό δείχνει πόσο σημαντικό και αναγκαίο είναι το παιχνίδι για τα παιδιά σε αυτές τις ηλικίες. Το ποσοστό της Α' τάξης είναι 96% και της Β' τάξης 93%. Μικρό

μέρος των μαθητών δεν ήξερε αν θα ήθελε να ξαναπαιξει (4% και 7% αντίστοιχα), ενώ αρνητικά δεν απάντησε κανένας μαθητής.

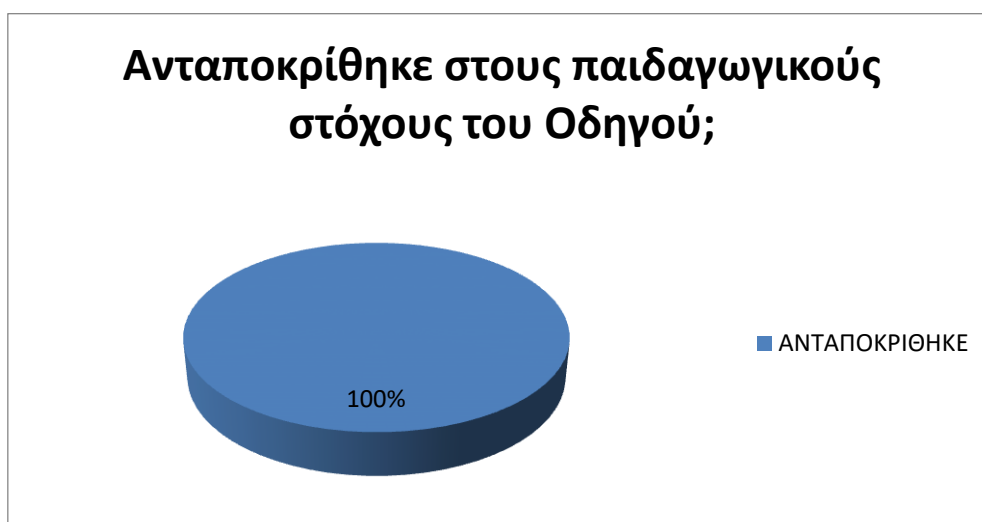
Απαντήσεις των μαθητών της Α' τάξης στην ερώτηση ανοιχτού τύπου του ερωτηματολογίου

Απαντήσεις των μαθητών της Β' τάξης στην ερώτηση ανοιχτού τύπου του ερωτηματολογίου

Στην ερώτηση ανοιχτού τύπου του ερωτηματολογίου οι μαθητές κλήθηκαν να ζωγραφίσουν ότι τους έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση συνολικά από όλο το πρόγραμμα. Εδώ παρατηρείται μεγάλη ποικιλία απαντήσεων. Παρόλο που τα παιχνίδια της αυλής

Άρεσαν σε όλα τα παιδιά, παρατηρούμε ότι μόνο ένα ποσοστό 3% από την Α' τάξη ζωγράφισε κάποιο από αυτά και συγκεκριμένα το *Περνά-περνά η μέλισσα*. Ίσως αυτό να οφείλεται στη δυσκολία αποτύπωσής τους μέσω της ζωγραφικής. Το επιτραπέζιο παιχνίδι, ήταν αυτό που συγκέντρωσε συνολικά τα μεγαλύτερα ποσοστά και από τις δύο τάξεις (18% και 43% αντίστοιχα). Τα μουσειακά αντικείμενα στο σύνολο συγκέντρωσαν ποσοστό (79% και 57% αντίστοιχα) επιμερισμένο όμως σε όλα τα αντικείμενα που παρουσιάστηκαν. Κυριαρχούν το κουδούνι, η ποδιά και η πλάκα για την Α' τάξη και η σάκα και η ποδιά για τη Β' τάξη. Ίσως επειδή αυτά ήταν αρκετά οικεία και πιο εύκολα να τα ζωγραφίσουν. Μια αξιοπρόσεκτη παρατήρηση που προέκυψε από την επεξεργασία των αποτελεσμάτων της συγκεκριμένης ερώτησης είναι ότι μια μαθήτρια ζωγράφισε ακόμα και τις τιμωρίες που είχαν αναλυθεί στο πρώτο στάδιο.

Απάντηση των δασκάλων στην πρώτη ερώτηση του φυλλαδίου αξιολόγησης εκπαιδευτικού

Στην πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν εάν θεωρούν ότι το πρόγραμμα ανταποκρίθηκε στους παιδαγωγικούς στόχους του Οδηγού. Θετική απάντηση υπήρξε και από τους τρεις οι οποίοι δήλωσαν ότι ήταν μια ευχάριστη και εποικοδομητική εμπειρία για τους μαθητές αφού κατάφεραν να συναντήσουν έναν εκπαιδευτικό κόσμο που δεν γνώριζαν.

Ανταποκρίθηκε στις ηλικιακές και μαθησιακές ανάγκες των μαθητών/τριών;

Απάντηση των δασκάλων στη δεύτερη ερώτηση του φυλλαδίου αξιολόγησης εκπαιδευτικού

Στη δεύτερη ερώτηση του ερωτηματολογίου οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν εάν το πρόγραμμα ανταποκρίθηκε στις ηλικιακές και μαθησιακές ανάγκες των μαθητών τους. Θετική για ακόμη μία φορά ήταν η απάντηση και από τους τρεις οι οποίοι δήλωσαν ότι οι μαθητές κατανόησαν από την αρχή όλα τα στάδια και κρίνοντας από τη συμμετοχή τους κατάλαβαν ότι η ευχάριστη διάθεσή τους δεν χάθηκε ούτε μία στιγμή.

Συνέβαλε στην ανάπτυξη ή ενίσχυση των δεξιοτήτων των μαθητών/τριών;

Απάντηση των δασκάλων στην τρίτη ερώτηση του φυλλαδίου αξιολόγησης εκπαιδευτικού

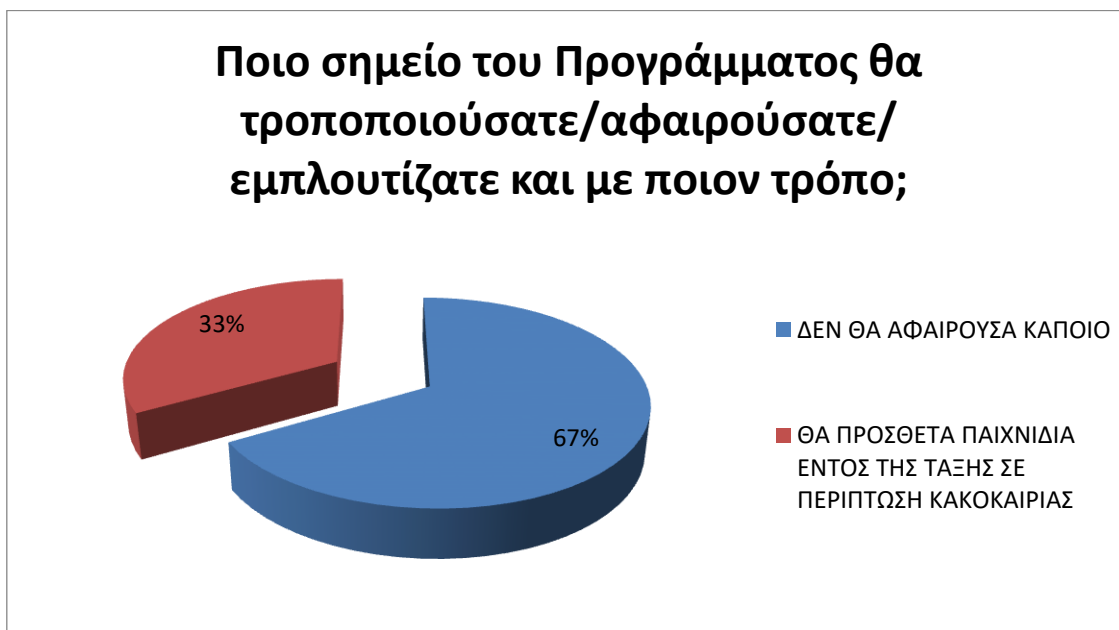
Στην τρίτη ερώτηση του ερωτηματολογίου οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν εάν θεωρούν ότι το πρόγραμμα συνέβαλε στην ανάπτυξη ή ενίσχυση των δεξιοτήτων των

μαθητών τους. Οι εκπαιδευτικοί των τάξεων απάντησαν θετικά δηλώνοντας ότι οι μαθητές τους κατάφεραν να εξωτερικεύσουν τη δημιουργικότητά τους, να αναπτύξουν τη διάθεση για συνεργασία καθώς και να αντιληφθούν το θεματικό αντικείμενο.

Απάντηση των δασκάλων στην τέταρτη ερώτηση του φυλλαδίου αξιολόγησης εκπαιδευτικού

Στην τέταρτη ερώτηση του ερωτηματολογίου οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν ποιο από τα τρία μέρη του προγράμματος θεωρούν ότι προκάλεσε περισσότερο το ενδιαφέρον των μαθητών τους. Δύο από τους τρεις εκπαιδευτικούς δήλωσαν ότι κέρδισε το ενδιαφέρον τους περισσότερο το επιτραπέζιο παιχνίδι και αυτό διότι συνδυάστηκε η γνώση με το παιχνίδι και μπόρεσαν να δείξουν έμπρακτα πόσα είχαν κατανοήσει από το προηγούμενο στάδιο. Ο τρίτος εκπαιδευτικός της Α΄ τάξης, σχολίασε ότι και τα τρία μέρη εξίσου εντυπωσίασαν τους μαθητές του, καθώς από τα σχολιά τους κάποιοι φάνηκαν ενθουσιασμένοι με τα παιχνίδια αλλά κάποιοι άλλοι με την παρουσίαση των μουσειακών αντικειμένων και το απέδωσε στην προσωπικότητα του κάθε παιδιού.

Απάντηση των δασκάλων στην τέταρτη ερώτηση του φυλλαδίου αξιολόγησης εκπαιδευτικού

Στην πέμπτη ερώτηση του ερωτηματολογίου οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν εάν θα τροποποιούσαν/αφαιρούσαν/εμπλούτιζαν κάποιο σημείο του προγράμματος. Ενθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι κανένας από τους τρεις εκπαιδευτικούς δεν θεώρησε κάποιο μέρος του προγράμματος περιττό. Μόνο ένας από τους τρεις εκπαιδευτικούς και συγκεκριμένα της Α΄ τάξης, εξέφρασε την επιθυμία να προστεθούν στο πρόγραμμα κάποια παιχνίδια τα οποία θα μπορούν οι μαθητές να παίξουν εντός της αιθούσης σε περίπτωση κακών καιρικών συνθηκών.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Κάθε μουσείο σήμερα προσπαθεί να αποκτήσει έναν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα και να δώσει βάση κυρίως στον επισκέπτη και όχι στα αντικείμενα που παρουσιάζονται σε αυτό. Απευθύνεται σε όλους και το δικαίωμα πρόσβασης σε αυτό αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα. Ως φορέας άτυπης εκπαίδευσης, συμβάλει στην κατάκτηση της γνώσης βιωματικά, ενεργοποιεί διανοητικές και κινητικές δυνάμεις, καλλιτεχνικές δεξιότητες και αναπτύσσει πολιτισμική συνείδηση. Για το λόγο αυτό σχεδιάζονται τα εκπαιδευτικά προγράμματα, οργανωμένες δηλαδή επισκέψεις σε μουσεία ή άλλους χώρους πολιτισμού μιας μικρής ομάδας με συγκεκριμένη ηλικία. Στόχος των προγραμμάτων είναι η ανάδειξη και ταυτόχρονα η διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και η ένταξή τους στην εκπαίδευση όλων των βαθμίδων.

Η εκπόνηση του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος είναι η αφετηρία για ένα ταξίδι στο παρελθόν. Μέσα από αυτό μπορεί κάποιος να γνωρίσει το σχολείο όπως ήταν εκατό χρόνια πριν. Να έρθει σε επαφή με τα σχολικά αντικείμενα εκείνης της εποχής και να ζήσει νοερά μαζί με τους μαθητές του παρελθόντος αναβιώνοντας μια σχολική ημέρα και παίζοντας τα παιχνίδια της αυλής που έπαιζαν τότε.

Με αφορμή την επιθυμία του Μουσείου Παιδείας όλοι οι μαθητές του σήμερα, ακόμα και των πιο απομακρυσμένων περιοχών και ανεξαρτήτου οικονομικής κατάστασης, να μπορέσουν να έχουν την εμπειρία αυτή, δημιουργήθηκε η ανάγκη κατασκευής μιας μουσειοσκευής. Στόχος της είναι να γεφυρώσει την απόσταση μεταξύ μουσείου-σχολείου, αποδεικνύοντας ότι ένα μουσείο μπορεί να επισκεφτεί ένα σχολείο και όχι μόνο το αντίθετο και να καταρρίψει το μύθο ότι μια επίσκεψη σε ένα μουσείο είναι περιττή. Αποτελεί επίσης έναν έμμεσο τρόπο δημοσιοποίησης του έργου του μουσείου, αλλά και ένα εργαλείο για τον εκπαιδευτικό που θέλει να προσφέρει γνώσεις και κίνητρα στα παιδιά με τρόπους διαφορετικούς από την παραδοσιακή διδασκαλία.

Το Μουσείο Παιδείας προκειμένου να επιτευχθεί η κατασκευή της μουσειοσκευής αυτής διέθεσε ως εποπτικό υλικό μέρος της συλλογής των μουσειακών αντικειμένων του (ποδιές, πηλίκιο, δερμάτινη σάκα, πλάκα, γραφίδα, σχολικό βιβλίο «Αλφαβητάριο με τον

Ήλιο», κουδούνι και βέργα), τα οποία όχι μόνο εμπιστεύεται να ταξιδεύουν στα σχολεία αλλά επιτρέπει και στα παιδιά να έρχονται σε άμεση επαφή μαζί τους. Επιπλέον διέθεσε μέρος του προσωπικού του (υπεύθυνη του Μουσείου), η οποία ήταν ενεργό μέλος της ομάδας που εκπόνησε το πρόγραμμα, συμμετέχοντας σε αυτό όχι μόνο με τη φυσική της παρουσία αλλά και με τις συμβουλές που έδινε, εποπτεύοντας και σημειώνοντας παράλληλα τη σωστή διεξαγωγή και τα περιθώρια βελτίωσής του. Ακόμα παρείχε γενναϊόδωρα τη γραφική ύλη που χρειάστηκε να χρησιμοποιηθεί από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς για την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων.

Το 3ο Δημοτικό Σχολείο Ζωγράφου, αγκάλιασε θερμά αυτή την πρωτοβουλία, άνοιξε τις πόρτες του και διέθεσε χώρο και χρόνο για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος. Οι εκπαιδευτικοί του σχολείου, όχι μόνο συμμετείχαν ενεργά στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, αλλά μοιράστηκαν μαζί με τους μαθητές τους και την ομάδα εργασίας προσωπικές τους ιστορίες όταν οι ίδιοι ήταν μαθητές. Επιπλέον, σε στάδια του προγράμματος και οι ίδιοι έγιναν παιδιά και ενώθηκαν με τους μαθητές στις ομάδες που φτιάχτηκαν. Τέλος, με μεγάλη προθυμία απάντησαν στα ερωτηματολόγια που τους δόθηκαν και επικρότησαν την ιδέα της μουσειοσκευής αυτής, αναγνωρίζοντας ότι συνάδελφοί τους εντός και εκτός Αθηνών θα έχουν πλέον τη δυνατότητα να τη φιλοξενήσουν κι εκείνοι στο μέλλον στο δικό τους σχολείο.

Τον τελικό λόγο όμως για την επιτυχία και την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος φυσικά έχουν οι μαθητές. Χάρη στην ενθουσιώδη συμμετοχή τους σε όλα τα στάδια, παρά το νεαρό της ηλικίας τους, το πρόγραμμα θεωρήθηκε επιτυχές. Ο στόχος του επιτεύχθηκε, γιατί μέσω της μουσειοσκευής οι μαθητές υποδέχτηκαν ένα μουσείο στο σχολείο τους και γνώρισαν μέσα από αυτό το σχολείο του παρελθόντος, αποκτώντας γνώσεις που ίσως να μην τις είχαν πάρει διαφορετικά. Μοιράστηκαν και τα παιδιά ιστορίες που είχαν ακούσει από τους γονείς και τους παππούδες τους, έπαιξαν παιχνίδια που γνώριζαν για πρώτη φορά, έκαναν ερωτήσεις και παρατηρήσεις εύστοχες καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος, μην λείποντας και τα αστεία περιστατικά που έκαναν τη διαδικασία άκρως διασκεδαστική για όλους.

Αυτό ήταν το πρώτο ταξίδι της «Σάκας του Παρελθόντος». Οι άνθρωποι που πίστεψαν, δημιούργησαν και βοήθησαν στην υλοποίηση αυτού του ταξιδιού, ευελπιστούν ότι δεν θα είναι και το τελευταίο. Η «Σάκα του Παρελθόντος» θα είναι πάντα έτοιμη για την επόμενη φορά που θα της ζητηθεί να ταξιδέψει, όσο μακριά κι αν χρειαστεί. Μία ενδοσκόπηση που να αφορά τη σημασία και τη λειτουργία των σχολικών διεργασιών του παρελθόντος είναι δυνατόν να βοηθήσει στη δημιουργία ενός νέου πλαισίου προσέγγισης της σχολικής συμμετοχής αλλά και της μάθησης. Έτσι, ίσως, το σχολείο στο μέλλον να φανεί πιο ελκυστικό για τους νέους μαθητές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Αργυριάδη, Μ. (2000), *Ελληνικά λαϊκά παιχνίδια*. Εκδόσεις Αθήνα.
- Βασάλα, Π. & Φλογαΐτη, Ε. (2002), «Ο καταγισμός ιδεών ως διδακτική τεχνική για την προσέγγιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων». Πρακτικά 1ου Περιβαλλοντικού Συνεδρίου Μακεδονίας, 1-4 Μαρτίου 2002, Θεσσαλονίκη.
- Βέμη, Β. (2006), Μουσειοπαιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών: Προϋπόθεση για μια κοινή «γλώσσα» μουσείου και σχολείου.
- Βεργίδης, Δ. & Καραλής, Θ. (1999), *Σχεδιασμός, Οργάνωση και Αξιολόγηση Προγραμμάτων*, Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Βούρη, Σ. (2002), «Μουσείο και συγκρότηση εθνικής ταυτότητας». Στο Γ. Κόκκινος, Ε. Αλεξάκη (επιμ.), *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη μουσειακή αγωγή*. Αθήνα: Μεταίχμιο, 55-65.
- Γελαδάκη, Σ. (2007), *Πανεπιστημιακά Μουσεία Εκπαίδευσης: Η Παιδαγωγική Διάσταση της Ανάπλασης του Εκπαιδευτικού Παρελθόντος*. Διαθέσιμο στο:
<http://www.eriande.elemedu.upatras.gr/eriande/synedria/synedrio4/praktika1/geladaki.htm>
- Γεωργούλη, Α. (2015), *Μουσειοπαιδαγωγική Επιστήμη*. Διαθέσιμο στο:
<https://georalkistis.wordpress.com/2015/02/25/%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CE%BC%CE%B7/>
- Δάλκος, Γ. (2000), *Σχολείο και μουσείο*. Εκδόσεις Καστανιώτης, 10.
- Δαμαλά (2011), Μουσείο και Εκπαίδευση: Ψηφιακά Μέσα στη Μουσειοπαιδαγωγική. Museo Nacional de Artes Decorativas, Μαδρίτη, Ισπανία.
- Δεδούλη, Μ. (2003), «Βιωματική μάθηση – Αξιοποίησή της στο Πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης», *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 6, 145-159.
- Δεληβοριάς, Α., «Γύρω από το μέλλον και τις προοπτικές των μουσειακών οργανισμών», στο ICOFOM STUDY SERIES 22 (Symposium: Museums, Space and Power, Ahtens - Thessaloniki, 1993), ICOM - Ελληνικό Τμήμα, 21-23.

- Δεληγιάννης, Δ., «Μούσες – Μουσείο – Μουσειοπαιδαγωγική». Στο Επτάκυκλος, Περίοδος Γ, τ. 2ο (10ο), Αθήνα, Σεπτ. '98 - Ιαν '99, 38.
- Ζευκίλης, Α. (1989), Γενική διδακτική, μέρος α': Γενικές αρχές διδασκαλίας. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών βιβλίων.
- Καλογιάννη, Α. & Σπανοπούλου, Κ. (2007-2008), «Στο χωριό του Πέτρου και της Πετρούλας». Μια μουσειοσκευή με θέμα το νεολιθικό πολιτισμό για παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας. Πρακτικά 3ου Διεθνούς Συνεδρίου Προσχολικής Αγωγής με θέμα «Η έρευνα στην παιδική ηλικία: Προσδιορίζοντας ένα νέο ερευνητικό τοπίο». Ιωάννινα 11-13 Μαΐου 2012.
- Κανάρη, Χ. & Μουσούρη, Ε. (2006), «Μουσείο και Σχολείο: μια δυναμική σχέση πολιτισμού». 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Σχολικών Πολιτιστικών Προγραμμάτων «Πολιτισμός και Αισθητική στην Εκπαίδευση».
- Καραβιώτου, Γ. (2013), *Αποτελεσματική επίσκεψη στο μουσείο. Το σχολείο στο μουσείο: Η μουσειακή εμπειρία ως μέρος της εκπαίδευσης*. Κύπρος: Λευκωσία, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού.
- Καφέτση, Α. (1994), «Αυξημένη κινητικότητα», *Η Καθημερινή*, 15 Μαΐου, 21.
- Κοθάλη, Ε. κ.α. (1991), «Η μαιευτική μέθοδος του Σωκράτη και η εφαρμογή της στο ελληνικό σχολείο». *Ευκλείδης Γ*, 28(5), 75-97.
- Κόκκινος, Γ. (2002), *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη μουσειακή αγωγή*. Αθήνα, Μεταίχιμο.
- Κοντογιάννη, Α. (1995), *Μουσεία και Σχολεία, Δεινόσαυροι κι Αγγεία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 19.
- Κουβέλη, Α. (2000), Η Σχέση των Μαθητών με το Μουσείο, θεωρητική προσέγγιση, έρευνα στην Αθήνα και στην Ικαρία, εκπαιδευτικά προγράμματα. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Κυριαζή, Ν. (2002), *Η Κοινωνιολογική Έρευνα, Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ματσαγγούρας, Η. (2000), Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία: «γιατί», «πώς», «πότε» και «για ποιους». Επιστημονικό Συμπόσιο: «Η εφαρμογή της ομαδοκεντρικής διδασκαλίας – Τάσεις και εφαρμογές», 1-15.

- (1998), *Στρατηγικές Διδασκαλίας*, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 508-518.
- Μαυρογιώργος, Γ. (2006), «Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου», *Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών*, τόμος III, Αθήνα: ΕΚΕΠΙΣ.
- Μούλιου, Μ. (2005), «Μουσεία: Πεδία για την κατανόηση του κόσμου», *Τετράδια Μουσειολογίας*, 2, 7-19.
- Μπούνια, Αλ. (2015), «Έρευνα επισκεπτών και αξιολόγηση: Η “φωνή” του κοινού», στο Νικονάνου, Ν., Μπούνια, Α., Φιλίππουπολίτη, Α., Χουρμουζιάδη, Α., Γιαννούτσου, Ν., Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα, *Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα. Διαθέσιμο στο:*
<https://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/712/8/NIKONANOY.pdf>
- Μυρογιάννη-Αρβανιτίδη, Ε. (1999). «Ο Ρόλος του Μουσειοπαιδαγωγού στην Ελλάδα». *Αρχαιολογία και Τέχνες* 71.
- Νάκου, Ε. (2001), *Μουσεία: Εμείς, τα Πράγματα και ο Πολιτισμός*. Αθήνα: Νήσος.
- Νικονάνου, Ν. (2010), *Μουσειοπαιδαγωγική*. Αθήνα: Πατάκη.
- Οικονομίδης, Β. (2011), *Μουσείο και Νηπιαγωγείο: διαδρομές τεμνόμενες ή ασύμπτωτες*. Πρακτικά Συνεδρίου «Η Άνοιξη των Μουσείων» – Συνάντηση για τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τη μουσειακή αγωγή, Ρέθυμνο, 8-10 Μαΐου 2009. Διαθέσιμο στο:
<http://www.edc.uoc.gr/~vasoikon/docs/30.%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%9D%CE%B7%CF%80%CE%B9%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%BF%20%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CF%82%20%CF%84%CE%B5%CE%BC%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B5%CF%82%20%CE%AE%20%CE%B1%CF%83%CF%8D%CE%BC%CF%80%CF%84%CF%89%CF%84%CE%B5%CF%82;.pdf>
- Οικονόμου, Μ. (2003), *Μουσείο: αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός*, Αθήνα: Κριτική.
- Ορφανίδη, Λ. (2003), *Εισαγωγή στη Μουσειολογία*, Ρόδος: Πανεπιστήμιο του Αιγαίου.
- Παγανού-Λαμπράκη, Α. (2005), *Το Μουσείο της Παιδείας*. Τα μουσεία του ΕΚΠΑ #62. Διαθέσιμο στο: http://kapodistriako.uoa.gr/stories/062_mu_01/index.php?m=2

Παπαγεωργίου, Ι. (2015), *Θεωρία δειγματοληψίας*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα. Διαθέσιμο στο:

https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/1297/1/02_chapter_01.pdf

Πλατή, Μ. (2010), *Η Εκπαίδευση στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης: παιδιά και ενήλικες*. Στο Μπ. Βέμη & Ει. Νάκου (επιμ.). *Μουσεία και εκπαίδευση*, 387-392. Αθήνα: Νήσος.

Σκαλτσά, Μ. (2014-2015), «Τα μουσεία και η μουσειολογία στη σύγχρονη κοινωνία. Νέες προκλήσεις, νέες σχέσεις». *Περιοδικό Αρχαιολογία και Τέχνες*. Διαθέσιμο στο:

<https://www.archaiologia.gr/blog/2014/06/30/%CF%84%CE%B1-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CF%83%CF%8D%CE%B3%CF%87-2/>

Συκκά, Γ. (2017), «Τα άγνωστα μουσεία του Πανεπιστημίου Αθηνών. *Η Καθημερινή*. Διαθέσιμο στο:

<http://www.kathimerini.gr/907790/article/politismos/eikastika/ta-agnwsta-moyseia-toy-panepisthmioy-a8hnwn>

Τρούλη, Σ. (2008), «Αποκωδικοποιώντας τα μουσεία: Οδηγίες προς τους εκπαιδευτικούς». *Επιστήμες της Αγωγής*, Θεματικό Τεύχος, 85-91.

Χατζηασλάνη, Κ. (2002), «Εκπαιδευτικές μουσειοσκευές». 6ο Περιφερειακό Σεμινάριο με θέμα «Μουσείο – Σχολείο». Καβάλα 20-21-22 Σεπτεμβρίου 2002. Διαθέσιμο στο:

http://repository.acropolis-education.gr/acr_edu/bitstream/11174/146/1/d15.pdf

Abercrombie, M.L.J. (1986), *Δημιουργική διδασκαλία και μάθηση: η ανατομία της σκέψης*, μτφ Ευδ. Μπακαλάκη. Αθήνα: Gutenberg.

Black, G. (2009), *Το ελκυστικό μουσείο: μουσεία και επισκέπτες*, μτφ Κωτίδου, Σ., Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.

Delgado, E. (2007-2009), «Τα μουσεία ως χώροι διαπραγμάτευσης». Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα με θέμα «Museums as Places for Intercultural Dialogue: Τα μουσεία ως χώροι διαπολιτισμικού διαλόγου», Δεκέμβριος 2007 – Νοέμβριος 2009. Διαθέσιμο στο:

http://www.mapforid.it/Handbook_MAPforID_EN.pdf.

Dewey, J. (1980), *Εμπειρία και εκπαίδευση*, μτφ Πολενάκης, Λ., Αθήνα: Γλάρος.

Hooper-Greenhill, E. (2012), *Το Μουσείο και οι πρόδρομοί του*. Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.

Wiertsema, H. (2009), *100 παιχνίδια με κίνηση*. Εκδόσεις Νικολαΐδης Μ. – Edition Orpheus, 5-7.

Ξενόγλωσση

Adler, P.A., Adler, P. (1988). *Observational techniques*, στο: Denzin, N.K., Lincoln, Y.S. (επιμ.), *Collecting and Interpreting Qualitative Materials*. Sage Publications Inc., Thousand Oaks, London, New Delhi, 79-109.

Avgouli, M. (1994). «The First Greek Museums And National Identity», στο F. Kaplan (επιμ.), *Museums and the making of ourselves: the role of objects in national identity*. London: Leicester University Press.

Bailey, E. B. (2006), «Researching Museum Educators' Perceptions of their Roles, Identity, and Practice». *Journal of museum education*, 31, 175-198.

Bruner, J. (1966), *Toward a Theory of Instruction*, Harvard University Press

Burnham, R. (1994), «If you don't stop, you don't see anything», *Teacher College Record* 95, 4, 524.

Campbell, L., Campbell, B. & Dickinson, D. (1996), *Teaching & learning through multiple intelligences*. Massachusetts: Allyn & Bacon.

Csikzentmihalyi, M. (2000), «Notes on art museum experiences». Στο R. Smith (ed), *Readings in discipline-based art education: A literature of educational reform*. Reston, VA: National Art Education Association.

Diamond, J. (1999), «Practical Evaluation Guide: Tools for Museums and other Informal Educational Settings», *Altamira Press*, 96-97.

Dissanayake, E. (1988), *What is art for?*. Washington DC: University of Washington Press.

Egan, K. (1986), *Teaching as storytelling: An alternative approach to teaching and curriculum in the elementary school*. Chicago: The University of Chicago Press.

Gardner, H. (1983), *Frames of Mind*, Fontana Press.

Griffin, J. & Symington, D. (1997), «Moving from Task-Orientated to Learning-Orientated Strategies on School Excursions to Museums». *Science Education*, 81, 763-791.

- Hein, G. (1999), «Is meaning making constructivism? Is constructivism meaning making?». *Exhibition Journal NAME*, 15-18.
- Holt, T. (1990), *Thinking historically*. New York: College Entrance Examination Board.
- Hooper-Greenhill, E. (1999), *The Educational Role of the Museum*, London, Routledge.
- (1987). «Museums in Education: towards the end of the century», στο T. Ambrose (ed), *Education in Museums – Museums in Education*. Edinburgh: Scottish Museums Council-HMSO.
- Kirkpatrick, D. L. (1998), *Evaluating Training Programs, The Four Levels*, Σαν Φρανσίσκο: Berrett-Koehler Publishers.
- Lewis, G.D. (1984) «Collections, collectors and museums: a brief world survey», στο J.M.A. Thompson (ed.) *Manual of Curatorship*, 7-22. Butterworths/MA, London.
- Lourenco C. Marta (2002), «Contributions to the history of university museums and collections in Europe», UMAC Conference, Sydney and Canberra in Australia from Sunday 29 September - Friday 4 October 2002.
- McLaughlin, H. (2000). «The pursuit of memory: Museums and the denial of the fulfilling sensory experience». Στο J. S. Hirsch, L. H. Silverman (eds), *Transforming practice: Selections from the Journal of Museum Education 1992-1999*, Washington DC: Museum Education Roundtable.
- Pearce, S. (1992), *Museums, objects, and collections: a cultural study*. Washington, DC: Smithsonian Institution Press.
- Piaget, J. (1987), «Possibility and Necessity: The role of necessity in cognitive development». Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Price, S. & Hein, G. (1991), «More than a field trip: Science programs for elementary school groups at museums». *International Journal of Science Education*, 5, 505-519.
- Roberts, L.C. (1997), *From knowledge to narrative: educators and the changing museum*. Washington DC: Smithsonian Institution Press.
- Roopnarine, J. & Johnson, J. (2009). *Approaches to Early Childhood*. Pearson.
- Tal, T. & Morag, O. (2007), «School Visits to Natural History Museums: Teaching or Enriching?». *Journal of Research in Science Teaching*, 5, 747-76.

Wineburg, S. (2001), *Historical thinking and other unnatural acts: charting the future of teaching the past*. Philadelphia: Temple University Press.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

<http://mouseiopaideias.ppp.uoa.gr/>

<http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/72-9.pdf>

http://www.lesvosmuseum.gr/site/home/ws/primary+menu/education/ekpedeftiko_iliko/musiosk_eves.csp;jsessionid=C8167A9F7DC2079FDD9C5EB75E66B63D?mode=print

<http://www.tholos254.gr/gr/texnologia.html>

<https://www.museumofillusions.gr/el/schools/>

http://www.artsantiquescr.gr/2013/02/blog-post_12.html

<http://www.grandlodge.gr/elias-ashmole-o-protos-apodedegenos-tekton-n-31.html>

<https://www.noesis.edu.gr/%CF%84%CE%B9-%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF/>

<http://www.unipi.gr/faculty/dghinis/ts/diaf14.pdf>

<http://www.venizelos-foundation.gr/el/mouseioskeui/>

https://www.hcm.gr/museum_on_the_go/

[http://network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/icom-greece/Ekdoseis/code-of-ethics GR 01.pdf](http://network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/icom-greece/Ekdoseis/code-of-ethics_GR_01.pdf)

<http://www.edc.uoc.gr/~didgram/PDF/kalkounou.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

1. Προσδιορισμός της θεματικής περιοχής

Σκοπός του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος είναι οι μαθητές και μαθήτριες της Α΄ και Β΄ τάξης του Δημοτικού σχολείου να κατανοήσουν πώς λειτουργούσε το εκπαιδευτικό σύστημα του παρελθόντος.

2. Σκοπός του προγράμματος

Σκοπός του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος είναι οι μαθητές και μαθήτριες της Α΄ και Β΄ τάξης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση να κατανοήσουν πώς λειτουργούσε το εκπαιδευτικό σύστημα του παρελθόντος. Αναλυτικότερα, οι γενικότεροι στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής:

Γνωστικοί

- Συγκέντρωση πληροφοριών και στοιχείων για την εξέλιξη του σχολείου από το 1970 έως σήμερα.
- Δημιουργία συσχετίσεων και αποκλίσεων ανάμεσα στο σχολείο του χθες και του σήμερα.
- Ανάπτυξη κριτικής σκέψης ως προς τα οφέλη του παλιού εκπαιδευτικού συστήματος αλλά και του σημερινού.
- Σύνδεση προηγούμενων πληροφοριών και εμπειριών για την παραγωγή νέων νοημάτων.
- Εξοικείωση με την Πολιτιστική Κληρονομιά της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης και Παιδείας.

Συναισθηματικοί

- Καλλιέργεια θετικών αντιλήψεων και στάσης απέναντι στο σημερινό σχολείο και όσα αυτό προσφέρει.
- Έκφραση και περιγραφή σκέψεων και συναισθημάτων που προκύπτουν από την επαφή με το πρόγραμμα.

- Διαχείριση αρνητικών συναισθημάτων που προϋπάρχουν γύρω από το σχολείο και τη συμμετοχή του σ' αυτό.
- Ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών βάσει των αντικειμένων.

Κοινωνικοί

- Αύξηση της επικοινωνίας ανάμεσα στις ομάδες του προγράμματος.
- Δημιουργία συνεργασίας και αποτελεσματικού περιβάλλοντος.
- Καλλιέργεια πνευματικής και ηθικής ενότητας.
- Αναγνώριση και αποδοχή της προσωπικότητας και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που μπορεί να προσφέρει ο καθένας στην ομάδα.

Ψυχοκινητικοί

- Ανάπτυξη ψυχοκινητικών δεξιοτήτων, αναπαράσταση, δραματοποίηση, καλλιτεχνική έκφραση.
- Αξιοποίηση της προσφοράς οπτικοακουστικών μέσων για την καλύτερη κατανόηση του προγράμματος.

3. Θεματολογία

Θέματα τα οποία μπορούν να συζητηθούν στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού προγράμματος:

▪ Σχολείο (χθες και σήμερα)	Διασκέδαση
▪ Παιδεία/Πολιτισμός	Σχολική τάξη
▪ Κανόνες	Παιχνίδι
▪ Ποινές/Συνέπειες	Ωφέλεια
▪ Δάσκαλος/α	Προσπάθεια
▪ Συμμαθητές/τριες	Ισότητα

4. Μεθοδολογία

Οι μέθοδοι διδασκαλίας που προτείνονται για την εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι

- η ομαδοσυνεργατική
- η ανακαλυπτική

Ομαδοσυνεργατική Μέθοδος

Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος εμφανίζεται στις αρχές του 20ού αιώνα και καθιερώνεται ως διδακτική επιλογή, η οποία δίνει έμφαση στα μέλη μίας ή περισσότερων ομάδων. Σε πλαίσια συνεργασίας και αλληλοβοήθειας το σχολείο αξιοποιεί τη συγκεκριμένη μέθοδο για να διδάξει τη νέα μάθηση και για να διεξάγει σειρά δραστηριοτήτων. Βασικό στοιχείο της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου αποτελεί ο διάλογος και η ποιοτική επικοινωνία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, αλλά και ανάμεσα στους συμμαθητές. Σκοπός της είναι η ενθάρρυνση των μαθητών για συμμετοχή μέσα στην ομάδα, η αποδοχή των προσωπικών χαρακτηριστικών κάθε ατόμου και η ανάπτυξη της ελεύθερης και δημιουργικής σκέψης του καθενός.

Ανακαλυπτική Μέθοδος

Η κεντρική ιδέα της ανακαλυπτικής μεθόδου αφορά στη διατύπωση ερωτημάτων από τη μεριά των εκπαιδευτικών και στη διατύπωση απαντήσεων από τα παιδιά. Ο εκπαιδευτικός καλείται να εντοπίζει τα ενδιαφέροντα των μαθητών, να τους καθοδηγεί στη διαδικασία αναζήτησης απαντήσεων και να τους ενθαρρύνει, ώστε να διατυπώνουν νέα ερωτήματα και να παράγουν γνώση. Σκοπός της συγκεκριμένης μεθόδου είναι οι μαθητές να χρησιμοποιούν τις δεξιότητές τους, να δημιουργούν στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων και να συνδέουν τις προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες τους με όσα εξερευνούν και ανακαλύπτουν.

Η επιλογή της συγκεκριμένης μεθοδολογίας έχει ως στόχο να δοθεί η ευκαιρία σε όλους τους μαθητές να γίνουν πρωταγωνιστές του προγράμματος συμμετέχοντας ενεργά σ' αυτό. Θέτοντας τον μαθητή στο επίκεντρο, παρέχει τη δυνατότητα να αναπτύξει

τις γνώσεις και τις συναισθηματικές του δυνατότητες, να συνεργαστεί με τους υπόλοιπους συμμαθητές του αλλά και δασκάλους, να είναι υπεύθυνος και να αναλάβει πρωτοβουλίες. Μέσα από την επαφή με τα παιχνίδια του προγράμματος θα ασκηθεί, θα δημιουργήσει, θα εκφραστεί, θα προβληματιστεί.

Στο σημείο αυτό αξίζει να τονισθεί η σημασία του ρόλου του εκπαιδευτικού στην υλοποίηση του προγράμματος. Ο ρόλος του πρέπει να είναι καθοδηγητικός-συμβουλευτικός, ώστε να συντονίζει το πλαίσιο δράσης και τη ροή του προγράμματος, να ενισχύει τη συμμετοχή και την προσπάθεια των μαθητών, να υποστηρίζει τη συνεργασία ανάμεσά τους και να διαχειρίζεται τυχόν εντάσεις.

5. Ενδεικτικό Χρονοδιάγραμμα Δράσεων

1η ενότητα: Προετοιμασία

- Διανομή/Ανάγνωση φυλλαδίου μαθητή στο οποίο περιλαμβάνονται πληροφορίες για το Μουσείο και το Πρόγραμμα.
- Ενημέρωση των μαθητών για τον σκοπό του προγράμματος.

2η ενότητα: Μια σάκα από το παρελθόν.

Οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν έναν κύκλο μέσα στο χώρο, ώστε να έχουν όλοι οπτική επαφή με τον εκπαιδευτικό και την βαλίτσα που θα παρουσιάσει. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει με σειρά τα μουσειακά αντικείμενα που βρίσκονται μέσα στη βαλίτσα. Παράλληλα, περιγράφει το έκαστο αντικείμενο χρησιμοποιώντας τις πληροφορίες που αναγράφονται εντός της μουσειοσκευής.

Το «Αλφαβητάριο με τον Ήλιο». Το «Αλφαβητάριο με τον Ήλιο» αποτελεί το πρώτο ολοκληρωμένο αναγνωστικό γραμμένο στη δημοτική γλώσσα. Η γλωσσική του καινοτομία το κατέστησε από τα πιο σημαντικά αναγνωστικά που γράφτηκαν στη δημοτική γλώσσα και ορόσημο του εκπαιδευτικού δημοτικισμού. Την επιτροπή σύνταξής του (1918) αποτελούσαν οι Δημοσθένης Ανδρεάδης, Αλέξανδρος Δελμούζος, Μανώλης Τριανταφυλλίδης, Παύλος Νιρβάνας και Ζαχαρίας Παπαντωνίου, ενώ την εικονογράφηση επιμελήθηκε ο

Κωνσταντίνος Μαλέας. Η ονομασία του δόθηκε από τους μικρούς μαθητές που το χρησιμοποιούσαν, λόγω του ήλιου που ήταν αποτυπωμένος στο εξώφυλλό του.

Σκοπός της δημιουργίας του συγκεκριμένου αναγνωστικού ήταν να διαδοθεί η ιδέα της δημοτικής γλώσσας και να προσαρμοστεί η εκπαίδευση στις νέες κοινωνικές συνθήκες της χώρας. Το εγχείρημα αυτό θεωρείται σπουδαίο, διότι εφαρμόστηκε σε μια περίοδο αντιμεταρρυθμίσεων και συγκρούσεων (1913-1921), κατά την οποία οι παραδοσιακές δυνάμεις δεν συμφωνούσαν με το άνοιγμα του σχολείου και τη βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου του λαού. Ως αποτέλεσμα, κρίθηκε ακατάλληλο και καταργήθηκε το 1921 έως το 1929, όταν και επανεκδόθηκε.

Το «Αλφαβητάριο με τον Ήλιο» παραμένει το καλύτερο αναγνωστικό βιβλίο όχι μόνο γιατί ο παιδοκεντρικός χαρακτήρας του και το παιγνιώδες περιεχόμενό του έδωσε και δίνει τη δυνατότητα στους γονείς να βοηθούν τα παιδιά τους στα πρώτα τους αναγνωστικά βήματα, αλλά και επειδή μέχρι σήμερα προβάλλει και αναγνωρίζεται η ιστορική του σημασία, καθώς προσέφερε ένα αποτελεσματικό αντίβαρο στο γλωσσικό ζήτημα της εποχής.

Η Γραφίδα. Τα ειδικά κονδύλια γραφής χρησιμοποιούνταν στα παλιά χρόνια για να γράψουν επάνω στις ξύλινες πλάκες που ήταν αλειμμένες με στρώμα κεριού, αν χάραζαν δηλαδή τη γραφή επάνω στη λεπτή κέρινη επίστρωση. Ένα τέτοιο κονδύλι, η λεγόμενη γραφίς ή αλλιώς γραφίδα, είχε κάτω ένα μυτερό άκρο για το γράψιμο και επάνω ένα άκρο διαπλατυσμένο σε σχήμα σπάτουλας για να μπορούν σε περίπτωση λάθους να ισιάζουν εύκολα την επιφάνεια με το κεριό. Τέτοια κονδύλια απεικονίζονται σε πολλές αρχαίες παραστάσεις με μορφές που γράφουν επάνω σε ξύλινες πλάκες, ενώ το υλικό κατασκευής τους προέρχονταν από οστά, ορείχαλκο, ελεφαντόδοντο και μέταλλα. Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι κατασκεύαζαν τις γραφίδες τους από ορείχαλκο ή καλάμι, το οποίο έκοβαν με κονδυλομάχαιρο, στη μία του άκρη πλαγίως, σχίζοντας τη μύτη έτσι ώστε να λαμβάνει σχήμα παρόμοιο με της ατσάλινης γραφίδας.

Η μελάνη, μέλαν, ή αλλιώς το σημερινό μελάνι, κατασκευάζονταν αφού διέβρεχαν στο νερό καπνιά και προσέθεταν αράβικη γόμμα. Η μελάνη έπρεπε να

καταναλωθεί αυθημερόν και διατηρούνταν μέσα σε μελανοδοχείο, το οποίο συχνά διαφυλάσσονταν μαζί με τις γραφίδες σε μία κοινή θήκη. Για το γράψιμο σε μαλακό υλικό, όπως ο πάπυρος, χρησιμοποιούνταν από κάτω μία στερεή βάση γραφής. Οι αρχαίοι κανονικά έγραφαν καθισμένοι στηρίζοντας τις ξύλινες πλάκες στους μηρούς τους. Καθώς οι πλάκες αυτές ήταν αλύγιστες, μπορούσαν επίσης να γράφουν σ' αυτές και όρθιοι. Επάνω στον πάπυρο και την περγαμηνή, αλλά και στο ασπρισμένο ξύλο έγραφαν με μελάνη ή φτερό γραφής.

Η Πλάκα. Η πλάκα αποτελούσε ένα μικρό μαύρο πινακάκι και το κοντύλι λειτουργούσε σαν μία κιμωλία. Τα μικρά παιδιά έγραφαν πάνω στην πλάκα με το κοντύλι γράμματα και λέξεις και έκαναν πράξεις. Η πλάκα γύρω-γύρω είχε ένα ξύλινο πλαίσιο πάνω στο οποίο ήταν δεμένο με σκοινάκι ένα σφουγγάρι για να σβήνουν, ο λεγόμενος σπόγγος. Η πλάκα έχει δύο πλευρές και η επιφάνειά της είναι μαύρου χρώματος. Κάθε μαθητής είχε από μία πλάκα στην οποία έπρεπε να σημειώνει ανά μάθημά όσα του υπαγόρευε εκείνη τη στιγμή ο δάσκαλός του και επί τόπου να τα αποστηθίζει, μιας και την επόμενη ώρα χρειαζόταν να σημειώσει νέες πληροφορίες για κάποιο άλλο μάθημα.

Η Ποδιά. Η μπλε σχολική ποδιά με τον άσπρο γιακά, μαρτυρούσε την ιδιότητα του μαθητή και, κατά ορισμένες απόψεις, υπηρετούσε την ομοιομορφία των μελών της μαθητικής κοινότητας και τη συνοχή της. Στην αρχή κάθε σχολικής χρονιάς όλοι οι μαθητές, αγόρια και κορίτσια έπρεπε να αναζητήσουν σε βιοτεχνίες αλλά και μεγάλα καταστήματα τη σχολική τους ποδιά. Πολυκαταστήματα, βιοτεχνίες αλλά και σχεδιαστές μόδας στην αρχή κάθε σχολικής χρονιάς κυκλοφορούσαν διάφορα σχέδια, από απλά έως και πολύ ακριβά. «Αφοί Λαμπρόπουλοι», «Δραγώνας» και «Μινιόν» διοργάνωναν ειδικές εκδηλώσεις λίγες ημέρες πριν ανοίξουν τα σχολεία για να προσελκύσουν περισσότερους μαθητές. Οι ποδιές «Tseklenis» ήταν από τις πιο ακριβές και τα παιδιά που τις αποκτούσαν καμάρωναν για την αγορά τους. Βέβαια, δεν ήταν όλες οι ποδιές ίδιες. Υπήρχαν παραλλαγές σχεδίων: με κουκούλα ή χωρίς, με κρικάκια ή με θέση για ομπρελίτσα και με θέσεις για μολύβια, ζώνη ή

σούρα στη μέση. Λόγω της ακριβής τιμής τους, φοριόντουσαν από ελάχιστες μαθήτριες στα δημόσια σχολεία.

Από τις 6 Φεβρουαρίου 1982η σχολική ποδιά έπαψε να είναι υποχρεωτική. Ήταν απόφαση του τότε Υπουργού Παιδείας, Λευτέρη Βερυβάκη, ως ένδειξη εκδημοκρατισμού, πλουραλισμού και απόδειξης ελευθερίας στην ανάπτυξη της προσωπικότητας. Οι μαθητές, αλλά και πολλοί γονείς ανακουφίστηκαν και δέχτηκαν με χαρά την κατάργησή της, υποστηρίζοντας ότι η ποδιά καταπίεζε τους μαθητές που ασφυκτιούσαν μέσα στους γιακάδες, ενώ οι πιο προοδευτικοί συμφώνησαν με το μέτρο της κατάργησης, γιατί πίστευαν πως η ομοιομορφία στο ντύσιμο των μαθητών εμπόδιζε την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και έκανε τα σχολεία να μοιάζουν με στρατόπεδα. Αντίθετα, οι πιο παραδοσιακοί υποστήριξαν ότι με την κατάργηση της σχολικής ποδιάς θα χανόταν η ταυτότητα των μαθητών και θα επικρατούσε ασυδοσία στην εξωτερική εμφάνιση, ειδικά των κοριτσιών. Φυσικά, η ποδιά εξακολουθούσε να φοριέται για αρκετό διάστημα μετά την απόφαση της κυβέρνησης, καθώς η μετάβαση δεν έγινε για όλους τους μαθητές αυτόματα. Τον πρώτο καιρό δεν έβγαλαν όλοι οι μαθητές την ποδιά και συνέχισαν να τη φορούν. Ίσως και από συνήθεια... Έτσι, σε πολλές φωτογραφίες του 1982-3 το ντύσιμο των μαθητών είναι «ανάμεικτο».

Η Σάκα. Η καινούρια σάκα αποτελεί σημαντικό κομμάτι στην σχολική ζωή μας. Περί τις δεκαετίες του '60 και του '70, μια καινούρια τσάντα σηματοδοτούσε μια καινούρια αρχή σε μια μακριά σχολική πορεία. Συνήθως οι γονείς αγόραζαν από τα βιβλιοπωλεία μια καινούργια σάκα στα παιδιά, όταν θα πήγαιναν στην Πρώτη Δημοτικού, ύστερα στην Τρίτη γιατί η παλιά χάλασε και μετά στην Πρώτη Γυμνασίου γιατί αλλάζουν βαθμίδα εκπαίδευσης. Πολλές φορές οι μαθητές διαπραγματεύονταν τον βαθμό του απολυτηρίου με μια καινούργια σάκα. Το βασικό τους υλικό κατασκευής της ήταν το δέρμα χρώματος καφέ και προερχόταν συνήθως από κάποιο ζώο. Υπήρχαν σάκες που τις κρατούσες από το χερούλι τους – ήταν και οι πιο συνηθισμένες και τσάντες που τις κουβαλούσες στην πλάτη ή έμπαιναν στον ώμο σαν του ταχυδρόμου και ήταν πιο πολύ αγορίστικές. Οι περισσότερες είχαν δυο θήκες, μια για τα βιβλία μια για τα τετράδια, και μια θήκη μπροστά που έμπαινε

η κασετίνα και οι μπογιές. Κάποιες έκλειναν με κουμπάκι και μερικές κλείδωναν και με ένα μικρό κλειδάκι. Μαθητές που δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν μια σχολική σάκα, είτε αναγκάζονταν να κουβαλήσουν όλα τους τα βιβλία με τα χέρια τους μέχρι το σχολείο, είτε να χρησιμοποιήσουν μια σάκα από πανιά, την οποία είχε φτιάξει η μητέρα τους. Όλοι οι μαθητές αλλά και ο ίδιος ο δάσκαλος έπρεπε να έχουν ίδια σάκα (καφέ χρώματος) ώστε να μην ξεχωρίζει κάποιος από τους υπόλοιπους. Στο εσωτερικό κάθε σάκας, προκειμένου να ξεχωρίζουν σε ποιον ανήκει η καθεμία, γραφόταν με μελάνι το όνομα του μαθητή που του ανήκε.

Το Πηλήκιο/ Πηλήκιο. Το πηλήκιο είναι το καπέλο που φορούσαν οι μαθητές στο σχολείο. Χαρακτηριστικό σύμβολο πάνω στο πηλήκιο αποτελεί η κουκουβάγια, το πουλί της σοφίας και το σύμβολο της θεάς Αθηνάς. Ο μαθητής έπρεπε να το φοράει, πέραν από τις καθημερινές ώρες σχολείου, και τις Κυριακές, όταν πήγαινε στην εκκλησία με την οικογένειά του. Αρχικά, τα πηλήκια τα φορούσαν υποχρεωτικά οι μαθητές του Γυμνασίου και καμάρωναν, καθώς ήταν λιγосτοί. Βέβαια, το πηλήκιο λειτουργούσε και ως σύμβολο καλής διαγωγής του μαθητή, ο οποίος όφειλε να μην το ξεχνάει. Καταργήθηκε το 1964 μιας και θεωρήθηκε ότι οι συμβολισμοί του, δεν ταίριαζαν σε ένα δημοκρατικό σχολείο. Την ίδια περίοδο, καταργήθηκε και η μαύρη ποδιά των κοριτσιών που αντικαταστάθηκε με την μπλε.

Το Κουδούνι. Ο δάσκαλος είχε ένα μεταλλικό κουδούνι στην αίθουσα διδασκαλίας και κάθε φορά που θεωρούσε ότι χρειαζόταν να κάνουν οι μαθητές διάλλειμα το χτυπούσε τόσο για να βγουν όσο και για να επιστρέψουν πάλι στην τάξη. Μεταγενέστερα, όταν υπήρχαν πολλές αίθουσες διδασκαλίας, υπεύθυνος για το διάλλειμα και συνεπώς για το χτύπημα του κουδουνιού, ήταν ο επιστάτης του σχολείου. Χάρη σε αυτόν, υπήρχε συγχρονισμός διαλλείματος ανάμεσα στις τάξεις, χωρίς να επικρατεί σύγχυση και φασαρία.

Οι Τιμωρίες. Οι σκληρές σωματικές τιμωρίες στα ελληνικά σχολεία πραγματοποιούνταν καθ' όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα αλλά και στις αρχές του 20ού. Με το πέρασμα των χρόνων όμως η εφαρμογή τους άρχισε να περιορίζεται ολοένα και περισσότερο. Παρόλα

αυτά, η ρητή και οριστική τους απαγόρευση στο χώρο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης επήλθε μόλις το 1998, με το άρθρο 13 παρ. 8 του Προεδρικού Διατάγματος 201/1998. Θα περνούσαν άλλα επτά χρόνια για να καταργηθούν επίσημα και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, με το άρθρο 21 του νόμου 3328/2005.

Ένα παράδειγμα τιμωρίας αποτελούσε η στάση του 'πελαργού'. Αν ο μαθητής καθυστερούσε να προσέλθει, ο δάσκαλος τον ανάγκαζε να σταθεί για λίγο όρθιος στο ένα πόδι. Συνήθως, τον ανάγκαζε να κάτσει σε μια γωνία της τάξης και να έχει γυρισμένη την πλάτη του προς τους συμμαθητές του. Σε περίπτωση που ο μαθητής ακουμπούσε έστω και για λίγο το πόδι κάτω στο πάτωμα, η τιμωρία άρχιζε πάλι από την αρχή.

Ένα δεύτερο παράδειγμα τιμωρίας αποτελούσε η χρήση βέργας. Η Βέργα αποτελείται από λεπτό κομμάτι ξύλου, συνήθως από ιτιά. Ο δάσκαλος χρησιμοποιούσε την βέργα όταν κάποιος μαθητής δεν ήταν επιμελής στις σχολικές του υποχρεώσεις ή ήταν άτακτος την ώρα του μαθήματος. Συνήθως ζητούσε από τον μαθητή να ανοίξει τις παλάμες του και τον χτυπούσε δυνατά με αυτήν προκειμένου να πονέσει ο μαθητής. Ορισμένες φορές ο δάσκαλος χτυπούσε τον μαθητή και σε άλλα σημεία, όπως το μπροστινό μέρος των χεριών όπου είναι τα κόκκαλα ή στην πλάτη.

Η πιο σκληρή τιμωρία ήταν η λεγόμενη γονυκλισία (π.χ. στα χαλίκια). Ο δάσκαλος, εάν ήταν πολύ αυστηρός, ζητούσε από τον μαθητή να βγει στον προαύλιο χώρο και να συρθεί με τα γόνατά του πάνω στα χαλίκια μέχρι αυτά να ματώσουν. Για τον μαθητή αυτή ήταν η πιο βάνουση τιμωρία. [→ Προβλεπόμενος χρόνος παρουσίασης και συζήτησης των αντικειμένων: 20 λεπτά.]

3η ενότητα: Επιτραπέζιο παιχνίδι «Ωρα για σχολείο»

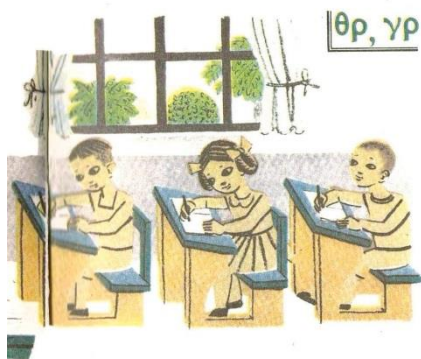
- Δημιουργία ομάδων. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες ανάλογα με τον σχολικό αριθμό της τάξης (προτεινόμενο νούμερο οι 2 ομάδες). Κάθε ομάδα πρέπει να αποτελείται και από τα δύο φύλα αλλά και από προσωπικότητες με διαφορετικά χαρακτηριστικά, ώστε να είναι ποικιλόμορφη η σύνθεσή της.

- Ανάγνωση κανόνων.
- Ρίχνουμε το ζάρι για τον καθορισμό της σειράς εκκίνησης κάθε ομάδας.
- Κάθε ομάδα αντιστοιχεί σε ένα προκαθορισμένο πιόνι.
- Κάθε φορά ρίχνει το ζάρι ένας μόνον από κάθε ομάδα.
- Στις ερωτήσεις καλούνται να απαντούν όλα τα μέλη της ομάδας. Μέγιστος χρόνος προθεσμίας 20''.
- Στα γαλάζια κουτάκια η ομάδα σταματά να παίζει και περιμένει τον επόμενο γύρο. Στα μωβ κουτάκια η ομάδα καλείται να απαντήσει σε μια φράση την οποία διαβάζει ο εκπαιδευτικός. Η ερώτηση αναγράφεται στις κάρτες που βρίσκονται στο κέντρο του επιτραπέζιου και η απάντηση δίνεται στο κάτω μέρος της. Στα μέσα του παιχνιδιού υπάρχει η ένδειξη «Παντομίμα». Για να προχωρήσει κάθε ομάδα καλείται να εκτελέσει μια εντολή της. Σε περίπτωση που η ομάδα είναι τοποθετημένη στο συγκεκριμένο κουτάκι και εκτελέσει σωστά την παντομίμα, κερδίζει την κάρτα και περιμένει τον επόμενο γύρο για να συνεχίσει. Σε περίπτωση που η ομάδα έχει προσπεράσει την ένδειξη και βρίσκεται σε επόμενο κουτάκι, πρέπει πρώτα να κερδίσει την παντομίμα, άρα και την κάρτα και ύστερα να συνεχίσει.
- Κάθε σωστή απάντηση (στις μπλε και πορτοκαλί κάρτες) αντιστοιχεί στην απόκτηση της κάρτας. Όμως, η ομάδα δεν προχωράει αλλά περιμένει τον επόμενο γύρο για να συνεχίσει.
- Στόχος του επιτραπέζιου παιχνιδιού είναι α) και οι 2 ομάδες να φτάσουν στον τερματισμό, β) οι κάρτες που θα έχουν συγκεντρωθεί συνολικά και από τις 2 ομάδες να αριθμούνται σε 15. Πετυχαίνοντας τους παραπάνω στόχους είμαστε και οι 2 ομάδες νικήτριες.
- Κάθε ομάδα σέβεται τα μέλη της αλλά και τις υπόλοιπες ομάδες και ακολουθεί τις συμβουλές και υποδείξεις του δασκάλου.

[→ Προβλεπόμενος χρόνος υλοποίησης του επιτραπέζιου παιχνιδιού: 15 λεπτά.]

4η ενότητα: Τα παραδοσιακά παιχνίδια της αυλής

1. Αλάτι χοντρό / Αλάτι ψιλό
2. Μαντήλι
3. Περνά περνά η μέλισσα
4. Τα μήλα

Αλάτι χοντρό / Αλάτι ψιλό

Τα παιδιά σχηματίζουν όλα μαζί ένα κύκλο και κάθονται κάτω σταυροπόδι με τα χέρια πίσω και τις παλάμες ανοιχτές. Ένα παιδί κάνει τη «μάννα» στέκεται έξω από τον κύκλο και γυρίζει γύρω γύρω τραγουδώντας:

*«Αλάτι ψιλό, αλάτι χοντρό,
έχασα τη μάννα μου και πάω να τη βρω*

*παπούτσια δεν μου πήρε να πάω στο χορό,
και αν δεν μου τα πάρει ο κούκος να την πάρει».*

Καθώς η μάννα τραγουδάει και τρέχει γύρω από τον κύκλο, ακουμπάει στο κεφάλι ένα παιδί. Το παιδί που έχει επιλέξει η μάννα σηκώνεται και την κυνηγάει γύρω γύρω από κύκλο (δεξιόστροφα). Σκοπός του παιδιού που κάνει τη μάννα είναι να προλάβει να κάτσει στη θέση του παιδιού που σηκώθηκε, πριν να προλάβει αυτό να την πιάσει. Αν όμως το παιδί προλάβει να την πιάσει, τότε το παιδί που την έπιασε ξανακάθεται στη θέση του και η «μάννα» συνεχίζει μέχρι να καταφέρει να κάτσει.

Μαντήλι

Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ισάριθμες ομάδες και τοποθετούνται το ένα δίπλα στο άλλο σε δύο παράλληλες γραμμές που απέχουν μεταξύ τους περίπου 10 μέτρα.

Οι παίχτες αριθμούνται –κάθε ομάδα χωριστά– από το 1,2,3, κ.ο.κ. μέχρι τον τελευταίο, έτσι ώστε το νούμερο 1 της μιας ομάδας να είναι απέναντι από το νούμερο 1

της άλλης ομάδας, το 2 απέναντι από το 2 κ.ο.κ. Στη μέση του χώρου και σε ίση απόσταση από τις δύο γραμμές (άρα και από τις δύο ομάδες) στέκεται ο «αρχηγός» του παιχνιδιού, ο οποίος κρατάει με τεντωμένο χέρι ένα μαντήλι. Αρχίζοντας το παιχνίδι ο αρχηγός εκφωνεί έναν αριθμό και αμέσως τα παιδιά που έχουν τον αριθμό και στις δύο ομάδες τρέχουν να πάρουν το μαντήλι. Καθένα από τα παιδιά, ενώ σχεδιάζει με το νου του πώς να πάρει το μαντήλι και να φύγει χωρίς να το πιάσει ο αντίπαλος, συγχρόνως φροντίζει να επιτηρεί τον αντίπαλό του ώστε να μην το πάρει εκείνος και του ξεφύγει. Όποιος αποφασίσει να πάρει το μαντήλι τρέχει προς την ομάδα του, ενώ ο αντίπαλός του τον κυνηγάει για να τον πιάσει. Αν καταφέρει να πάει το μαντήλι στην ομάδα του, τότε η ομάδα του κάνει μια «λούμπα». Κερδίζει δηλαδή έναν βαθμό. Αν όμως τον πιάσει ο αντίπαλος, τότε κάνει τη λούμπα η ομάδα του αντιπάλου. Ο αρχηγός συνήθως καλεί συγχρόνως περισσότερους από έναν αριθμούς. Οπότε δημιουργείται σύγχυση και ευκολότερα μπορεί κάποιος να αρπάξει το μαντήλι και να ξεφύγει.

Περνά περνά η μέλισσα

Τα παιδιά επιλέγουν δυο μάνες, οι οποίες απομακρύνονται από τους υπόλοιπους και διαλέγουν η καθεμιά λέξεις από μια προκαθορισμένη θεματική, π.χ. «ήλιος-φεγγάρι», ή «φράουλα-κεράσι» κ.τ.λ. Τα δυο παιδιά-μάνες ενώνουν τα χέρια τους μπροστά και ψηλά, έτσι ώστε να σχηματίσουν από κάτω μια καμάρα, τα χτυπάνε και τραγουδούν:

«Περνά περνά η μέλισσα με τα μελισσόπουλα και με τα παιδόπουλα. Ζουμ ζουμ ζουμ οι μέλισσες πετούν για να δούμε ποιόν θα πιάσουμε».

Τα υπόλοιπα παιδιά κάνουν ουρά και περνάνε κάτω από την καμάρα. Όταν τελειώσει το τραγούδι, οι μάνες κατεβάζουν τα χέρια κι αιχμαλωτίζουν το παιδί που βρίσκεται τη στιγμή εκείνη κάτω από την καμάρα και το ρωτάνε χωρίς ν' ακούσουν τ' άλλα: «Τι θέλεις; Ήλιο ή φεγγάρι;» (ή φράουλα-κεράσι, ανάλογα με την παραλλαγή). Ανάλογα με την προτίμηση του, το παιδί πηγαίνει και στέκεται πίσω από τη μάνα που το κέρδισε. Η ουρά ξαναπερνάει και

συνεχίζεται το παιχνίδι. Στο τέλος απομένει ένα παιδί, ο «κλέφτης». Ο κλέφτης παίρνει φόρα και περνάει δυο φορές ανάμεσα στις δυο μάνες, ενώ κάθε φορά όλα μαζί τα παιδιά φωνάζουν: «Μια του κλέφτη, δυο του κλέφτη». Τη στιγμή που ο κλέφτης επιχειρεί για τρίτη φορά να περάσει, οι μάνες κατεβάζουν τα χέρια και τον αιχμαλωτίζουν λέγοντας «Τρεις και τον τότε πιάσαμε».

Φωναχτά τώρα πια οι δυο μάνες τον ρωτάνε τι προτιμάει, και το παιδί, ανάλογα με την προτίμηση του, πηγαίνει κι αυτό πίσω από τη μάνα που το κέρδισε. Στη συνέχεια, όλα τα παιδιά, πίσω από κάθε μάνα, πιάνονται το καθένα γερά από τη μέση του μπροστινού του, και οι δυο μάνες δίνουν τα χέρια και η κάθε ομάδα τραβάει την άλλη προσπαθώντας να ρίξει την άλλη κάτω (διελκυστίνδα).

Τα μήλα

Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες και παίζουν «πέτρα-ψαλίδι-χαρτί» για να δουν ποια από τις δύο ομάδες θα είναι μέσα. Η ομάδα που βρίσκεται έξω πετάει την μπάλα με σκοπό να «κάψει» τα παιδιά που είναι μέσα. Τα παιδιά που είναι μέσα πρέπει να τρέξουν και να μετακινηθούν για να μην τους ακουμπήσει η μπάλα. Αν καεί κάποιο παιδί βγαίνει έξω, αν όμως πιάσει την μπάλα κερδίζει ένα μήλο. Ο σκοπός αυτού του παιχνιδιού είναι να πιάσει όσο περισσότερα μήλα μπορεί. Με κάθε μήλο έχει μια ζωή παραπάνω, δηλαδή αν καεί παίζει δεύτερη φορά, γιατί είχε πιάσει μήλο. Ο τελευταίος που θα μείνει πρέπει να δεχθεί δώδεκα συνεχή χτυπήματα χωρίς να τον κάψουν. Έτσι, κερδίζει η ομάδα του, αλλιώς κερδίζει η ομάδα που βρίσκεται έξω.

[→ Προβλεπόμενος χρόνος υλοποίησης των παραδοσιακών παιχνιδιών: 25-40 λεπτά. Η συγκεκριμένη ενότητα ιδανικά μπορεί να πραγματοποιηθεί κατά τις τελευταίες ελεύθερες ώρες διδασκαλίας. Επίσης, η επιλογή από τα προτεινόμενα παραδοσιακά παιχνίδια έγκειται στην κρίση του/της εκπαιδευτικού.]

5η ενότητα: Αξιολόγηση του προγράμματος

- Συμπλήρωση ερωτηματολογίου αξιολόγησης από τους/τις εκπαιδευτικούς: η εκπαιδευτική μουσειοσκευή συνοδεύεται και από φυλλάδια αξιολόγησης, τα οποία

ο/η εκπαιδευτικός καλείται να συμπληρώσει και να τα συμπεριλάβει στην επιστροφή της.

- Συμπλήρωση ερωτηματολογίου αξιολόγησης από τους μαθητές και τις μαθήτριες: η εκπαιδευτική μουσειοσκευή συνοδεύεται και από φυλλάδια αξιολόγησης, στα οποία οι μαθητές/τριες καλούνται να αποτυπώσουν την εμπειρία τους από το πρόγραμμα.
- Στατιστική επεξεργασία των ερωτηματολογίων και έκθεση των αποτελεσμάτων.

GSP

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΜΑΘΗΤΗ/ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ

Ενημερωτικό φυλλάδιο Μαθητή-Μαθήτριας

Το Μουσείο Παιδείας του Πανεπιστημίου Αθηνών...

...Βρίσκεται στη Φιλοσοφική Σχολή.

Είναι ένας χώρος γεμάτος παλιά αντικείμενα.

Σε αυτό, μικροί και μεγάλοι παίζουν και διασκεδάζουν...

... αλλά κυρίως μαθαίνουν!!!

Επιτραπέζιο παιχνίδι
«Ωρα για Σχολείο»

Ξημερώνει Δευτέρα και μια νέα εβδομάδα ξεκινάει. Ο Νικόλας και η Αγγελική μόλις ξύπνησαν. Φοράνε τις ποδιές τους, παίρνουν τη σάκα τους και ετοιμάζονται να φύγουν για το σχολείο. Μπορείς να τους βοηθήσεις να φτάσουν από το σπίτι τους στο σχολείο πριν χτυπήσει το κουδούνι;

Να θυμάσαι:

- → Περίμενε τον επόμενο γύρο
- → Απάντησε στις ερωτήσεις
- → Δείξε πως γίνεται

ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Φυλλάδιο Αξιολόγησης Εκπαιδευτικού

Το Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «**Η Σάκα του Παρελθόντος Ταξιδεύει**»:

1. Ανταποκρίθηκε στους παιδαγωγικούς στόχους του Οδηγού;

«Ναι» «Όχι»

Γιατί: _____

2. Ανταποκρίθηκε στις ηλικιακές και μαθησιακές ανάγκες των μαθητών/τριών;

«Ναι» «Όχι»

Γιατί: _____

3. Συνέβαλε στην ανάπτυξη ή ενίσχυση των δεξιοτήτων των μαθητών/τριών;

«Ναι» «Όχι»

Γιατί: _____

4. Από τα τρία μέρη του Προγράμματος ποιο θεωρείτε προκάλεσε περισσότερο το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών αλλά και το δικό σας και γιατί.

α. Παρουσίαση μουσειακών αντικειμένων: _____

β. Επιτραπέζιο παιχνίδι: _____

γ. Παραδοσιακά παιχνίδια της αυλής: _____

5. Ποιο από τα τρία μέρη του Προγράμματος θα τροποποιούσατε/αφαιρούσατε/εμπλουτίζατε και με ποιον τρόπο;

α. Παρουσίαση μουσειακών αντικειμένων: _____

β. Επιτραπέζιο παιχνίδι: _____

γ. Παραδοσιακά παιχνίδια της αυλής: _____

δ. Κανένα: _____

ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΜΑΘΗΤΗ/ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ

Φυλλάδιο Αξιολόγησης Μαθητή/Μαθήτριας

Στις παρακάτω ερωτήσεις, κύκλωσε μία από τις τρεις φατσούλες (ναι - όχι - δεν ξέρω)

1. Σε βοήθησε το Πρόγραμμα να μάθεις πληροφορίες για το παλιό σχολείο;

2. Διασκέδασες με το επιτραπέζιο παιχνίδι «Ωρα για Σχολείο;»

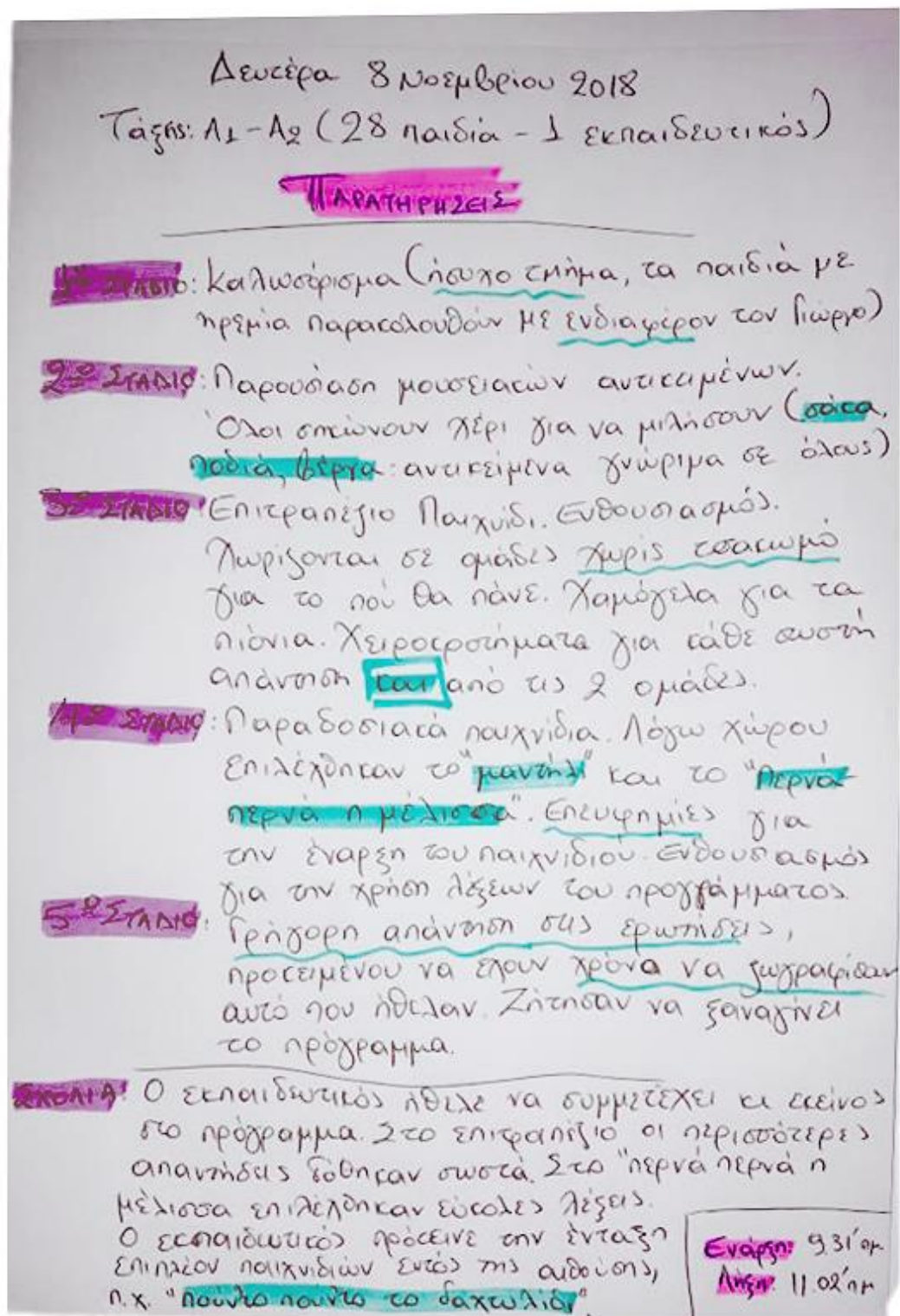

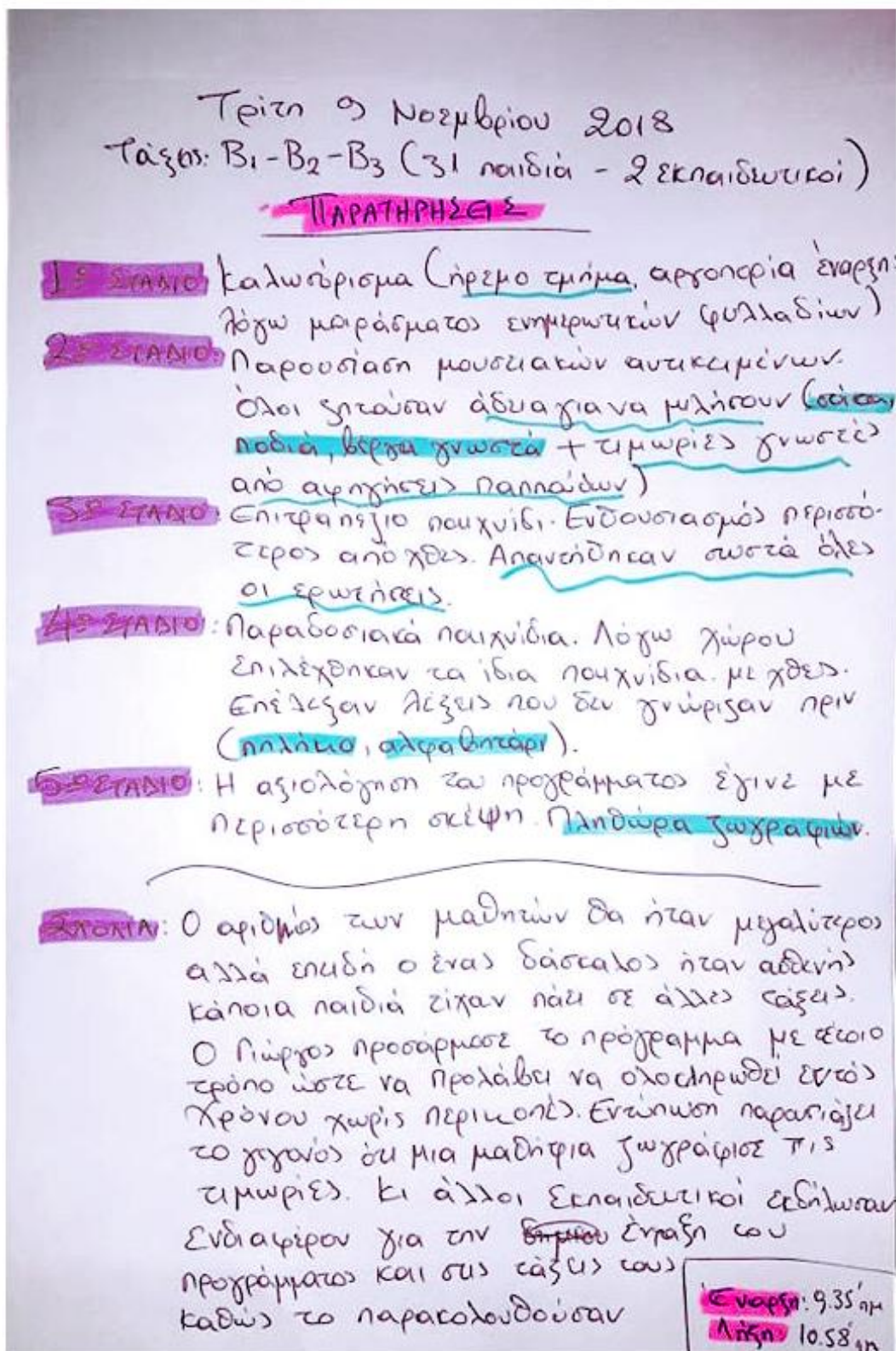
3. Θα έπαιζες ξανά τα παραδοσιακά παιχνίδια της αυλής;

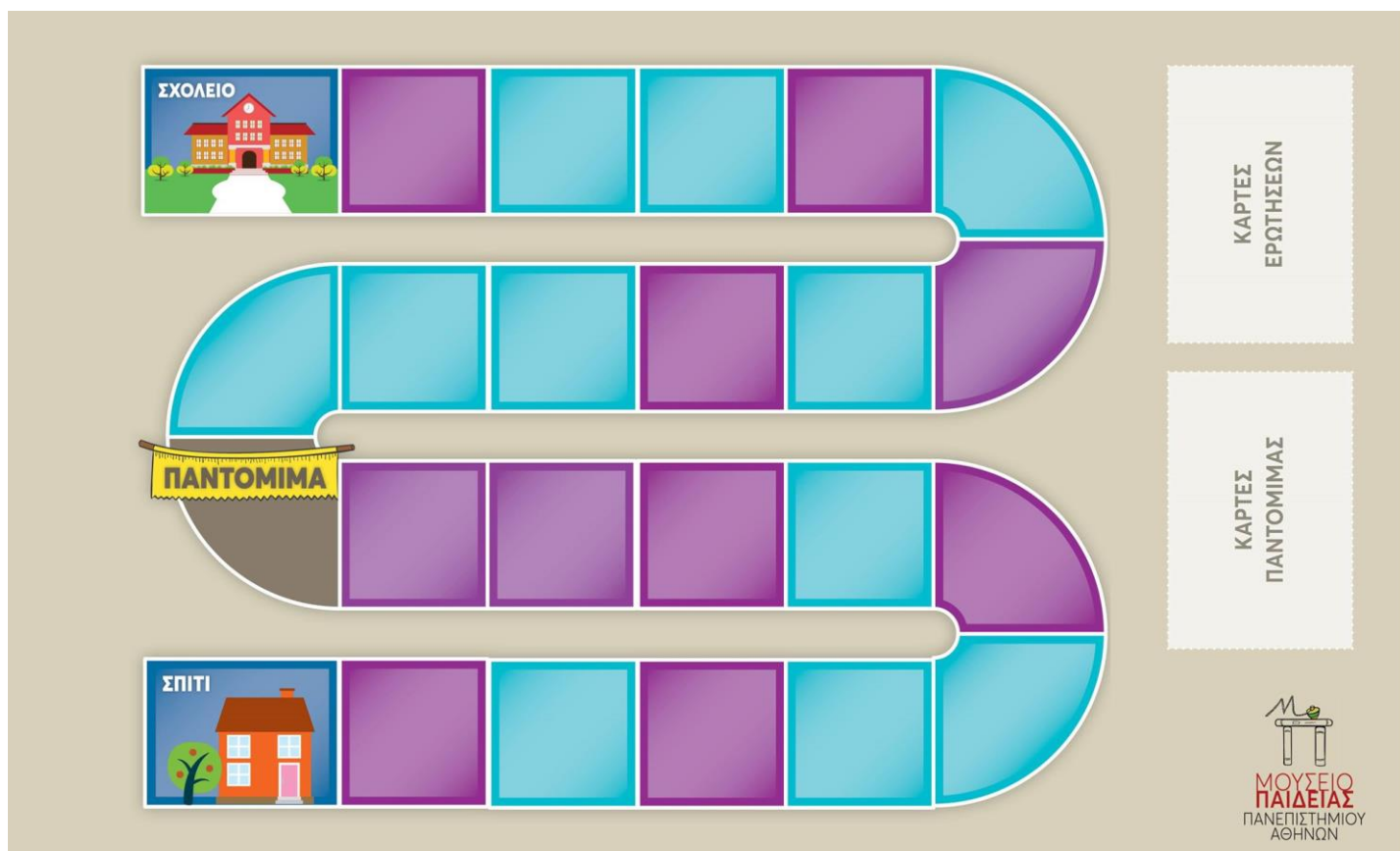
Ζωγράφισε το αντικείμενο
ή το παιχνίδι που σου άρε-
σε περισσότερο!!

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΥΠΕΥΘΥΝΗΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

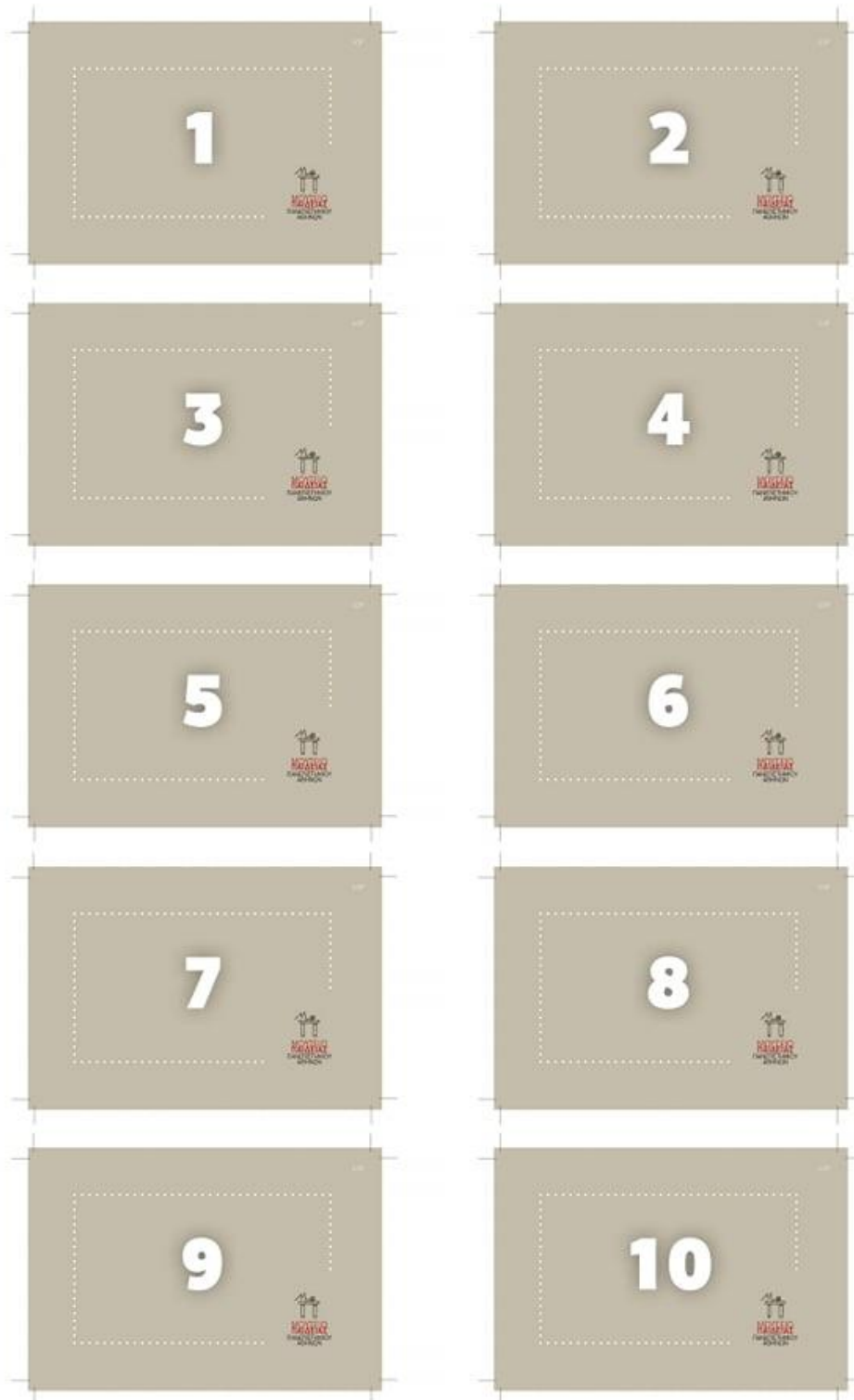

ΜΑΚΕΤΑ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

ΚΑΡΤΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «Η ΣΑΚΑ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ»

ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

**ΠΩΣ ΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ
Η ΣΤΟΛΗ ΠΟΥ ΦΟΡΟΥΣΑΝ
ΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΓΟΡΙΑ
ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ;
[ΠΟΔΙΑ]**

**ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΔΥΟ
ΧΡΩΜΑΤΑ ΠΟΥ ΒΛΕΠΟΥΜΕ
ΣΕ ΜΙΑ ΠΟΔΙΑ;
[ΤΟ ΜΠΛΕ ΚΑΙ ΤΟ ΛΕΥΚΟ]**

**ΠΩΣ ΕΠΡΕΠΕ
ΝΑ ΦΤΙΑΣΟΥΝ ΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΤΑ ΜΑΛΛΙΑ ΤΟΥΣ ΓΙΑ
ΝΑ ΠΑΝΕ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ;
[ΠΛΕΞΟΥΔΕΣ]**

**ΠΩΣ ΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ
ΤΟ ΚΑΠΕΛΟ ΠΟΥ ΦΟΡΟΥΣΑΝ
ΤΑ ΑΓΟΡΙΑ;
[ΠΗΛΙΚΙΟ]**

**ΤΙ ΣΥΜΒΟΛΟ ΥΠΑΡΧΕΙ
ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΠΗΛΙΚΙΟ;
[ΜΙΑ ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ]**

**ΠΩΣ ΛΕΓΕΤΑΙ Η ΤΣΑΝΤΑ
ΤΟΥ ΜΑΟΝΤΗ;
[ΣΑΚΑ]**

**ΑΠΟ ΤΙ ΥΛΙΚΟ ΕΙΝΑΙ
ΦΤΙΑΓΜΕΝΗ Η ΣΑΚΑ
ΤΟΥ ΜΑΟΝΤΗ;
[ΔΕΡΜΑ]**

**ΜΕ ΤΙ ΕΓΡΑΦΕ
Ο ΜΑΟΝΤΗΣ
ΣΤΟ ΠΑΛΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ;
[ΜΕ ΤΟ ΚΟΝΤΥΛΙ]**

**ΠΑΝΩ ΣΕ ΠΟΙΟ
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΓΡΑΦΕ
Ο ΜΑΟΝΤΗΣ;
[ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΠΛΑΚΑ]**

**ΠΟΣΕΣ ΠΛΕΥΡΕΣ
ΕΧΕΙ Η ΠΛΑΚΑ;
[ΔΥΟ]**

**ΠΩΣ ΛΕΓΕΤΑΙ
ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
ΜΕ ΤΟ ΟΠΟΙΟ Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ
ΤΙΜΩΡΟΥΣΕ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ;
[ΒΕΡΓΑ]**

**ΑΠΟ ΤΙ ΥΛΙΚΟ
ΕΙΝΑΙ ΦΤΙΑΓΜΕΝΗ
Η ΒΕΡΓΑ;
[ΞΥΛΟ]**

**ΠΟΙΑ ΗΤΑΝ Η ΠΙΟ ΣΚΛΗΡΗ
ΤΙΜΩΡΙΑ ΠΟΥ ΕΒΑΞΕ Ο
ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ;
[ΝΑ ΠΕΡΠΑΤΗΣΟΥΝ ΜΕ ΤΑ ΓΟΝΑΤΑ
ΤΟΥΣ ΠΑΝΩ ΣΤΑ ΧΑΛΙΚΙΑ]**

**ΠΩΣ ΛΕΓΕΤΑΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΓΡΑΦΤΗΚΕ
ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ;
[ΤΟ «ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟ
ΜΕ ΤΟΝ ΗΛΙΟ»]**

**ΣΕ ΠΟΙΑ ΓΛΩΣΣΑ
ΕΙΝΑΙ ΓΡΑΜΜΕΝΟ
ΤΟ «ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟ
ΜΕ ΤΟΝ ΗΛΙΟ»;
[ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ]**

**ΠΟΣΑ ΠΑΙΔΑΚΙΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ
ΣΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ
ΑΠΟ ΤΟ «ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙΟ
ΜΕ ΤΟΝ ΗΛΙΟ»;
[ΔΥΟ]**

**ΕΙΣΑΙ ΣΤΟ ΠΑΛΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
ΚΑΙ ΠΛΗΣΙΑΖΕΙ Η ΩΡΑ
ΓΙΑ ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ. ΤΙ ΘΑ ΣΕ
ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΕΙ;
[ΤΟ ΚΟΥΔΟΥΝΙ]**

**ΠΟΙΟΣ ΧΤΥΠΟΥΣΕ
ΤΟ ΚΟΥΔΟΥΝΙ
ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ;
[Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ]**

**ΣΤΟΥΣ ΒΑΘΜΟΥΣ
ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ,
ΠΟΙΟ ΗΤΑΝ ΤΟ ΑΡΙΣΤΑ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ;
[ΤΟ 8]**

**ΤΙ ΒΑΘΜΟ ΕΒΑΞΕ
ΣΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ
Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ
ΤΙ ΣΤΟΝ ΘΕΟ;
[9 ΣΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ
ΚΑΙ 10 ΣΤΟΝ ΘΕΟ]**

ΚΑΡΤΕΣ ΠΑΝΤΟΜΙΜΑΣ

